

รายงานวิจัยเรื่อง

เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย

Singing Songs in Pakthongchai Traditions

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยนครพนม

วันลงทะเบียน.....

เลขทะเบียน..... 1039381

เลขเรียกหนังสือ..... จ ML

3545

ค979

2559

มหาวิทยาลัยนครพนม

พ.ศ.2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยนครพนม

งานวิจัยนี้ได้รับงบประมาณแผ่นดินด้านการวิจัย ประจำปีงบประมาณ

พ.ศ.2559

Research Title	Pleang Rong Len songs in Pak Thong Chai tradition
Researcher	Instructor. Acting Sub Lt.Sophon Lawan
Research Consultants	Associate Professor. Prateep Nakpee
Organization	Thai Music major. Department of Music. Faculty of Humanities. Naresuan University
Year	2018

Abstract

The study aims at investigating the role and function of *Pleang Rong Len* songs in *Pak Thong Chai* tradition, Nakhon Thai District, Phitsanulok Province. Data collection gleaned throughout fieldwork between 8 and 14 November 2016 involves in-depth interview, group discussion, and audiovisual recording. The result shows that *Pleang Rong Len* songs in *Pak Thong Chai* tradition manifests a simple melodic motif characterised by "-X-X" "-2-4" equivalent to a Western style called a syncopated eighth-note pattern. The succession of melodic intervals altogether systematically forms either F pentatonic or D pentatonic scale, FGA CD or CDE GA, imbuing *Pleang Rong Len* songs with folk-tune characters. *Pak Thong Chai* residents employ *Pleang Rong Len* songs in entertaining events, and collaborative activities with the songs being melded to community's culture and education.

Keyword : Folk songs / *Pleang Rong Len* / *Pak Thong Chai* tradition

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ทั้งนี้ผลของงานวิจัยจะสามารถสร้างคุณค่า ด้านวัฒนธรรม ด้านวิชาการ และด้านการศึกษา จึงขอขอบพระคุณผู้นำลงพื้นที่เก็บข้อมูลอาจารย์ยุพิน คันธาวีตร รวมไปถึงวิทยากรทุกๆ ท่าน โดยเฉพาะคุณยายอำไพ แก้วมงคล(อูน) คุณตาสมร ศรีทอง ซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย อีกทั้งผู้นำชุมชนในอำเภอนครไทยที่ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี

เรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเขียนงาน การวิเคราะห์งาน รองศาสตราจารย์ประทีป นักปี ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้ให้คำปรึกษาด้านการเขียนงานวิชาการ และผู้ช่วยศาสตราจารย์แก้วกร เมืองแก้ว ที่สนับสนุนการเผยแพร่งานชิ้นนี้สู่การนำเสนอในงานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ตีพิมพ์แบบ Proceedings รวมไปถึงของกองบริหารงานวิจัย และคณะมนุษยศาสตร์ ที่สนับสนุนเรื่องงบประมาณในการดำเนินการวิจัย ประจำปี 2559 และคุณพรกฤษี โพธิ์ทอง ที่ติดต่อประสานงานตลอดการดำเนินการวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายขอขอบคุณผู้ช่วยวิจัยในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในสนาม ช่วยบันทึกภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่ง นิสิตช่วยงาน ที่เป็นแรงทำให้การดำเนินงานวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์

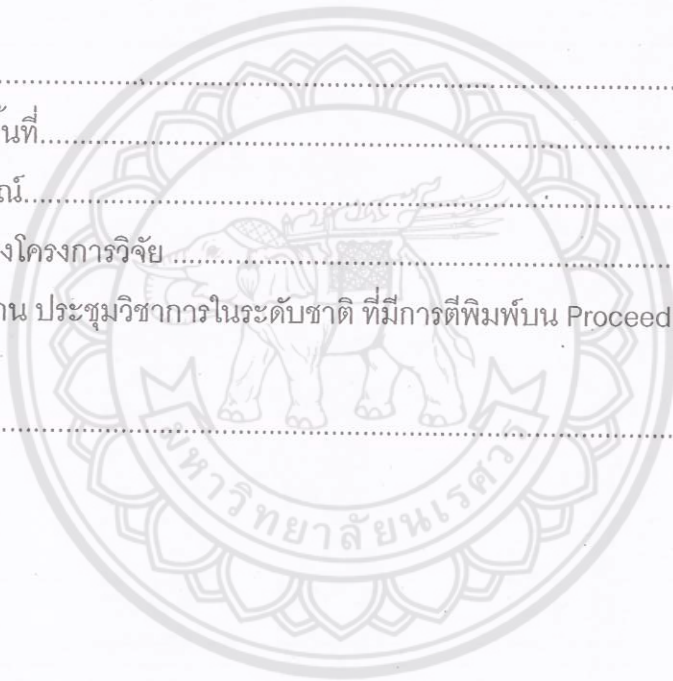
โสภณ ลาววรรณ

ผู้ดำเนินการวิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1.ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
1.2.วัตถุประสงค์โครงการวิจัย.....	2
1.3.กรอบแนวความคิด.....	2
1.4.ขอบเขตการวิจัย.....	2
1.5.ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	5
2.1.ประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อของไทย.....	6
2.2.ทฤษฎีมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม.....	13
2.3.ทฤษฎีดนตรีวีเคราะห์.....	21
2.4.ลักษณะทางกายภาพจังหวัดพิษณุโลก.....	24
2.5.ลักษณะทางกายภาพอำเภอนครไทย.....	29
2.6.เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	36
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	38
3.1.กระบวนการวิจัย.....	38
3.2.การบวนการศึกษาข้อมูล.....	38
3.3.ขั้นกระทำกับข้อมูล.....	39
3.4.ขั้นตอนเสนอข้อมูล.....	40
3.5.ข้อพิจารณาด้านจริยธรรม.....	40

บทที่ 4 เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย	42
4.1.เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก.....	42
4.2.บทบาทหน้าที่ของเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย.....	73
บทที่ 5 สรุปลผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	76
5.1.สรุปลผล	76
5.2.อภิปรายผล	81
5.3.ข้อเสนอแนะ.....	82
บรรณานุกรม	83
ภาคผนวก	84
ภาพการลงพื้นที่.....	85
แบบสัมภาษณ์.....	90
เอกสารรับรองโครงการวิจัย	94
นำเสนอผลงาน ประชุมวิชาการในระดับชาติ ที่มีการตีพิมพ์บน Proceedings.....	95
ประวัติผู้วิจัย	114

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 1 อาณาเขตจังหวัดพิษณุโลก	25
ภาพที่ 2 ตราประจำจังหวัดพิษณุโลก	27
ภาพที่ 3 ที่ตั้งอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	30
ภาพที่ 4 พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนศรีอินทราทิตย์	43
ภาพที่ 5 นายศุภชัย เอี้ยวสุวรรณ ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลกลงด้านเส้นแรก	44
ภาพที่ 6 พานไหว้ครูแม่พระธรณี	46
ภาพที่ 7 นางอำไพ แก้วมงคล (ยายขุ่น) ไหว้แม่ธรณี	46
ภาพที่ 8 ศาลหลวงปู่หุย วัดหัวร้อง (วัดนครไทยวราราม)	47
ภาพที่ 9 และ 10 แสดงการแต่งกายของผู้ร้องเล่นเพลงพื้นบ้าน	48
ภาพที่ 11 กลองสองหน้าพื้นบ้าน นายแจ้ว พรพย์อยู่	49
ภาพที่ 12 การจัดแถวร้องเล่นเพลงพวงมาลัย	53
ภาพที่ 13 การจัดแถวร้องเล่นเพลงกุนซื่อนกุน	55
ภาพที่ 14 การจัดแถวร้องเล่นเพลงพิณเลเล	58
ภาพที่ 15 อุปกรณ์การเล่นนางดั่ง	61
ภาพที่ 16 อุปกรณ์การเล่นนางควาย	61
ภาพที่ 17 การร้องเล่นเพลงนางดั่ง	65
ภาพที่ 18 การร้องเล่นเพลงนางควาย.....	65
ภาพที่ 19 การร้องเล่นเพลงเขาทะมึน	71

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญ

ประเพณีวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งหนึ่งที่มนุษย์ปฏิบัติสืบต่อกันมาไม่ว่าจะด้วยวิธีใด จะมีหลักฐานการจดบันทึกหรือการถ่ายทอดกับแบบมุขปาถะ จนเกิดเป็นประเพณีหรือวัฒนธรรมนั้น ถือเป็นความสำคัญเป็นมรดกของกลุ่มชนนั้น หรืออาจเป็นมรดกทางวัฒนธรรมประเพณีของชาติก็เป็นได้ บันเทิง พาพิจิตร (2549 หน้า 77) ได้กล่าวเกี่ยวกับระเบียบประเพณีต่างๆ ไว้ว่า ประเพณีเป็นการทำกิจกรรมทางสังคมที่ผู้คนส่วนใหญ่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ประเพณีเป็นบรรทัดฐานเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ตามความคิดความเชื่อปฏิบัติเพื่อความเจริญแห่งตนและสังคม ประเพณีเป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม เมื่อเกิดปัญหา มนุษย์พยายามหาวิธีการแก้ปัญหา แนวปฏิบัติการแก้ปัญหาทางธรรมชาติของคนสมัยก่อน มักอาศัยความเชื่อ ปรากฎการณ์ทางธรรมชาติ แม่น้ำ ภูเขา แม่พระธรณี เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีความสุขสมบูรณ์ โดยอาจมีกำหนดกระทำขึ้นเป็นประจำทุกปี

ประเพณีปักธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวนครไทย จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันเพ็ญ 15 ค่ำ เดือน 12 หรือวันลอยกระทง ซึ่งปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่าเกิดขึ้นเมื่อใด โดยมีขั้นตอนเริ่มจากการทอธง การฉลองธง และนำธงไปปักบนยอดเขาข้างลี้้ง แต่เดิมจะเป็นพิธีกรรมเฉพาะชาวบ้านทำกันในชุมชน ทั้ง 3 วัดคือวัดหัวร้อง วัดกลางและวัดหน้าพระธาตุโดยผู้นำชุมชนจะตีฆ้องบอกเรียไร้ฝ่ายจากชาวบ้านละแวกหมู่บ้านของตนทั้ง 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหัวร้อง บ้านกลาง และบ้านเหนือ แล้วนัดหมายกันว่าจะไปทอผ้าที่บ้านของใคร ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านของผู้นำหมู่บ้าน เมื่อนำฝ้ายมารวมเป็นกองกลาง ก็จะทำการปั่นฝ้าย แล้วนำด้ายไปทอเป็นธง กว้างประมาณ 50 เซนติเมตร ยาวประมาณ 4 เมตร บริเวณชายธงจะตกแต่งให้สวยงามด้วยใบโพธิ์ที่ทำจากไม้ แล้วนำไม้ไผ่ที่ยาว 1 ฟุต มาใส่หัว ท้ายของผืนธง เมื่อเรียบริบร้อย ชาวนบ้านก็จะมารวมตัวกันที่วัด พร้อมธงของแต่ละวัด รวม 3 ผืน แล้วแห่ธงไปตามตลาด ดนตรีนำหน้าขบวนชาวนบ้านจะรำรำกันอย่างสนุกสนาน

เพลงร้องเล่นของชาวนบ้านอำเภอไทย นั้นเกิดจากภูมิปัญญาของชาวนบ้าน นำสถานที่และสิ่งสำคัญต่าง ๆ อาทิ พ่อขุนบางกลางทาว ต้นจำปาขาว วิถีชีวิต อาชีพ แก่งวาว นำมาแต่งเป็นเนื้อเพลงเล่าเรื่องราววิถีชีวิตของชาวนบ้านนครไทย ซึ่งเพลงส่วนใหญ่เป็นจังหวะรำวง ร้องเล่นกันระหว่างกรรมวิธีทอธง การฉลองธง รวมไปถึงการแห่ธงไปปัก ณ เขาฉั่นเพล เขาย่านไฮ และเขาข้างลี้้งตามลำดับ เนื่องจากเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย ของอำเภอไทย จังหวัดพิษณุโลก มีบทบาทหน้าที่ทางสังคม ของชาวนบ้านอำเภอไทย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อการทำการวิจัย ด้วยความสำคัญของปัญหานี้ ผู้วิจัยจึงประสงค์จะดำเนินการทำวิจัยเรื่อง "เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย" อำเภอไทย จังหวัดพิษณุโลก อันจะนำไปสู่

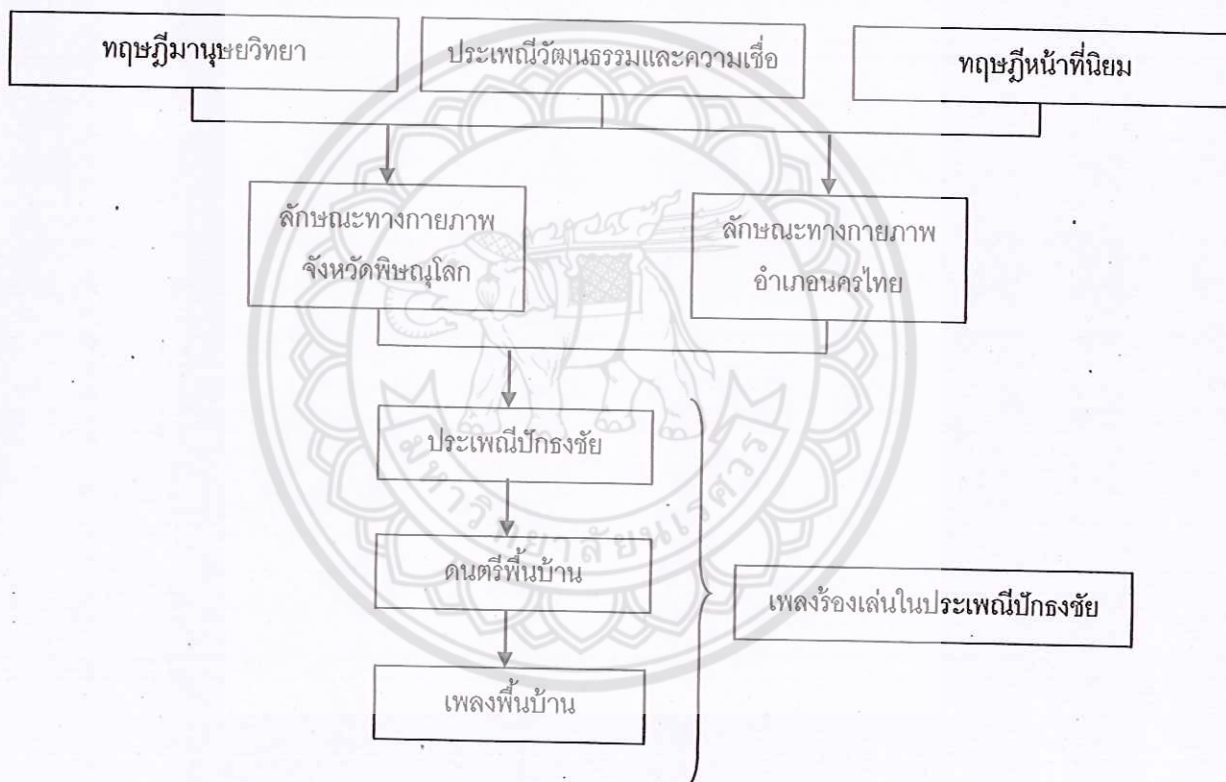
การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยหัวข้อวิจัยนี้จะนำไปสู่ขั้นตอนการปักธงชัย วิธีชีวิตของคนในสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ของกลุ่มคนในอำเภอนครไทย ซึ่งจะขยายผลไปสู่ความสำคัญของประเพณีหนึ่งใน ประเทศ อีกทั้งยังสามารถขยายผลไปสู่งานวิจัยด้านอื่นๆ เพื่อพัฒนาสังคมต่อไป

1.2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.2.1. เพื่อศึกษาเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

1.2.2. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย

1.3. กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

1.4. ขอบเขตการวิจัย

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ตามกระบวนการระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ จึงได้กำหนดขอบเขตการวิจัยเรื่องเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ดังนี้

1.4.1. ขอบเขตผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

- อาจารย์ในโรงเรียนนครไทย
- ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา วัดหัวร้อง วัดกลางและวัดหน้าพระธาตุ
- นักดนตรี จำนวน 10 ท่าน

- พ่อเพลงแม่เพลง จำนวน 10 ท่าน
- ผู้รู้เกี่ยวกับเพลงร้องเล่นอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

เมื่อกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จะทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับงานวิจัย

1.4.2.ขอบเขตด้านเนื้อหา ดังต่อไปนี้

- 1) เก็บข้อมูลในงานประเพณีบั้งธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ช่วงเดือน พฤศจิกายน 2559
- 2) ข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม เอกสาร สัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมเฉพาะประเพณีบั้งธงชัยประจำปี 2559
- 3) ศึกษาขั้นตอนประเพณีบั้งธงชัย และขั้นตอนวิธีการร้องเล่นเพลงในประเพณีบั้งธงชัย
- 4) ศึกษาบทบาทหน้าที่ของเพลงร้องเล่นที่มีต่อชุมชนนครไทย
- 5) วิเคราะห์ทำนองร้องของเพลงต่างๆ ที่มีปรากฏร้องเล่นในงานบั้งธงชัย จากการเก็บ

ข้อมูลภาคสนาม

1.4.3 นิยามศัพท์

เพลงร้องเล่น	หมายถึง เพลงพื้นบ้านของชาวบ้านในเขตอำเภอนครไทย ใช้ร้องเล่นกันในประเพณีบั้งธงชัย
บั้งธงชัย	หมายถึง ประเพณีของชาวอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา จะถูกจัดขึ้นช่วงเดือน พฤศจิกายน ในประเพณีดังกล่าวมีพ่อเพลงแม่เพลงร้องเล่นเพลงพื้นบ้าน
บุญบั้งธง	หมายถึง การเรียนประเพณีบั้งธงชัย ของชาวบ้านนครไทยเดิม
เพลงพื้นบ้าน	หมายถึง เพลงร้องของชาวบ้านอำเภอนครไทย
เซ่นครู	หมายถึง พิธีกรรมก่อนทำการร้องเล่นเพลงพื้นบ้านชาวนครไทย อันมีบุญหรือ หมากพลู คุบ เทียนธูปเทียน เป็นหลัก
แม่พระธรณี	หมายถึง ดินในบริเวณที่จะร้องเล่นเพลงพื้นบ้าน ผู้อาวูใส่ที่เซ่นครูเรียบร้อยแล้วจะนำดินมาใส่ศีรษะ ผู้ที่ร้องเล่นเพลงพื้นบ้านทุกคน ในปริมาณเล็กน้อยพอเป็นพิธี
พ่อเพลง	หมายถึง ผู้ชายที่เป็นคนนำร้องเพลงพื้นบ้าน ในที่นี้ผู้ชายมีน้อยการเล่นแบ่งฝ่ายเป็นฝ่ายหญิงกับฝ่ายชายเท่าๆ กัน ฝ่ายชายอาจมีผู้หญิงร่วมด้วย
แม่เพลง	หมายถึง ผู้หญิงที่เป็นคนนำร้องเพลงพื้นบ้าน ฝ่ายหญิง
อาเพศ	หมายถึง สิ่งไม่ดีที่จะเกิดขึ้นในท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด เมื่อไม่ทำพิธีบั้งธงชัย

1.5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.5.1. ได้ผลการศึกษาเพลงร้องเล่นในประเพณีปັกธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
- 1.5.2. ทราบบทบาทหน้าที่ของเพลงร้องเล่นในประเพณีปັกธงชัย ต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติ
- 1.5.3. เป็นข้อมูลเพื่อการศึกษาเกี่ยวกับเพลงร้องเล่นในประเพณีปັกธงชัย
- 1.5.4. เป็นฐานข้อมูลให้กับวัฒนธรรมอำเภอ วัฒนธรรมจังหวัด องค์การการศึกษา รวมไปถึงเป็นข้อมูลให้นักวิจัยหรือผู้สนใจได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้
- 1.5.5. เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างงานวิชาการ เช่น เอกสารประกอบการสอนด้านเพลงพื้นบ้าน ตำรา หรือหนังสือตามสมควร

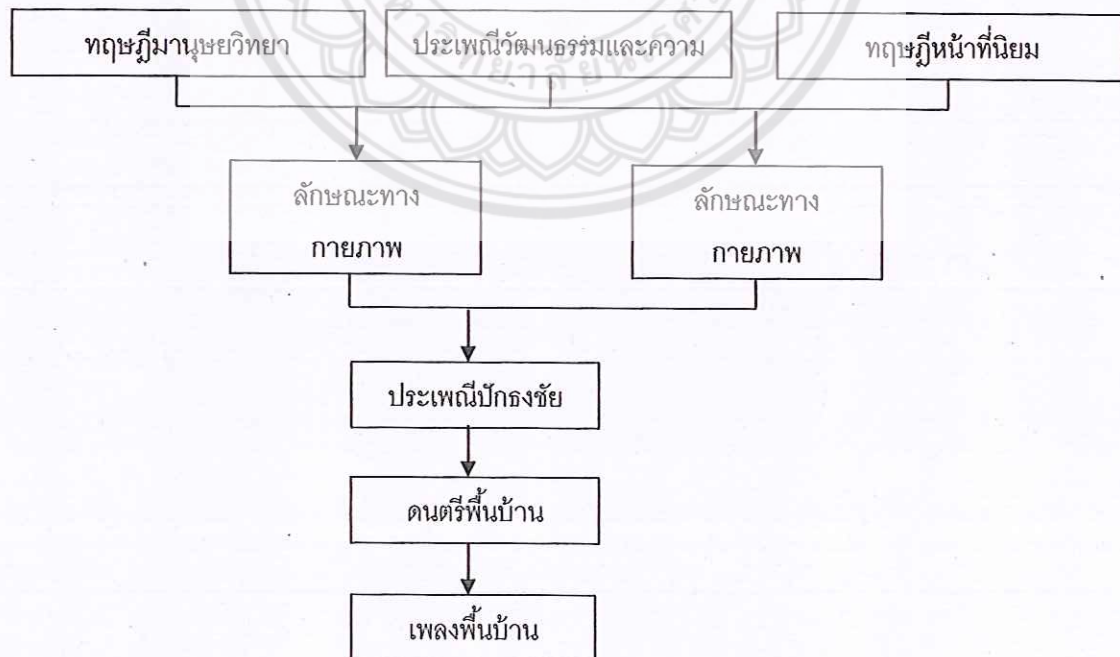
บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การดำเนินการวิจัยเรื่องเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นประโยชน์ในการกำหนดกรอบแนวคิดและเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ทั้งนี้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปสนับสนุนข้อเท็จจริงในการอภิปรายผลในส่วนท้ายของงานวิจัยนี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทบทวนวรรณกรรม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับนี้

- 2.1. ประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อของไทย
- 2.2. ทฤษฎีมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม
- 2.3. ทฤษฎีดนตรีวิเคราะห์
- 2.4. ลักษณะทางกายภาพจังหวัดพิษณุโลก
- 2.5. ลักษณะทางกายภาพอำเภอนครไทย
- 2.6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการทบทวนวรรณกรรมตามกรอบแนวคิดของงานวิจัยในการสืบค้นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1. ประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อของไทย

ประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อของคนไทย คือการสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น จากช่วงอายุ คนหนึ่งสู่ช่วงอายุคนอีกช่วงหนึ่ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ในทุกๆ สังคม ในการเปลี่ยนแปลงนั้นมีความต่อเนื่องและมีสภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งบางครั้งลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างช้าๆ ในทำนองเดียวกันก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้เช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในสังคมย่อมจะส่งผลกระทบต่อถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆ ตามเข้ามาด้วย ในสังคมปัจจุบันได้มกรการใช้ความรู้เทคโนโลยีต่างๆมาใช้ในชีวิต ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมโดยทั่วไป ย่อมส่งผลกระทบต่อบุคคลในสังคม ที่จะต้องพิจารณาปรับปรุงตนเองให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

สังคมมีเป็นการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคมหรือสถาบันสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงขนาดของชุมชน ส่วนประกอบของส่วนใดส่วนหนึ่งของสังคม หรือรูปแบบของการจัดระเบียบของสังคม ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงนี้ได้แก่ การเปลี่ยนขนาดของครอบครัวการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจที่เคยเป็นอยู่ เดิมเป็นชนบทและต่อมาเปลี่ยนสภาพเป็นสังคมเมืองขึ้น และเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมนั้น และการเปลี่ยนแปลงวิธีการที่มนุษย์ปฏิบัติต่อผู้อื่น

จากความหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีลักษณะที่สำคัญดังต่อไปนี้ (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2521, หน้า 15-20)

นอกจากผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมแล้วการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อค่านิยมและวัฒนธรรมไทยหลายประการ เนื่องจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นระบบที่รับจากวัฒนธรรมตะวันตก บางอย่างจึงติดตามาด้วย เช่น ค่านิยมทำงานหนัก ค่านิยมออมทรัพย์เพื่อการลงทุน ค่านิยมยึดถือหลักการมากกว่าปัจเจกบุคคล และค่านิยมบริโภคนิยมทำให้ความเชื่อซึ่งเป็นนามธรรมลดน้อยลง

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2548, หน้า 12) กล่าวว่า 'วัฒนธรรม คือ แบบแผนของพฤติกรรมของความคิด หมายความว่า วัฒนธรรม มีแบบแผนที่ค่อนข้างถูกก าหนดเอาไว้ตายตัว และมีความหมาย 2 ส่วน คือ

1. ส่วนที่เป็นแบบแผนของพฤติกรรมและความคิด
2. ส่วนที่สัมพันธ์ต่อวิถีชีวิต 'ไม่ได้เป็นเพียงตัวแบบแผนอย่างเดียว แต่เนื่องจากวัฒนธรรมสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ด้วยเหตุนี้เราจึงมีการเปลี่ยนตัว

แบบแผนของพฤติกรรม และ ความคิดเสมอมา สับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้อง และ ตอบสนองต่อวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป

นิยพวรรณ วรณศิริ (2540, หน้า 37) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ พฤติกรรมที่กลั่นกรองมาจากความคิด ที่จะหาวิธีการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ อันได้แก่ การหาอาหาร การกินอาหาร

เพื่อให้ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย การจัดกลุ่มอยู่ร่วมกันของมนุษย์ การเรียนรู้ร่วมกันของมนุษย์ การสื่อสารติดต่อซึ่งกันและกัน การขับถ่าย ตลอดจน การตอบสนองความต้องการทางเพศ เป็นต้น

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า วัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญาที่เป็นรากฐานทางเศรษฐกิจการเมืองของสังคมอีกทั้งเป็นเครื่องมือที่แสดงออกถึงความเข้มแข็งเป็นแบบอย่างทางพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ และเป็นที่ยอมรับปฏิบัติร่วมกันของสมาชิกในสังคม มีการถ่ายทอดไปสู่สมาชิกจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยการเลือกสรรสืบทอดต่อเนื่องกันมาโดยทั่วไปมักจะหมายถึงบรรดาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ตกทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ.....

ในสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2558, ออนไลน์) ได้กล่าวลักษณะเฉพาะของเพลงพื้นบ้านว่า เพลงพื้นบ้านเป็นบทร้อยกรองท้องถิ่นที่จดจำสืบต่อกันมาและนำมาร้องมาขับลำเพื่อความบันเทิง เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่แพร่หลายในกลุ่มชาวบ้าน มีลักษณะเฉพาะที่สรุปได้ดังนี้

1. เพลงพื้นบ้านเป็นงานของกลุ่มชาวบ้านสืบทอดจากปากสู่ปากอาศัยการฟัง ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรคนในกลุ่มสังคมเดียวกันมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของบทเพลง ชาวบ้านร่วมร้องด้วยกัน หรือร้องโต้ตอบ หรือเป็นลูกคู่ หรืออย่างน้อยก็เคยฟังและรู้จักเนื้อเพลง

2. เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่ไม่มีกำเนิดแน่นอน เนื่องจากสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จนไม่อาจหาต้นตอที่แน่ชัดได้ว่ามีมาตั้งแต่สมัยใดหรือใครเป็นผู้แต่ง

3. เพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นเพลงที่มีเนื้อร้องและทำนองไม่ตายตัว เนื้อร้องหรือบทเพลงสามารถขยายให้ยาวไปเรื่อยๆ หรือตัดทอนให้สั้นได้แล้วแต่ความต้องการของผู้ร้องหรือตามสถานการณ์ จึงพบเสมอว่า เพลงพื้นบ้านแม้ว่าเป็นชื่อเดียวกัน แต่มีเนื้อร้องแตกต่างกันไป ซึ่งอาจเกิดจากผู้ร้องในแต่ละท้องถิ่น และระยะเวลาที่สืบทอดมา เช่น เพลงกล่อมเด็กที่ชื่อว่า เพลงเจ้าขุนทองเป็นเพลงที่แพร่หลายมาก และเป็นเพลงที่มีสำนวนหลากหลายมากเพลงหนึ่งด้วย ส่วนทำนองเพลงพื้นบ้านนั้นไม่มีการบันทึกในคณตรีไว้จึงไม่มีทำนองใดที่ถูกต้องที่สุดและพบว่า เพลงพื้นบ้าน แม้ชนิดเดียวกัน ก็มีลีลาการร้องทำนองแตกต่างกันไปได้หลายทาง

4. เพลงพื้นบ้านมีลักษณะคำประพันธ์ร้อยกรองที่จัดจังหวะคำและสัมผัสง่าย ๆ ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว ดังเช่น รูปแบบของเพลงพื้นบ้านภาคกลาง นิยมคำกลอนที่ลงท้ายด้วยสระเสียงเดียวกันไปเรื่อยๆ เป็นสัมผัสคล้องจองกันที่เสียงสระ 'ไม่ใ้สรูปสระ' ที่นักวิชาการเรียกว่า "กลอนหัวเดียว" แต่พอเพลงแม่เพลง (ผู้ร้องเพลงพื้นบ้านฝ่ายชาย-ฝ่ายหญิง) นิยมเรียกว่ากลอนไล ลา กลอนลี กลอนที่นิยมใช้กันมากในเพลงพื้นบ้านภาคกลาง ได้แก่ กลอนไล กลอนลา กลอนลี ตามชื่อที่พ่อเพลงแม่เพลงเรียก นอกจากนี้ยังมีอีกหลายกลอน เช่น กลอนลัน กลอนลัว กลอนลุด กลอนติด กลอนแะะ สุดแล้วแต่ผู้ร้องจะคิดประดิษฐ์ขึ้นมา เพลงพื้นบ้านของภาคอื่นๆ ก็มีลักษณะคำประพันธ์คล้ายกับภาคกลาง คือ มีการลงเสียงสัมผัสท้ายวรรค เช่นเดียวกับกลอนหัวเดียว โดยให้ความสำคัญกับเสียงและจังหวะการร้องมากกว่าความเคร่งครัดในจำนวนคำและสัมผัส

5. จำนวนคำและสัมผัสไม่กำหนดแน่นอนอนตายตัวกลอนเพลงพื้นบ้านเกิดจากการร้อยคำ 6-10 คำเข้าด้วยกันในแต่ละวรรคจำนวนคำจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจังหวะของเสียงที่ลงและผู้ร้องเป็นสำคัญ ฉะนั้นเพลงพื้นบ้านทุกประเภท จึงมีลักษณะคำประพันธ์คล้ายกัน หรืออาจใช้กลอนบทเดียวกัน แต่ร้องหลายทำนอง จะพบว่า พ่อเพลงแม่เพลงในภาคกลางใช้กลอนชุดเดียวกัน แต่ร้องได้ทั้งเพลงเกี่ยวข้าวเพลงเรือเพลงระบำบ้านนา หรือเพลงฉ่อย

6. เพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่มีความเรียบง่ายในถ้อยคำ การร้องและการแสดงออกแต่แฝงด้วยความคมคายเลือกใช้คำสำนวนโวหารและความเรียบง่ายที่ชาวบ้านใช้โดยทั่วไป ไม่มีศัพท์ยากที่ต้องแปลถ้าเปรียบเทียบสัญลักษณ์อย่างไรก็สามารถแปลความหมายได้โดยง่าย ส่วนความเรียบง่ายในการแสดงออกจะเห็นว่าชาวบ้านร้องและเล่นเพลงพื้นบ้านโดยไม่ต้องใช้อุปกรณ์มากมายสิ่งที่จะช่วยให้เพลงไพเราะ นอกจากขึ้นอยู่กับการใช้ถ้อยคำแล้ว ก็คือการปรบมือ หรือการใช้เครื่องประกอบจังหวะง่ายๆ ได้แก่ กรับ ฉิ่ง และกลอง หรืออาจไม่ได้ใช้เครื่องดนตรีชนิดใดเลย นอกจากเสียงเอื้อนให้เกิดบรรยากาศและอารมณ์เท่านั้น บางทีก็นำอุปกรณ์ที่ใช้ทำกิจกรรมอยู่นั้น มาประกอบการร้องรำ เช่น เพลงเกี่ยวข้าวก็ใช้รวงข้าวและเคียวซึ่งถืออยู่มาประกอบ สิ่งสำคัญสำหรับเพลงที่ร้องกันหลายๆ คน คือ การอาศัยเสียงร้องรับร้องกระทั่งของลูกคู่ ซึ่งจะช่วยให้เพลงนั้นสนุกสนานครื้นเครงยิ่งขึ้น

7. เน้นความสนุกสนานเป็นหลักซึ่งจะแสดงออกมาในรูปของการใช้คำสองแง่สองง่าม หรือคำที่เรียกว่า "กลอนแดง" เป็นภาษาของชาวเพลงภาคกลาง หมายถึง กลอนที่มีคำกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างตรงไปตรงมา หรือบางครั้งก็ใช้คำพวนแทนคำเหล่านี้ปกติถือว่าเป็นคำหยาบแตเมื่อนำมาใช้ในพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมที่ปรากฏในกลุ่มชนซึ่งประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมและกสิกรรมถือว่าเป็นการช่วยเพิ่มผลผลิตส่งผลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ เนื้อหาของเพลงแม้แต่ตอนที่ร้องรำพินถึงความรักหรือความผิดหวังก็ยังใช้ถ้อยคำที่ออกไปในทางสนุกสนานมากกว่าจะให้คนฟังเกิดความรู้สึกเศร้าใจดังตัวอย่างเพลงเรือในบทซึ่งผู้ซึ่งพ่อเพลงร้องเป็นผัวที่ถูกเกณฑ์ไปทัพกลับมาถึงบ้าน เมียหนีไปแล้ว

สุกัญญา ภัทรราชย์ (2540, หน้า 168-169) ได้เสนอแนวคิดเรื่องการศึกษาเพลงพื้นบ้านเป็นเพลงปฏิพากย์ของภาคกลางไว้ว่า เพลงพื้นบ้านมีบทบาทต่อสังคมในด้านต่างๆ เช่น ด้านการสร้างความเป็นหนึ่ง การเสริมสร้างความสามัคคี การให้การศึกษา การระบายนจากการเก็บกดอันเนื่องจากกฎเกณฑ์ของประเพณี นอกจากนี้เพลงพื้นบ้านยังถือเป็นผลงานส่วนรวมของสังคมที่เอื้อต่อการส่งสารและรับสารได้เป็นอย่างดี เพียงปากต่อปากก็สามารถแพร่กระจายไปในกลุ่มกลุ่มของตนได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว ทั้งยังเป็นรูปแบบที่ง่ายเป็นที่คุ้นเคย และสอดคล้องต่อวิถีชีวิตคนในกลุ่มด้วย

ปราณี วงษ์เทศ (2555, หน้า 103-104) กล่าวถึงเพลงพื้นบ้านว่า ทำหน้าที่เป็นเครื่องสะท้อนถึงสถาบันต่างๆ ของชุมชน สภาพความเป็นอยู่ตลอดจนวัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่เป็นเจ้าของ และบทบาทหน้าที่ทางสังคมของเพลงพื้นบ้านที่มีต่อชุมชน คือ

1. เป็นเสมือนตัวแทนของระบบสัญลักษณ์ทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นตามความเชื่อทางศาสนา และระบบชนชั้นตามสังคม

2. มีหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางกายภาพ ซึ่งพบได้ในเพลงที่เกี่ยวกับการทำงาน เช่น เพลงเกี่ยวข้าว

3. เพลงมีบทบาทเป็นเสมือนเครื่องควบคุมทางสังคม รักษาบรรทัดฐานทางสังคมและชี้แนะระเบียบแบบแผนที่เหมาะสม รวมทั้งกำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมทางสังคมด้วย

4. เพลงมีบทบาทในการรักษาสถาบันที่สำคัญทางสังคม เช่นศาสนา ความเชื่อ และทำให้การประกอบพิธีกรรมมีเหตุผล โดยมีหน้าที่รักษาสัญลักษณ์ทางพิธีกรรม

5. เพลงมีหน้าที่ทำให้สืบเนื่องและมั่นคงทางวัฒนธรรม

มามาลย์ เรื่องเดช (2518, หน้า 41) ได้กล่าวไว้ว่า เพลงพื้นบ้าน คือ วรรณกรรมชาวบ้านประเภทหนึ่งที่ใช้ร้องเล่นภายในสังคมท้องถิ่น ถ่ายทอดสืบต่อกันมาโดยใช้การจำ ไม่มีการบันทึกไม่ทราบถึงผู้แต่งที่มาของเพลงหรือแม้กระทั่งระเบียบวิธีการเล่นก็ใช้จดจำสืบต่อกันมา จึงเรียกได้ว่าเป็นวรรณกรรมปากเปล่า เป็นวัฒนธรรมด้านการบันเทิงของชาวบ้านในท้องถิ่น แล้วแพร่กระจายไปยังถิ่นหนึ่งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตเป็นอย่างมาก

จากแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับความเป็นมา ความสำคัญ บทบาทและหน้าที่ของเพลงพื้นบ้านดังกล่าว สรุปได้ว่า เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงของชาวบ้านที่ใช้ร้องเล่นในท้องถิ่น มีเนื้อหาสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมความเชื่อของคนท้องถิ่น มักใช้ถ้อยคำที่เรียบง่าย ร้องเล่นในงานเทศกาล หรืองานรื่นเริงต่างๆ หรือร้องในการประกอบอาชีพ มีการถ่ายทอดทางวาจาไม่มีการจดบันทึก เป็นวรรณกรรมชาวบ้านที่เรียกว่าวรรณกรรมมุขปาฐะ มีการถ่ายทอดกันหลายชั่วอายุคน จากแนวคิดของเหล่านักวิชาการที่กล่าวมานี้สามารถนำไปวิเคราะห์เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ในเรื่องบทบาทหน้าที่ของเพลงช่วยบ้านบางสะแก ที่มีต่อสังคมในด้านต่างๆ เช่น ด้านการสร้างความเป็นหนึ่ง การเสริมสร้างความสามัคคี สร้างค่านิยมที่ดีในสังคม และเกิดการเรียนรู้ทางสังคม

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526, หน้า 20) ให้ความหมายไว้ว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการริเริ่ม การพิจารณาการตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง การที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความปรารถนา จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับความเป็นจริง ที่ว่ามนุษย์นั้นพัฒนาได้ ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527, หน้า1-5) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตน ในการจัดการและควบคุมการใช้และการกระจาย

ทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ และสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิก โดยการมีส่วนร่วมนั้น ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกไปในรูปแบบของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของคน อย่างเป็นของตนเอง

จากวัฒนธรรมความเชื่อของกลุ่มคนในสังคม ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หรือการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น(Local wisdom or indigenous knowledge) คือ ความเชื่อมั่นและศรัทธาในมนุษยชาติจึงเป็นปรัชญาหนึ่ง ของการพัฒนาเพราะหากไม่เชื่อมั่นในมนุษย์ การพัฒนาก็เกิดขึ้นไม่ได้ จากแนวคิดหลักเป็นตะวันตกและตะวันออก ทำให้มนุษย์และสังคม ได้เรียนรู้ สร้างสรรค์และการส่งเสริมประสบการณ์ ความรู้และปฏิบัติต่างๆ ถ้ายทอดและตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน ที่เรียกว่าภูมิปัญญา (wisdom) ซึ่งภูมิปัญญาตะวันออกและภูมิปัญญาตะวันตก ในปัจจุบันได้ถ่ายทอดข้ามซีกโลกไปหากันด้วยอนุภาพของโลกาภิวัตน์

ประเวศ วะสี (2536, หน้า 20-241) ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาตะวันตกว่ามีฐานอยู่ที่วิทยาศาสตร์ มีข้อดีในด้านความแม่นยำสูงแต่วิทยาศาสตร์เป็นความรู้ที่ไม่สมบูรณ์ (incomplete knowledge) โดยธรรมชาติของวิทยาศาสตร์เองที่จำกัดอยู่กับการศึกษา สิ่งที่วัดได้แม่นยำในโลกของความเป็นจริง ประกอบด้วยส่วนที่วัดได้ หรือ 'ได้แม่นยำ' คือ นามธรรม เช่น จิตใจ ฉะนั้น ถ้าศึกษา โดยเอาวิทยาศาสตร์เป็นฐานก็จะจำกัดการรับรู้อยู่ที่เฉพาะที่วัตถุ แต่ขาดส่วนที่ลึกซึ้ง คือ จิตใจ เมื่อสัมผัสได้ตื้นๆ เป็นส่วนๆ ขาดการเชื่อมโยงทางนามธรรมไปสู่ที่ลึกซึ้งสูงสุด เมื่อโลกศึกษาแบบนี้มากเข้าก็เกิดการเพิ่มพูนทางวัฒนธรรม และการลดน้อยถอยลงของนามธรรม ทำให้ โลกะ โทสะ โมหะ ขยายใหญ่มากขึ้น เกิดความขัดแย้งและสงครามมีการทำลายสิ่งแวดล้อมสูง และมีผลกระทบทางสังคมมาก สรุปว่ามีวัตถุมากขึ้น แต่จริยธรรมลดน้อยลง จนถึงจิวฤตตและยังมองไม่เห็นทางแก้ไข

จากภูมิปัญญาตะวันตกพอสรุปได้ว่า ลักษณะและความเกี่ยวพันของความรู้ที่มีวิทยาศาสตร์เป็นฐาน วัดได้แม่นยำ เน้นที่วัตถุธรรม สัมผัสทางวัตถุเป็นส่วนๆ ขาดการบูรณาการและการเชื่อมโยงทางนามธรรมไปสู่สิ่งที่ลึกซึ้งและสูงส่ง มีการพัฒนาทางวัตถุเพิ่มขึ้นแต่จริยธรรมเสื่อมลง

ประเวศ วะสี (2536, หน้า 21-23) ภูมิปัญญาตะวันออกว่า ชนเหล่าใดที่ดำรงความเป็นกลุ่ม หรือ ชนชาติ หรือประเทศ มาเป็นเวลานาน ต้องมีภูมิปัญญาของกลุ่ม หรือ ชนชาติ หรือ ประเทศอันอาจเรียก ร่วมๆ กันว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) คนปัญญาอ่อนดำรงชีวิตด้วยตนเองไม่ได้ฉันใด สังคมที่มีปัญญาที่ไม่สามารถอยู่รอดได้ด้วยตนเองเป็นเวลานาน จะต้องมีภูมิของตนเอง ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิตสังคมและในสภาพสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันและถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ถึงความ "เคารพผู้อาวุโส" เพราะผู้อาวุโสมีประสบการณ์มากกว่า

จากภูมิปัญญาตะวันออกผู้วิจัยพบว่า มีวัฒนธรรมเป็นฐานไม่ใช่วิทยาศาสตร์ มีบูรณาการสูง มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงขึ้น เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

โดยภูมิปัญญาเป็นฐานความคิดและความรู้ของมนุษย์ที่ทำให้สังคมมีพัฒนาการ การพัฒนาสังคม จะช้าหรือเร็วจึงขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาด้วย

เพลงพื้นบ้านหรือเพลงร้องเล่นต่างๆ ของกลุ่มคนในแต่ละพื้นที่มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป วิจิต พันทสุวรรณ (2528, หน้า 6) จำแนกภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. ภูมิปัญญาจากการใช้ชีวิตในธรรมชาติ เนื้อหาของภูมิปัญญา คือ การอธิบายปรากฏการณ์ ธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับธรรมชาติ ในลักษณะของกฎเกณฑ์ที่พึงปฏิบัติ และข้อห้ามที่ไม่ให้ ชาวบ้านปฏิบัติ เช่น ความเชื่อต่อธรรมชาติต่างๆ เรื่องของผีที่ทำให้เกิดภาวะสมดุของการอยู่ร่วมกัน ระหว่างคนกับธรรมชาติ ระบบของฝ่ายผีน้ำ ผีนา เป็นต้น

2. ภูมิปัญญาจากประสบการณ์อยู่ร่วมกันภูมิปัญญาเหล่านี้มีพฤติกรรมตามแบบแผนของ สังคม มีกฎเกณฑ์บอกอย่างนั้นอย่างนี้ไม่ตี มีระบบความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นหลัก มีความเข้าใจในอนิจจังของชีวิตเป็นสูงสุด รูปธรรมที่แสดงออก คือ ความเชื่อบรรพบุรุษ ปู่ย่าตายาย ผีแม่ และพิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น

3. ภูมิปัญญาจากประสบการณ์เฉพาะด้าน เช่น ภูมิปัญญาจากประสบการณ์ทำมาหากินในด้าน ต่างๆ ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรคความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวคิดที่พอจะสรุปได้เป็นหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. เป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาแต่ในอดีต

2. เป็นเรื่องของจัดการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งที่เหนือ ธรรมชาติ

3. ถ่ายทอดโดยกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิตและพิธีกรรมต่างๆ ให้เกิดความสมดุ ระหว่างความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ

4. ทำให้เกิดความสงบสุขทั้งในชุมชน หมู่บ้าน หรือ ในส่วนตัวของชาวบ้าน

5. ทำให้คนในชุมชนพึ่งตนเองได้ ลดการพึ่งพาจากสังคมภายนอก

6. มีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนของตน ทราบถึงความต้องการของชุมชนตน เข้าใจตนเอง และเป็นการปลูกจิตสำนึกในการรับรู้ในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิธีการถ่ายทอดของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาของคนที่มาจากประสบการณ์ มีการถ่ายทอด จากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันจากอดีตจนถึงปัจจุบัน อาจกล่าวได้ดังนี้

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่เด็ก กิจกรรมการถ่ายทอดต้องง่ายและไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดความสนใจ การลองทำ การเล่นปริศนาทำนาย เป็นต้น

2. วิธีถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่ผู้ใหญ่ กระทำได้หลายรูปแบบ ได้แก่วิธีการบอกเล่า โดยตรงหรือ ผ่านพิธีกรรมทางศาสนา โดยสอดแทรกเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์ขร

3. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญา โดยผ่านทางสื่อสารมวลชน ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต ซีดีรอม และอื่นๆ

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถแบ่งลักษณะและประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องเกี่ยวกับคติ ความเชื่อ และหลักการ ที่เป็นพื้นฐานของความรู้ ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลเวลา
4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องแนวคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน เป็นอิทธิพลของความก้าวหน้า ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

จากประเภทและลักษณะภูมิปัญญา ผู้วิจัยสามารถแบ่งภูมิปัญญาได้เป็น 2 ชนิด คือ ภูมิปัญญา ภูมิปัญญา หมายถึง สิ่งประดิษฐ์คิดค้น ที่อาศัยภูมิปัญญาเพื่อดำรงชีวิต ได้แก่ ปัจจัยสี่ ซึ่งประกอบด้วยอาหาร กิน ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และรวมไปถึงเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ส่วน ภูมิปัญญานามธรรม หมายถึง ปรัชญาในการดำรงชีวิต ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย และคุณค่าจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือ ทางศาสนาเป็นต้น

แนวความคิดบทบาทหน้าที่ของการละเล่นและดนตรีพื้นบ้าน ได้อธิบายไว้ดังนี้ การละเล่นพื้นบ้านจะต้องมีองค์ประกอบด้วยกันสามส่วน กล่าวคือ ต้องมีการบรรเลงดนตรี การขับร้องเพลง และการรำหรือการแสดง ในองค์ประกอบทั้งสามส่วนนี้ จะทำให้การละเล่นพื้นบ้านแต่ละชนิด มีความสมบูรณ์ การละเล่นพื้นบ้านนี้เป็นการละเล่นที่มุ่งเพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญ ส่วนการละเล่นพื้นบ้านอีกลักษณะหนึ่งที่มีพิธีกรรมไปเกี่ยวข้องด้วยนั้นจะมีความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมความเชื่อต่างๆ และเพื่อความบันเทิง บทบาทของดนตรีพื้นบ้านนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าดนตรีจะมีส่วนในการสนับสนุนให้การละเล่นพื้นบ้านมีความสมบูรณ์ ดนตรีพื้นบ้านกับการละเล่นพื้นบ้านจึงมีความสำคัญควบคู่กัน ดนตรีพื้นบ้านเป็นศิลปวัฒนธรรมแขนงหนึ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างขึ้นมาด้วยภูมิปัญญาเพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างความสุขในการดำรงชีวิต ดนตรีพื้นบ้านจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวบ้านแต่ละท้องถิ่นอาจจะมีเหมือนหรือความแตกต่างกันออกไปตามสภาพของเชื้อชาติ ศาสนา สิ่งแวดล้อม และบริบททางสังคม ดนตรีพื้นบ้านสามารถสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี และยังเป็นเครื่องแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และอุปนิสัยใจคอของชาวบ้าน ตลอดจนความสมัครสมานสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกัน สะท้อนให้เห็นการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายในแบบของสังคมเกษตรกรรม ดนตรีพื้นบ้านจึงมีลักษณะเรียบง่ายไม่สลับซับซ้อนจัดเป็นศิลปะที่บริสุทธิ์ อย่างแท้จริง เนื้อหาสาระของดนตรีพื้นบ้านสามารถให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม ค่านิยม ประเพณี ความเชื่อ การประกอบอาชีพ ทัศนคติ แต่สิ่งต่างๆ

ที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้นสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของมนุษย์ เพื่อให้สอดคล้องต่อการดำเนินชีวิตตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้นๆ ซึ่งแม้แต่ธรรมชาติเองก็ยังมีเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของธรรมชาติเหมือนกัน แต่การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาตินั้นต้องใช้ระยะเวลาหากเราไม่สังเกตอย่างจริงๆ เราอาจจะมองไม่เห็นว่ามีเปลี่ยนแปลง สำหรับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั้นเป็นไปได้ง่ายกว่าเพราะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเอง ฉะนั้นมนุษย์ก็ยอมที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ได้ตลอดเวลา แต่ในบางครั้งมนุษย์ก็ได้ตั้งใจให้มีการเปลี่ยนแปลง แต่เวลาและปัจจัยทางสังคมต่างๆ ทำให้บางสิ่งบางอย่างเปลี่ยนแปลงไปได้ จากหลักการของแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่นี้ จะใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของเพลงฉ่อย บ้านบางสะแก ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคม

2.2. ทฤษฎีมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม

วัฒนธรรมหรือพฤติกรรมใดๆ เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนคิดสร้างขึ้นเพื่อตอบสนอง ความต้องการทางร่างกายของตนสิ่งใดพฤติกรรมใดที่บุคคลคนหนึ่งคิดขึ้นและทำความพอใจให้กับตนเองแต่ผู้เดียวโดยผู้อื่นไม่ได้มีส่วนร่วมด้วยนั้นเป็นพฤติกรรมเฉพาะบุคคลจึงไม่นับว่าเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมเพราะมองไม่เห็นเป็นรูปธรรมว่ามีลักษณะอะไรบ้างที่เป็นส่วนรวมมันเป็นหน่วยปลีกย่อยเกินกว่าจะประมวลคร่าวๆ ได้ส่วนสิ่งของหรือพฤติกรรมใดส่วนสิ่งของและพฤติกรรมใดที่เป็นที่ยอมรับของคนหมู่มากในสังคมและคนส่วนใหญ่ยอมรับใช้ผู้มองจากภายนอก (สังคม) สังเกตเห็นได้ชัดเจนว่ามันเป็นอย่างไรโดยมองจากภาพรวมความกว้างๆ ได้พฤติกรรมนั้นก็คือรูปแบบของขบวนการทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ นั่นเอง การที่คนภาคเหนืออีสานกลางและใต้ต่างก็พูดภาษาถิ่นของตนเองซึ่งไม่เหมือนกันแต่ทุกคนในภาพพอจะรู้ภาษาไทยอักขระไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเข้าใจกันได้แม้จะพูดคนละภาษาถิ่นก็สามารถจะบอกได้ว่าคนเรานั้นคือคนไทยเพราะเขารู้ภาษาไทยเช่นกันคนภาคเหนือผู้เฒ่าชื่อนี้ใหม่คนภาคอีสานผู้เฒ่าชื่อนี้ฝ่ายคนใต้ผู้เฒ่าชื่อนี้บาติกอีกคนภาคกลางผู้เฒ่าชื่อนี้สำเร็จ (ที่ทำจากวัตถุดิบอะไรก็ตาม) ผู้สังเกตการณ์ทางวัฒนธรรมจากภายนอกสังคมจะบอกได้ว่ารูปแบบทางวัฒนธรรมการแต่งกายของคนไทยคือผู้เฒ่าชื่อนี้แบบผู้เฒ่าชื่อนี้ซึ่งป้ายทับจากด้านหนึ่งไปอีกด้านหนึ่งและค่อนข้างยาวระหว่างข้อเท้ากับหัวเข่า (ซึ่งผิดกับชนชาติลาวที่ผู้เฒ่าชื่อนี้ยกสูงถึงหัวเข่า) เป็นต้น

Ruth Benedict เป็นนักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันผู้เชี่ยวชาญในการมองรูปแบบของวัฒนธรรมในสังคมอื่น Benedict มองวัฒนธรรมในสังคมญี่ปุ่นได้อย่างแม่นยำมากโดยประมวลจากภาพรวมเป็นรูปแบบพฤติกรรมใหญ่ๆ ของคนญี่ปุ่นได้ถูกต้องโดยไม่เคยไปญี่ปุ่นเลยแม้แต่ครั้งเดียวในหนังสือ Benedict (1946) เรื่อง *Chrysanthemum and the Sword* Benedict สรุปถึงพฤติกรรมของคนญี่ปุ่นว่าคนญี่ปุ่นส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพสองลักษณะที่ตรงข้ามกันในคนคนเดียวกันลักษณะหนึ่งนั้นได้แก่ความนุ่มนวลอ่อนโยนเหมือนดั่งดอกไม้ (ดอกเบญจมาศ) อีกแบบหนึ่งคือความห้าวหาญเด็ดเดี่ยวเด็ดขาดแข็งแกร่งราว เช่น

คาบชาบูโรญี่ปุ่นที่เดียวและนี่คือความจริงที่สุดที่จะเห็นได้จากบุคลิกภาพที่แท้จริงของคนญี่ปุ่น Benedict (1934) เองก็ได้เคยเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ไว้ 2 ข้อตรงกันข้ามคือ "ที่สุด" กับ "ที่เลว" เช่นดีที่สุดกับเลวที่สุด อ่อนที่สุดกับแข็งที่สุด เป็นต้น พฤติกรรมที่มีลักษณะที่สุดทั้งสองขั้วนี้ดูเหมือนจะขัดกันแต่ก็ต้องอยู่คู่กันและสนับสนุนกันเสมอจะแยกกันไม่ออกและก็เป็นธรรมชาติของพฤติกรรมของมนุษย์มนุษย์จะไม่มีพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดแต่เพียงอย่างเดียวเป็นอันขาด (นิยพวรรณ วรรณศิริ, 2550, หน้า31)

สุจริต บัวพิมพ์ (2537, หน้า 11) กล่าวถึงการสืบทอดว่าการสืบทอดเป็นการดำรงเพื่อความอยู่ โดยเฉพาะมรดกทางสังคมการสืบทอดเป็นสิ่งที่มีความหมายเพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้มนุษย์ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2541, หน้า 6-9) การสืบทอดหมายถึงการที่คนรุ่นหนึ่งสร้างสรรคสิ่งสมและถ่ายทอดความรู้ความคิดความสามารถตลอดจนผลิตผลจากความรู้ความคิดนั้นๆ ต่อไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งเพื่อความต่อเนื่องและเจริญก้าวหน้าของเผ่าพันธุ์

กรมศิลปากร (2542, หน้า 160) การสืบทอดภูมิปัญญาเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมจากบรรพชนในอดีตจนถึงยุคปัจจุบันชนเผ่าใดไม่มีภูมิปัญญาและเทคโนโลยีย่อมไม่มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นการสืบทอดหมายถึงการดำรงไว้ซึ่งผลประโยชน์ของสังคมใดสังคมหนึ่งที่คนในสังคมนั้นเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 15-17) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาว่าการสืบทอดภูมิปัญญาไทยในอดีตและในปัจจุบันมีลักษณะหลากหลายรูปแบบทำให้สรุปได้ว่า "ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญา" นั้นมีความหมายที่กว้างมีหลากหลายลักษณะขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ว่าทำที่ไหนและอย่างไรเพราะมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตายเรียนรู้ในวิถีชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ในการทำงานในความสัมพันธ์กับคนอื่นในชุมชนซึ่งสรุปได้ว่าศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาที่มีดังนี้

1. ศูนย์การเรียนรู้แห่งแรกคือครอบครัวการถ่ายทอดและการสืบทอดภูมิปัญญาแห่งแรกคือภายในครอบครัวจากพ่อแม่สู่ลูกเครือญาติใกล้ชิดที่ถ่ายทอดให้กันและกันเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาความรู้หลายอย่างจะไม่มีใครเผยแพร่ให้คนอื่นถือว่าเป็นมรดกของวงศ์ตระกูลเช่นความรู้เรื่องการรักษาโรคยาสมุนไพรศิลปะการแสดงศิลปหัตถกรรมต่างๆ เป็นต้น ส่วนใหญ่จะมีเคล็ดลับที่จะถ่ายทอดให้คนที่ต้องการให้เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาอันเป็นมรดกดังกล่าวเท่านั้นอย่างไรก็ดีมีหลายๆ อย่างที่ไม่ได้แสดงออกมาอย่างชัดเจนว่าเป็นการถ่ายทอดหรือการสืบทอดเพราะเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น พ่อสอนลูกให้ไถนาดูแลเลี้ยงสัตว์สอนให้ทำเกวียนสอนให้ตีเหล็กเป็นการถ่ายทอดให้ลงมือปฏิบัติร่วมกันเป็นคนช่วยพ่อดูว่าพ่อทำอะไรแล้วก็เลียนแบบพ่อเช่นเดียวกับที่แม่สอนให้ลูกหุงข้าวการประกอบอาหารทำขนมทอผ้าทำงานบ้านต่างๆ แม่ให้ลูกสาวช่วยลูกสาวทำตามแม่จนกระทั่งสามารถทำเองได้ในที่สุดชีวิตในครอบครัวเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญโดยเฉพาะในครอบครัวที่มีภูมิปัญญาที่สำคัญไม่เพียงพ่อแต่สำหรับ

ครอบครัวเท่านั้นแต่ยังส่งผลต่อชุมชนและสังคมต่อไปด้วยเช่นกันการแก้ไขปัญญาดังกล่าว การทำมาหากินในยามขาดทุนการรักษาโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ เป็นต้น การถ่ายทอดและการสืบทอดดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติ โดยไม่มีคำว่าโรงเรียนไม่มีคำว่าเรียนรู้อะไรแต่คำว่าเข้าใจทำได้หลักจากที่ได้มีการบอกหรือปฏิบัติทำให้เห็นเป็นแบบอย่างทุกอย่างดำเนินไปประหนึ่งการเรียนรู้คือส่วนหนึ่งของชีวิตเชื่อมโยงกับทุกเรื่องในชีวิตเป็นเรื่องความจริงความดีและความงาม เช่น การทำอาหารที่ได้ทั้งคุณค่าสำหรับร่างกายได้อาหารที่อร่อยได้ศิลปะหรือความงามของการเตรียมอาหารการตกแต่งการทำทุกอย่างด้วยความเอาใจใส่ละเอียดอ่อนด้วยความรักการเรียนรู้เรื่องการทำมาหากินที่ไม่เอาเปรียบคนอื่นเรียนรู้กฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติกับผู้คนในชุมชนเป็นการเรียนรู้ทั้งทักษะทั้งคุณค่าไปพร้อมกันจึงเป็นความรู้ที่คู่คุณธรรมเสมอไม่มีอะไรที่ปลอดคุณค่าหรือเป็นกลางมีแต่ถูกผิดควรหรือไม่ควรจริงหรือไม่จริงซึ่งในลักษณะสังคมที่มีชีวิตมีลักษณะเป็นองค์รวม

2. ศูนย์การเรียนรู้แห่งที่สองคือวัดและชุมชนวัดในอดีตเป็นศูนย์กลางของชุมชนเป็นลานกิจกรรมต่างๆ ทั้งกิจกรรมทางศาสนา คือ ศาสนพิธีพิธีกรรมต่างๆ ทั้งการเทศน์สอนการจัดการงานพิธีกรรม ประเพณีการทอดผ้าป่าการทอดกฐินการทำบุญในโอกาสต่างๆ รวมไปถึงกิจกรรมทางสังคมของส่วนรวมซึ่งพระภิกษุเป็นผู้ริเริ่มผู้ประสานและส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดเช่นเป็นสุขศาลาดูแลรักษาคนเจ็บป่วยให้ยาสมุนไพรหรือเป็นที่อบนวดเป็นที่พักพิงของคนต่างถิ่นที่ไม่มีที่พักอาศัยเป็นที่พบปะประชุมกันระหว่างสมาชิกในหมู่บ้านเหล่านี้ล้วนเป็นโอกาสของการถ่ายทอดภูมิปัญญาเป็นการดำเนินงานในทางปฏิบัติซึ่งผู้เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและกิจกรรมต่างๆ ล้วนแต่ต้องเรียนรู้และปฏิบัติได้อย่างแม่นยำความแม่นยำเกิดจากการที่ไม่มีคู่มือหากแต่ส่วนใหญ่มาจากการบอกสอนมาจากความจำและมาจากการปฏิบัติจริงและสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนถ้าหากไม่มีความแม่นยำสิ่งที่ถ่ายทอดก็จะผิดเพี้ยนไปจนกระทั่งสูญเสียสิ่งที่เป็นแก่นหรือสาระที่แท้จริงไปผู้นำในวัดคือพระภิกษุสงฆ์และผู้นำฝ่ายฆราวาสมีความสำคัญในฐานะที่เป็นครูแม้อาจไม่ใช่ผู้ถ่ายทอดโดยตรงแต่เป็นผู้กำกับพิธีกรรมต่างๆ ก็ดีกระบวนการต่างๆ ก็ดีจะต้องมีความรู้ความชำนาญไม่ให้เกิดการปฏิบัติที่ผิดเพี้ยนไปจากเดิมการถ่ายทอดภูมิปัญญาดังกล่าวนี้เป็นการถ่ายทอดลักษณะที่เต็มไปด้วยจิตวิญญาณการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และหลักธรรมคำสอนทางศาสนาที่เริ่มจากผู้ก่อตั้งศาสนาถ่ายทอดให้ศิษย์ที่ก่อตั้งเป็นสถาบันและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันถ่ายทอดสิ่งที่เป็นเนื้อหาและรูปแบบที่เป็นอมตะไม่เปลี่ยนแปลงตามกาลเทศะกับสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมวัฒนธรรมหรือรูปแบบพิธีกรรมต่างๆ เหล่านี้คือสถาบันการเรียนรู้การถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาที่สำคัญโดยกระบวนการทางสังคมที่อาจจะมองไม่เห็นชัดเจนว่ามีการถ่ายทอดสืบทอดอย่างไรแต่ในความเป็นจริงมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพทางหนึ่ง “ครู” เจ้าสำนักการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เด่นชัดที่สุดคือการถ่ายทอดบุคคลผู้รู้ผู้ชำนาญในเรื่องประเด็นหนึ่งให้แก่บุคคลอื่นๆ อาจเป็นลูกหลาน อาจเป็นใครก็ได้ที่มาขอเป็นลูกศิษย์ส่วนใหญ่มักได้รับการถ่ายทอดมาจากครูของตนเองในลักษณะเดียวกันทำให้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องหนึ่งเป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรู้เฉพาะด้านในด้านการรักษาโรคยาสมุนไพร

หรือความรู้ในเรื่องศิลปะต่างๆ เช่น หมอลำ มโนราห์ ลิเก นักดนตรี ที่เกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมต่างๆ หรือการทำมาหากินต่างๆ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะเห็นสำนักเฉพาะที่เกี่ยวกับศิลปะการแสดงหรือการรักษาโรคมากกว่าอย่างอื่นองค์ประกอบชุมชนและเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ใหม่ชุมชนจึงเป็นการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ชุมชนเกิดองค์กรที่สมาชิกรวมตัวกันเพื่อเรียนรู้และจัดการทรัพยากรกันเองเกิดเป็นกลุ่มต่างๆ ตามประเด็นตามความสนใจตามลักษณะของปัญหา ฯลฯ เกิดขึ้นการรวมกลุ่มเพื่อการจัดการทรัพยากรจัดการผลผลิตจัดการทุนของตนเองจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ใหม่เรียนรู้ภายในชุมชนจากผู้ที่มีอยู่ในชุมชนเหล่านั้นไม่เพียงพอเพราะมีจำนวนน้อยหรือสำหรับหลายๆ เรื่องอาจไม่มีเลยก็ได้จึงเกิดการเรียนรู้โดยอาศัยผู้รู้จากที่อื่นหรือจากการไปศึกษาดูงานเกิดการประชุมสัมมนาการฝึกงานการทดลองปฏิบัตินับเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดรูปแบบหนึ่งในปัจจุบันเพราะเป็นการสืบทอดที่มีรูปแบบแนวทางการสืบทอดตามที่เสนอข้างต้นนั้นพบได้ในงานฝีมือต่างๆ เช่นงานทอผ้าดังที่

สามารถ จันทร์สุรย์ (2536, หน้า 150-152) ชาวบ้านทุกหมู่เหล่าได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้ประสบการณ์เพื่อการดำรงชีพมาตลอดและยอมถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งตลอดมาด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยอาศัยศรัทธาทางศาสนาความเชื่อผีสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดเรียนรู้สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบันซึ่งพอจำแนกได้ดังนี้

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็กเด็กโดยทั่วไปมีความสนใจช่วงเวลาสั้นสนใจในสิ่งใกล้ตัวซึ่งแตกต่างจากผู้ใหญ่กิจกรรมการถ่ายทอดต้องง่ายไม่ซับซ้อนสนุกสนานและดึงดูดใจเช่นการเล่นการเล่นนิทานการลองทำตามตัวอย่างการเล่นปริศนาคำทายเป็นต้นวิธีการเหล่านี้เป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนาซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นจริยธรรมที่เป็นสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ
2. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ผู้ใหญ่ถือว่าเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่างๆ มาพอสมควรและเป็นวัยทำงานวิธีการถ่ายทอดทำได้หลากหลายรูปแบบเช่นวิธีการบอกเล่าโดยผ่านพิธีสู่ขวัญพิธีกรรมทางศาสนาพิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นต่างๆ ดังจะเห็นทั่วไปในพิธีการแต่งงานของทุกท้องถิ่นจะมีขั้นตอนให้มีคำสอนที่ผู้ใหญ่สอนคู่บ่าวสาวทุกครั้งรวมทั้งการลงมือประกอบอาชีพตามอย่างบรรพบุรุษก็มีการถ่ายทอดเชื่อมโยงประสบการณ์มาโดยตลอด
3. การถ่ายทอดภูมิปัญญาในรูปแบบของสื่อบันเทิงโดยสอดแทรกในกระบวนการ และเนื้อหาหรือคำร้องของบันเทิงเช่นในคำร้องของลิเกลำตัดมโนราห์หนังตะลุงคำร้องเหล่านี้จะกล่าวถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นคติธรรมคำสอนทางศาสนาการเมืองการปกครองการประกอบอาชีพการรักษาโรคพื้นบ้านรวมทั้งการปฏิบัติตนตามจารีตประเพณีต่างๆ
4. การถ่ายทอดปัญญาโดยสื่อสารมวลชนทุกสาขา เช่น หนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และอื่นๆ

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2539, หน้า 40-48) ได้เสนอการเรียนรู้และการสืบทอดภูมิปัญญาไว้ว่าการสั่งสมภูมิปัญญาของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์จึงมีความสำคัญเป็นศักยภาพอันยิ่งใหญ่ที่สั่งสมกันต่อมากระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาจึงประกอบไปด้วย

1. การลองผิดลองถูกมนุษย์เรียนรู้การดำรงชีวิตและรักษาเผ่าพันธุ์ด้วยการลองผิดลองถูกทั้งในด้านการหาอาหารต่อสู้กับธรรมชาติการรักษาโรคจากสมุนไพรประสบการณ์นี้ได้ทดสอบอยู่ตลอดเวลาและเกิดการสะสมเป็นความรู้ไว้แล้วถ่ายทอดสู่ลูกหลานกลายเป็นข้อปฏิบัติข้อห้ามจารีตประเพณีในวัฒนธรรมของกลุ่มคนนั้นๆ ต่อไป

2. การลงมือทำจริงในสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริงมนุษย์เรียนรู้ด้วยการลงมือทำจริง เช่น การเดินทาง ปลูกพืช สร้างบ้าน ฯลฯ ซึ่งจะเห็นได้จากชาวบ้านในประเทศไทยดังปรากฏให้เห็นชาวบ้านภาคเหนือเรียนรู้ด้วยการร่วมกัน จัดระบบเหมืองฝายเพื่อการชลประทานในพื้นที่ระหว่างหุบเขาแล้วพัฒนาเป็นระบบความสัมพันธ์ในการแบ่งปันน้ำ ระหว่างคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในลุ่มน้ำเดียวกัน ชาวบ้านภาคอีสานเรียนรู้ที่จะแสวงหาแหล่งดินดำน้ำชุ่มเป็นที่ทำมาหากินหรือการขุดสระไว้เป็นรายรอบเทวสถานเพื่อเลี้ยงชุมชน ชาวบ้านภาคกลางเรียนรู้ที่จะอยู่ในภาวะน้ำหลากน้ำท่วมน้ำลดโดยการปลูกเรือนใต้ถุนสูงเดินทางด้วยเรือทำการเกษตรตามฤดูกาล และชาวบ้านภาคใต้เรียนรู้ที่จะพึ่งพากันระหว่างคนอยู่ต่างถิ่นต่างทำเลกันในเขตเชิงเขาลุ่มน้ำและชายทะเลด้วยการผูกไมตรีแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างพื้นที่การเรียนรู้และสะสมประสบการณ์ต่างๆ ไว้ในสถานการณ์จริงปฏิบัติจริงแล้วส่งผลต่อไปยังอนุชนรุ่นหลังแบบค่อยเป็นค่อยไปได้ กลายเป็นธรรมเนียมหรือถือปฏิบัติ

3. การสืบทอดวิธีการการสั่งสอนด้วยการบอกเล่า (Oral Tradition) จากการที่มนุษย์เราเรียนรู้ด้วยการทำจริงได้แล้วก็จะมีการส่งต่อคนรุ่นหลังด้วยการสืบทอดวิธีการสั่งสอนด้วยการบอกเล่าในรูปแบบของเพลง กล่อมเด็ก พังเพย สุภาษิต ฝน และการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์ (Literary Tradition) ตำรายา ตำราปลูกบ้าน ตำราโหราศาสตร์ แผนที่ เป็นต้น

4. พิธีกรรมมนุษย์เรียนรู้โดยอาศัยพิธีกรรมซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์และมีอำนาจโน้มน้าวคนที่มีส่วนร่วมรับเอาคุณค่าและแบบอย่างพฤติกรรมที่ต้องการเข้าไปไว้ในตัวเป็นการตอกย้ำความเชื่อรอบศีลธรรมจรรยาธรรมของกลุ่มชนแนวปฏิบัติและความคาดหวังโดยไม่ต้องการใช้การจำแนกแจกแจงเหตุผล

5. ศาสนาในด้านหลักธรรมคำสอนศีลและวัตรปฏิบัติตลอดจนพิธีกรรมและกิจการทางสังคมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในเชิงการเรียนรู้ล้วนมีส่วนตอกย้ำภูมิปัญญาที่เป็นอุดมการณ์แห่งชีวิตให้เป็นกรอบและบรรทัดฐานความประพฤติและให้ความมั่นคงอบอุ่นทางจิตใจเป็นที่ยึดเหนี่ยวแก่คนในการเผชิญชีวิตการเรียนรู้ด้วยศาสนาจึงเป็นการศึกษาที่มีลักษณะเป็นองค์รวมซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์โดยตรงและโดยอ้อม อีกทั้งเป็นแก่นในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

6. การแลกเปลี่ยนความรู้-ประสบการณ์ระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกันทั้งในทางชาติพันธุ์พื้นฐาน ทำกินรวมไปถึงแลกเปลี่ยนกับคนต่างวัฒนธรรมทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขยายตัวใหม่มีความคิดใหม่ วิธีการใหม่เข้ามาผสมผสานกลมกลืนบ้างขัดแย้งบ้างทำให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายสังคมไทยจึงเป็น สังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีทางเลือกให้แสงหามากมายไม่รู้จบและมีเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ที่มีทั้งภูมิปัญญา เก่าใหม่ให้พิจารณาอยู่มากมาย

7. การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Reproduction) ในการแก้ปัญหาทั้งทางสิ่งแวดล้อมทาง เศรษฐกิจและทางสังคมได้มีการเลือกฟื้นเอาความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมาในสังคม ประเพณีผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับฐานความเชื่อเดิมขณะเดียวกันก็แก้ปัญหาในบริบทใหม่ได้ ในระดับหนึ่งการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้อีกลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ในสังคมไทย

8. ครูพักลักจำเป็นกระบวนการในการเรียนรู้และการสืบทอดอีกวิธีหนึ่ง "ครูพักลักจำ" เป็นการ แอบเรียนแอบเอาอย่างแอบลองทำดูตามแบบอย่างที่เราสังเกตเห็นอยู่เรื่อยๆ แล้วรับมาเป็นของตนเอง เพื่อสามารถทำได้จริง

สมศักดิ์ มากบุญ (2544, หน้า 5) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้และแนวคิดในการจัดการศึกษา ของผู้ทรงภูมิปัญญาจังหวัดลพบุรีพบว่าผู้ทรงภูมิปัญญาส่วนใหญ่ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาจาก 4 ลักษณะ คือ 1) การสอนด้วยวาจาและสาธิตวิธีการ 2) การลงมือปฏิบัติจริง 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการกลุ่ม และ 4) ครูพักลักจำโดยพบว่าใน 3 ลักษณะแรกจะปรากฏชัดเจนในประวัติและผลงานของผู้ทรงภูมิปัญญา ส่วนการเรียนรู้แบบครูพักลักจำนั้นเป็นลักษณะธรรมชาติที่มีอยู่ในตัวบุคคลและไม่สามารถหาหลักฐานมา ยืนยันให้ชัดเจนได้กระบวนการถ่ายทอดหรือส่งต่อความรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญาพบว่าผู้ทรงภูมิปัญญาเกือบ ทุกคนได้สั่งสมภูมิปัญญาของตนเองสู่คนรุ่นหลังด้วยวิธีการเรียนรู้ที่ตนเองได้รับมาเนื่องจากมีความเชื่อว่าเป็นวิธีการที่เคยให้ผลดีต่อตนเองก็น่าจะเป็นผลดีต่อผู้อื่นด้วยผลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องผู้วิจัย ขอสรุปกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาของเอกวิทย์ ณ ถลาง และของบุคคลอื่นเพื่อกำหนด เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้กระบวนการเรียนรู้หมายถึงวิธีการหรือแบบแผนที่ผู้ทรงภูมิปัญญาได้รับการถ่ายทอดเรียนรู้เลือกสรรสั่งสมและพัฒนาวิธีการแสดงหนังใหญ่ก่อให้เกิดภูมิปัญญาในชุมชน โดยกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวนี้เป็นพลวัตที่มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลาการสืบทอดศิลปะการแสดง หนังใหญ่ หมายถึง การถ่ายทอดหรือการส่งต่อภูมิปัญญา การแสดงหนังใหญ่ที่ผู้ทรงภูมิปัญญาสั่งสม ประสบการณ์องค์ความรู้จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งมีวิธีการเรียนรู้และสืบทอดศิลปะการแสดงหนังใหญ่ ดังนี้

จากการกล่าวถึงเรื่องวัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคม จำลอง นักพ่อน (2543, หน้า 29-31) วัฒนธรรม ศาสนา และค่านิยมเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กันและผูกพันต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาก่อให้เกิดวัฒนธรรมและค่านิยมของคนทีประพฤติ

และปฏิบัติกันในสังคมจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นมรดกของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในสังคม กลายเป็นอารยธรรมของมนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ภาษา อาหารการกิน เครื่องแต่งกาย ที่อยู่อาศัย และระเบียบแบบแผนของความสัมพันธ์ของคนในสังคม เช่น ระเบียบ กฎเกณฑ์ กฎหมาย ประเพณี ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะถูกหล่อหลอมและถ่ายทอดจากสังคมรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งในลักษณะของสังคมประเภท (socialization) ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการศึกษาและการถ่ายทอดวัฒนธรรมของคนในสังคมนั้นเอง ดังนั้น ในการที่จะกล่าวถึงบริบทของวัฒนธรรมและค่านิยมที่สมบูรณ์นั้นจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับบริบททางศาสนา ความเชื่อ และระเบียบประเพณีควบคู่กันไป ด้วย จากความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงสามารถสรุปรวมกันได้ว่า วัฒนธรรม ศาสนาและค่านิยม เป็นรากฐานของกรอบความคิด ความเชื่อ พฤติกรรมและการปฏิบัติของคนในสังคม เพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและควบคุมพฤติกรรมของคนให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องและดีงาม และเป็นไปตามที่สังคมต้องการและพึงปรารถนา และอาจกล่าวได้ว่าการประเพณี ปฏิบัติและพฤติกรรมของคนในสังคมมีผลมาจากวัฒนธรรม ศาสนา และค่านิยมเกือบทั้งสิ้น นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดรูปแบบ ระเบียบ แบบแผนและกฎหมาย ข้อบังคับ ข้อบัญญัติ ฯลฯ ที่ใช้บังคับเพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยสงบและปรกติสุข บริบททางวัฒนธรรมที่สำคัญนั้น ตามหลักการแล้ววัฒนธรรมแบ่งออกเป็นหลายประเภท แต่เมื่อสรุปรวมเป็นประเภทใหญ่ๆ แล้วจะได้เป็นประเภทที่สำคัญ กล่าวคือ วัฒนธรรมประเภทแรก ได้แก่ วัฒนธรรมในลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อ เช่น ระเบียบประเพณีในการปฏิบัติต่อกันในสังคม ระเบียบประเพณีในการครองเรือน การสมรส การขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีการเคารพในอาวุโส ในลักษณะนี้วัฒนธรรมเป็นทั้งระเบียบแบบแผนและวิธีการปฏิบัติ นอกจากนั้น ในส่วนของวัฒนธรรมในลักษณะความเชื่อนี้จะประกอบด้วยความเชื่อในการดำรงชีวิต เช่น ความเชื่อในผลการกระทำของมนุษย์ เช่น ทาดียอมได้ดี ความเชื่อในเรื่องโชคลางหรือพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ความเชื่อในการเลือกถิ่นฐานที่อยู่ ความเชื่อในความเป็นมงคลแห่งชีวิต ฯลฯ ส่วนวัฒนธรรมประเภทที่สอง ได้แก่ วัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นสิ่งประดิษฐ์หรือเกิดขึ้นจากฝีมือมนุษย์ เช่น งานศิลปกรรม หัตถกรรม สิ่งประดิษฐ์ ภาษา อาหาร ที่อยู่อาศัย วรรณคดี และศิลปะการแสดงต่างๆ สิ่งเหล่านี้จะเป็นมรดกทางสังคม (social heritage) จากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่งในสังคม นอกจากนั้นยังมีวัฒนธรรมประเภทอื่นๆ อีก เช่น ด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และกฎเกณฑ์ของสังคมฯ วัฒนธรรมด้านจิตใจและคุณลักษณะบางประการของคนในสังคมที่พึงปรารถนา

แนวความคิดบทบาทหน้าที่ของการละเล่นและดนตรีพื้นบ้าน ได้อธิบายไว้ดังนี้ การละเล่นพื้นบ้านจะต้องมีองค์ประกอบด้วยกันสามส่วน กล่าวคือ ต้องมีการบรรเลงดนตรี การขับร้องเพลง และการรำหรือการแสดง ในองค์ประกอบทั้งสามส่วนนี้ จะทำให้การละเล่นพื้นบ้านแต่ละชนิดมีความสมบูรณ์ การละเล่นพื้นบ้านนี้เป็นการละเล่นที่มุ่งเพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญ ส่วนการละเล่นพื้นบ้านอีกลักษณะหนึ่งที่มีพิธีกรรมไปเกี่ยวข้องด้วยนั้นจะมีความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกัพิธีกรรมความเชื่อต่างๆ และเพื่อความบันเทิง บทบาทของดนตรี

พื้นบ้านนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าคนตรีจะมีส่วนในการสนับสนุนให้การละเล่นพื้นบ้านมีความสมบูรณ์ คนตรีพื้นบ้านกับการละเล่นพื้นบ้านจึงมีความสำคัญควบคู่กัน คนตรีพื้นบ้านเป็นศิลปวัฒนธรรมแขนงหนึ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างขึ้นมาด้วยภูมิปัญญาเพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างความสุขในการดำรงชีวิต คนตรีพื้นบ้านจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวบ้านแต่ละท้องถิ่นอาจจะมีความเหมือนหรือความแตกต่างกันออกไปตามสภาพของเชื้อชาติ ศาสนา สิ่งแวดล้อม และบริบททางสังคม คนตรีพื้นบ้านสามารถสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี และยังเป็นเครื่องแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และอุปนิสัยใจคอของชาวบ้าน ตลอดจนความสมัคสมานสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกัน สะท้อนให้เห็นการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายในแบบของสังคมเกษตรกรรม คนตรีพื้นบ้านจึงมีลักษณะเรียบง่ายไม่สลับซับซ้อนจัดเป็นศิลปะที่บริสุทธิ์ อย่างแท้จริง เนื้อหาสาระของคนตรีพื้นบ้านสามารถให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม ค่านิยม ประเพณี ความเชื่อ การประกอบอาชีพ ทัศนคติ แต่สิ่งต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้นสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของมนุษย์ เพื่อให้สอดคล้องต่อ การดำเนินชีวิตตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้นๆ ซึ่งแม้แต่ธรรมชาติเองก็ยังมีเปลี่ยนแปลงไป ตามสภาพของธรรมชาติเหมือนกัน แต่การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาตินั้นต้องใช้เวลาหากเราไม่สังเกตอย่างจริงๆ เราอาจจะมองไม่เห็นว่ามี การเปลี่ยนแปลง สำหรับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั้นเป็นไปได้ง่ายกว่าเพราะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเอง ฉะนั้นมนุษย์ก็ย่อมที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ได้ตลอดเวลา แต่ในบางครั้งมนุษย์ก็ได้ตั้งใจให้มีการเปลี่ยนแปลง แต่เวลาและปัจจัยทางสังคมต่างๆ ทำให้บางสิ่งบางอย่างเปลี่ยนแปลงไปได้ จากหลักการของแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่นี้ จะใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของเพลงข่อย บ้านบางสะแก ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคม

วัฒนธรรมมีการเคลื่อนตัวและแพร่กระจายด้วยธรรมชาติของประเพณี ยศ สันติสมบัติ (2556, หน้า 24) กล่าวถึงทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusionism) หลักของการแพร่กระจายวัฒนธรรมหนึ่งๆ จะแพร่กระจายไปยังแหล่งอื่นๆ ได้ต้องยึดหลักว่าวัฒนธรรมคือความคิดและพฤติกรรม (ผลของความคิด) ที่ติดตัวบุคคลบุคคลไปถึงที่ใดวัฒนธรรมก็จะไปถึงที่นั่นดังนั้นการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

1. หลักภูมิศาสตร์ต้องไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้นเช่นไม่มีภูเขาสูงทะเลกว้างทะเลทราย แหล่งหิมะป่าทึบเป็นต้นเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของคนที่มีวัฒนธรรมติดตัว
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจการที่ผู้คนต้องเดินทางติดต่อไปหามาสูกันส่วนมากเนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจบ้างก็ต้องการไปติดต่อค้าขายหรือแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าทางเศรษฐกิจบ้างก็ต้องการไปเที่ยวแต่ดูสิ่งแปลกใหม่แต่ก็ต้องมีเงินทางจึงจะไปเที่ยวยังถิ่นอื่นๆ คนที่มีเศรษฐกิจดีจึงมีโอกาสนำวัฒนธรรมติดตัวไปสังสรรค์กับวัฒนธรรมอื่นได้

3. ปัจจัยทางสังคมได้แก่การสนใจแลกเปลี่ยนวิถีการพฤติกรรมใหม่และความรู้ เป็นต้น การไปศึกษายังถิ่นอื่นจึงเป็นการไปแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยตรงการรู้จักใคร่และแต่งงานกับคนต่างวัฒนธรรมการไปร่วมปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนา และการอพยพโยกย้ายถิ่น เพราะเกิดภัยทางสังคม เช่น เกิดสงครามและความขัดแย้ง การประสพภัยธรรมชาติ เช่น ไข้หวัดใหญ่ระบาด แห้งแล้ง และการยึดครองโดยผู้รุกรานเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น

4. การคมนาคมขนส่งที่ดีเป็นปัจจัยเอื้อต่อการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเช่นถนนดีพาหนะสำหรับการโดยสารและการเดินทางในระยะทางไม่ไกลเกินไปนักแล้วแต่เป็นอัตราเร่งการแพร่กระจายที่ดีด้วย

2.3. ทฤษฎีดนตรีวิเคราะห์

ณัชชา โสคติยานุรักษ์ (2542, หน้า 1-4) ได้กล่าวไว้ว่า การวิเคราะห์เพลงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจบทเพลง การที่จะวิเคราะห์เพลงให้ถ่องแท้หรือละเอียดเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้วิเคราะห์ การวิเคราะห์เพลงในแง่ทฤษฎี ควรหาข้อมูลเกี่ยวกับเพลงนั้นก่อนจึงวิเคราะห์ส่วนประกอบหลักของเพลง วิเคราะห์ประโยคเพลง วิเคราะห์สังคีตลักษณะ หรือโครงสร้างของบทเพลงนั่นเอง

นอกจากนี้ประเด็นในการศึกษาวิเคราะห์เพลง เรื่องของบันไดเสียง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในของเพลงนั้นๆ ที่จะเจาะจงว่าบทเพลงเป็นเพลงที่มีบันไดเสียงอะไร อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ที่ละเอียดต่อไป

โยเซ มาเซดา (Jose Maceda, 2538 อ้างใน อรรถวรรณ บรรจงศิลป์, 2540, หน้า 12) ได้ให้แนวคิดในการวิเคราะห์ดนตรีว่า ไม่ว่าชาติใดก็ตาม ก่อนอื่นต้องศึกษามันบันไดเสียง โดยวิเคราะห์จากทำนองเพลงเป็นจำนวนมาก เพราะบันไดเสียงมีความสำคัญในการทำให้ได้มาซึ่ง Tonality (ความสัมพันธ์ระหว่างเสียงสำคัญในแบบเพลงหรือเสียงลูกตกในเพลงไทย), Tonal center และกลุ่มเสียงที่ใช้ อันจะช่วยให้เข้าใจลักษณะและรูปแบบของเพลง (Style) สามารถนำมาจัดกลุ่มเพลงในสำเนียงต่างๆ ได้ นอกจากนี้มาเซดาได้ให้แนวคิดวิธีการวิเคราะห์ดนตรีไทยโดยเห็นว่า เสียงลูกตกหน้าทับเพลง เป็นเสียงสำคัญที่สุดในการแสดงโครงร่างใหญ่ๆ ของแนวทำนองเพราะทำให้รู้ทิศทางการดำเนินทำนองไปอย่างไร เสียงสำคัญรองลงมาคือ เสียงลูกตกย่อยของเพลง ที่ตรงกับเสียงจับ ซึ่งเสียงนี้เปรียบเสมือนโครงร่างในรายละเอียดช่วยให้มองเห็นรูปร่างลักษณะของทำนองเพลงชัดเจนขึ้น และจากประสบการณ์การวิจัยของท่านพบว่า โน้ตจบ (Ending Tone) มีความสำคัญมากถือได้ว่าเป็นเสียงหลักของเพลง เป็นตำแหน่งที่ 1 ของบันไดเสียง

จากประเด็นดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจำเป็นต้องมีความเข้าใจในบทเพลงก่อน และสิ่งสำคัญของบทเพลงต่างๆ ในภาพกว้างคือระบบบันไดเสียง ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องเรียนรู้และต่อเพลงมอญประจำบ้านก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบของเพลงมอญประจำบ้าน

ทางห้องมอญวงใหญ่ ของนายประถม นักปี และเข้าถึงบันไดเสียง ลูกตกหลัก และลูกตกรองของเพลงดังกล่าว

สงัด ภูเขาทอง (2532, หน้า 23-27) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับแนวทางการศึกษาดนตรีไว้พอสรุปได้ ดังนี้ ดนตรีไทยเดิม หรือที่เรียกว่า Classical หรือ Tradition Music กับดนตรีพื้นเมือง (Folk Song Music) ทั้ง 2 อย่างนี้มีความสำคัญเท่าๆ กัน เฉพาะอย่างยิ่งดนตรีพื้นเมือง หรือเพลงพื้นเมืองถือว่าเป็นรากเหง้าที่ทำให้เกิดพัฒนาการของเพลงไทยเดิม และเราสามารถทราบถึงความคลี่คลายและขยายตัวของเพลงไทยปัจจุบันได้เป็นอย่างดี องค์ประกอบทางดนตรีประกอบด้วยหลักใหญ่ๆ 5 ประการ คือ

1. จังหวะ
2. ทำนอง
3. พื้นผิว
4. คุณภาพทางดนตรี
5. คีตลักษณ์

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีทางดนตรี ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของเพลงมอญประจำบ้าน ทางห้องมอญวงใหญ่ ของนายประถม นักปี ซึ่งจะทำการวิเคราะห์ตามทฤษฎีทางดนตรีในหัวข้อดังนี้

1. วรรคเพลงและประโยค คำว่า "วรรคเพลง" จะได้ยินบ่อยในหมู่นักดนตรีไทย แต่ความหมายที่ต้องการสื่อมันแตกต่างกันออกไป ส่วนใหญ่เมื่อกล่าวถึงวรรคเพลงจะหมายถึงการแบ่งทำนองเพลงเป็นส่วนๆ โดยยึดถือ ทำนองเพลง เป็นหลัก (มานพ วิสุทธิแพทย์, 2533, หน้า 27) วรรคเพลงเป็นการแบ่งทำนองเพลงเป็นส่วนย่อย โดยแบ่งย่อยลงมาจากประโยคอีกที โดยทั่วไป หนึ่งวรรคเพลงจะมีความยาวเป็นครึ่งหนึ่งของประโยค คือ วรรคเพลงเท่ากับหนึ่งประโยคนั้นเอง หลายๆ ประโยคเพลงรวมกัน เรียกว่า "ท่อน" แต่ละท่อนผู้ฟังจะรู้สึกคล้ายกับจบเพลง เพราะผู้ประพันธ์เพลงได้สร้างทำนองของเพลงและเสียงให้รู้สึกว่าเพลงได้จบลงแล้ว ขึ้นท่อนใหม่ก็คล้ายกับขึ้นเพลงใหม่ (สงัด ภูเขาทอง, 2532, หน้า 112)

2. รูปแบบ (Form) หรือรูปร่างของบทเพลงที่เราสามารถมองเห็นได้ภายนอก อันรูปแบบของบทเพลงย่อมแตกต่างกันออกไปตามแต่คีตกวีเป็นผู้กำหนดขึ้น (สงัด ภูเขาทอง, 2532, หน้า 91-92) รูปแบบของเพลงไทยประกอบด้วย

- 2.1 รูปแบบที่แบ่งออกเป็นท่อน
- 2.2 รูปแบบที่มีลูกนำ
- 2.3 รูปแบบที่มีลูกหมด
- 2.4 รูปแบบที่มีเพลงหางเครื่องต่อท้าย
- 2.5 รูปแบบของเพลงที่มีสร้อยหรือดอก

คำว่า รูปแบบ อาจจะใช้ในความรูสึกของผู้ที่ได้ยิน อาจเป็นตามรูปแบบของเพลงตามที่ยกมา ยังมีรูปแบบจังหวะ รูปแบบทำนอง และรูปแบบอื่นๆ อีกที่เป็นส่วนประกอบของเพลงไทยโดยรูปแบบ เป็นลักษณะสำคัญหรือลักษณะเด่นที่ปรากฏในทำนองเพลง ซึ่งทำนองเพลงของแต่ละเพลงก็มีรูปแบบ ที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะของบทเพลงนั้นๆ รูปแบบของจังหวะ คือ สัดส่วน ในการใช้น้ตในทำนองนั้นๆ มีการใช้น้ตเสียงสั้นเสียงยาว และรูปแบบของทำนอง คือ ทิศทางการเคลื่อนที่ของทำนองเพลง (มานพ วิสุทธิแพทย์, 2533; 36)

3. ทำนอง ทำนองของเพลงเกิดจากการเรียบเรียงเสียงที่มีความแตกต่างกันของระดับเสียงและความยาวของเสียง ทำนองเป็นองค์ประกอบที่ง่ายต่อการจดจำ องค์ประกอบที่ทำให้เกิดทำนองประกอบด้วย ระดับเสียง การเคลื่อนที่ของเสียง ความยาวของทำนอง ช่วงกว้างของเสียงและระบบเสียงที่นำมาใช้ในทำนอง (สังัด ภูเขาทอง, 2553, หน้า 64) ทำนองที่ใช้ในดนตรีไทยมี 2 ลักษณะ คือ ทำนองทางร้อง เป็นทำนองที่แต่งขึ้นสำหรับกรร้อง และทำนองทางรับเป็นทำนองที่แต่งขึ้นสำหรับ การบรรเลงเครื่องดนตรี (ณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์, ม.ป.ป., หน้า 20)

4. ลูกตก คือ เสียงเด่นซึ่งแสดงว่าจบข้อความลูกตกมักอยู่ตอนสิ้นสุดของจังหวะหน้าทับ หรืออยู่ที่เสียงสุดท้ายของห้องที่ 8 ใน 1 บรรทัด (สังัด ภูเขาทอง, 2532, หน้า 103)

มานพ วิสุทธิแพทย์ (2533, หน้า 48-49) ได้อธิบายเกี่ยวกับลูกตกไว้ว่า โดยปกติลูกตกมักจะเป็นโน้ตใดโน้ตหนึ่งในบันไดเสียงของเพลงเพลงนั้น เช่น ในบันไดเสียงโด ลูกตกมักจะเป็นเสียง โด เร มี ซอล หรือ ลา ในเพลงบันไดเสียงฟา ลูกตกก็จะเป็น ฟา ซอล ลา โด หรือ เร ลูกตกเสียงต่างๆ ของแต่ละบันไดเสียงจะบอกลำดับชั้นด้วย คือ บันไดเสียงโด ลูกตกเสียงโด เป็นลูกตกเสียงที่ 1 ของบันไดเสียง เสียงเร เป็นลูกตกเสียงที่ 2 ของบันไดเสียง เป็นต้น

5. จังหวะ เป็นส่วนสำคัญของดนตรีไทย ที่ขาดไม่ได้ เพลงที่ไม่เป็นทำนองแต่มีจังหวะก็พอฟังได้ แต่เพลงที่มีทำนองแต่ไม่มีจังหวะ คือ จังหวะไม่แน่นอนอาจฟังขัดหู จังหวะสำคัญที่ใช้ประกอบในการบรรเลงเพลงไทย ย่อมผันแปรไปตามลักษณะ ของเครื่องดนตรี และท่วงทำนองเพลง ว่าเพลงแบบไหนควรใช้จังหวะอะไร (สังัด ภูเขาทอง, 2532, หน้า 28)

มานพ วิสุทธิแพทย์ (2533, หน้า 145-154) ได้อธิบายเกี่ยวกับจังหวะไว้ว่า ในดนตรีไทยนั้น โดยทั่วไปเมื่อพูดถึงจังหวะแล้วจะพูดถึงจังหวะสำคัญ ๆ 3 ประเภท คือ

- 5.1 จังหวะสามัญ คือ จังหวะเคาะที่แต่ละคนเคาะให้เข้ากับดนตรี
- 5.2 จังหวะฉิ่ง คือ การกำหนดว่าจะให้บรรเลงฉิ่งในเพลงหนึ่งๆ นั้นแล้วให้เสียง ฉิ่ง กับเสียงฉับ อยู่ที่ใด
- 5.3 จังหวะหน้าทับ คือ การกำหนดการบรรเลงของเครื่องดนตรีที่เป็นประเภทเครื่องหนัง โดยกำหนดว่าเพลงหนึ่งๆ นั้นต้องใช้กลองชนิดใด บรรเลงอย่างไร

จากทฤษฎีข้างต้นนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดทิศทางการวิเคราะห์เพลงมอญประจำบ้าน ทางฝั่งมอญวงใหญ่ ของนายประถม นักปี ไร่ 5 ประเด็น คือ

1. บันไดเสียงหรือกลุ่มเสียง
2. ลุกตก
3. วรรณเพลง
4. รูปแบบของเพลง
5. ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนอง

ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งลักษณะเฉพาะของเพลงมอญประจำบ้านทางฝั่งมอญวงใหญ่ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะหลายประการที่ปรากฏออกมาหลังจากผ่านกระบวนการวิเคราะห์เพลงไทยตามทฤษฎีดังกล่าว

2.4. ลักษณะทางกายภาพจังหวัดพิษณุโลก

ลักษณะทางกายภาพจังหวัดพิษณุโลกสภาพสังคมของจังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน มีรากฐานมาจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน การศึกษาสงครามการอพยพผู้คนจากต่างบ้านต่างเมืองครั้งแล้วครั้งเล่า และการดำเนินนโยบายการพัฒนาของผู้นำในช่วงเวลาที่ผ่านไปพิษณุโลกในทุกวันนี้ จึงเกิดขึ้นจากผลลัพธ์ของการพัฒนาในยุคสมัยต่างๆ ลักษณะเฉพาะของสภาพแวดล้อมทางกายภาพและพหุลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งมีที่มาจากความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ พิษณุโลกจึงเป็นจังหวัดที่มีองค์ความรู้มากมายให้ค้นหา และมีมิติการพัฒนาที่ครอบคลุมทุกด้าน ผู้ที่ได้มีโอกาสมาเยี่ยมชมเยือนจังหวัดพิษณุโลก จึงมักรู้สึกประทับใจและอยากกลับมาอีกเสมอ ในปัจจุบัน จังหวัดพิษณุโลกได้รับการพัฒนาจนเติบโตขึ้นในทุกด้าน และในช่วงแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) พิษณุโลกได้ขนานนามว่าเป็น เมืองบริการสีเขียวอินโดจีน และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาพิษณุโลกตามยุทธศาสตร์ดังกล่าวทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่างร่วมกันวางแผนจัดการองค์ความรู้รูปแบบระบบการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน เชื่อมโยงโครงข่ายสิ่งอำนวยความสะดวกและเส้นทางการคมนาคมตลอดจนพัฒนาระบบฐานข้อมูลของจังหวัดพิษณุโลกให้มีความครอบคลุมทุกด้าน เพื่อรองรับการเติบโตอย่างมีคุณภาพของจังหวัดพิษณุโลก

จากการสืบค้นข้อมูลสื่อสารสนเทศ เรื่องลักษณะทางกายภาพจังหวัดพิษณุโลก จากเว็บไซต์ <http://www.phitsanulok.go.th/data.html> เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2560 พอจะสรุปข้อมูลได้ดังนี้

1. ที่ตั้งและอาณาเขตของจังหวัดพิษณุโลก

จังหวัดพิษณุโลกตั้งอยู่บริเวณภาคเหนือตอนล่างและอยู่ในเขตภาคกลางตอนบนสุดของประเทศไทย ตั้งอยู่บริเวณละติจูดองศาที่ 16 ละติจูดลิปดาที่ 47 และลองติจูดองศาที่ 100 ลองติจูดลิปดาที่ 16 มีพื้นที่ทั้งหมด 6,759,909 ไร่ หรือ 10,815.85 ตารางกิโลเมตร เป็น 15.9 เปอร์เซ็นต์ของภาคเหนือตอนล่างหรือเป็น 6 เปอร์เซ็นต์ของทั้งภาคเหนือหรือเป็น 2 เปอร์เซ็นต์ของประเทศ จังหวัดพิษณุโลกตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำน่าน มีภูมิประเทศติดต่อกับเทือกเขาที่พาดจากทิศเหนือ และแบ่งเขตจังหวัดพิษณุโลกกับแขวงไชยบุรีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ถัดมาแนวเขาแบ่งเขตกับ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ทิศตะวันออกเฉียงใต้แนวเขาแบ่งเขตกับเพชรบูรณ์ แนวเขาด้านทิศตะวันออกถึงแม่น้ำน่าน ค่อยๆ เอียงลาดจากทิศตะวันออกมาทิศตะวันตก ทางน้ำที่ต้นกำเนิดในแนวเขานี้คือ แม่น้ำแควน้อย ซึ่งไหลลงสู่แม่น้ำน่านทางด้านทิศเหนือของจังหวัดพิษณุโลก

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า พิษณุโลกเป็นจังหวัดที่มียุทธศาสตร์ทางภูมิศาสตร์ในด้านที่ตั้ง ซึ่งมีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัวเนื่องจากมีส่วนที่เชื่อมต่อกับภาคกลาง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ และยังเป็นจังหวัดซึ่งมีพื้นที่เชื่อมโยงประเทศไทย เข้ากับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอินโดจีนอีกประการหนึ่งด้วย

1.1 ทิศเหนือ ติดกับอำเภอน้ำปาด อำเภอพิชัย อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

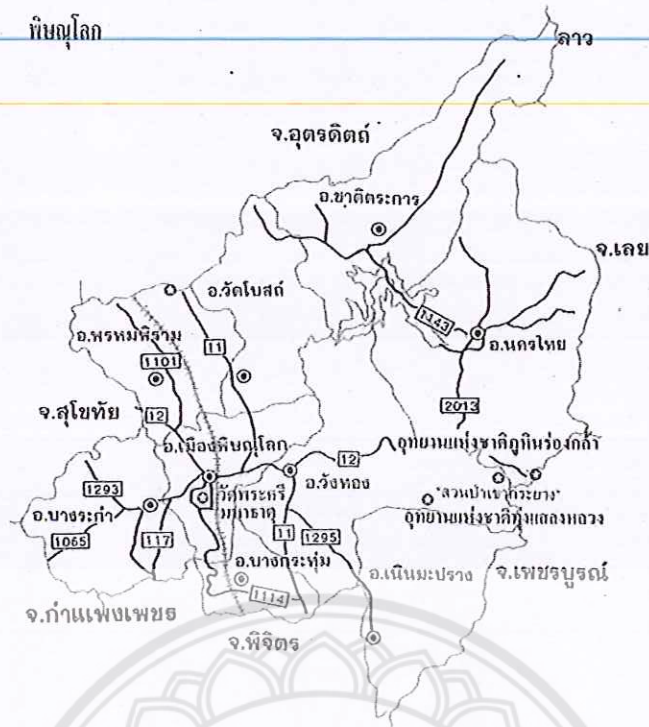
1.2 ทิศใต้ ติดกับอำเภอเมือง อำเภอสามง่าม อำเภอวังทรายพูนกิ่ง อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร

1.3 ทิศตะวันออก ติดกับอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย อำเภอเขาค้อ อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์

1.4 ทิศตะวันตก ติดกับอำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร อำเภอครีมาส อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

พิษณุโลก

ภาพที่ 1 อาณาเขตจังหวัดพิษณุโลก

ที่มา : <http://www.phitsanulok.go.th/data.html>

2. สภาพภูมิอากาศ

จังหวัดพิษณุโลกมีลมมรสุมพัดผ่านจากทะเลจีนใต้และมหาสมุทรอินเดีย แม้ว่าอากาศส่วนใหญ่จะร้อนจัด แต่ก็กล่าวได้ว่าพิษณุโลกมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน อยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 32 องศาเซลเซียส ฤดูฝนจะเริ่มประมาณเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยของจังหวัดพิษณุโลกประมาณปีละ 1,275 มิลลิเมตร สำหรับฤดูหนาวของพิษณุโลกจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 19 องศาเซลเซียส ซึ่งช่วงดังกล่าว นับเป็นช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาเยี่ยมเยียนจังหวัดพิษณุโลกมากที่สุด เนื่องจากอากาศเย็นสบายและมีแสงแดดอุ่นในช่วงกลางวันตลอดทั้งวัน

3. ประวัติศาสตร์ของจังหวัดพิษณุโลก

หลักฐานการสร้างเมืองพิษณุโลกมีมาแต่พุทธศตวรรษที่ 15 สมัยขอมมีอำนาจปกครองแถบนี้ แต่เดิมมีชื่อเรียกว่า "เมืองสองแคว" เนื่องจากเมืองนี้ตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำน่าน และแม่น้ำแควน้อย หรือบริเวณที่ตั้งของวัดจุฬามณีในปัจจุบัน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 1900 สมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไทย แห่งกรุงสุโขทัย ได้โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองมาตั้งอยู่ ณ ตัวเมืองปัจจุบัน โดยมีฐานะเป็นเมืองลูกหลวง สมัยอยุธยา เมืองพิษณุโลกทวีความสำคัญมากขึ้น เพราะเป็นเมืองกึ่งกลางระหว่างกรุงศรีอยุธยา และอาณาจักรฝ่ายเหนือ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงปฏิรูปการปกครองและได้เสด็จมาประทับที่เมืองนี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2006 จนสิ้นรัชกาลในปี พ.ศ. 2031 ช่วงนั้นพิษณุโลกเป็นราชธานีแทนกรุงศรีอยุธยา

ถึง 25 ปี หลังรัชสมัยของพระองค์ พิชณุโลกมีฐานะเป็นเมืองลูกหลวง เป็นหน้าด่านสำคัญที่จะสกัดกั้น กองทัพพม่า เมื่อครั้งพระนเรศวรมหาราชดำรงฐานะพระมหาอุปราชครองเมืองพิษณุโลก ราชยานั้นไทยตก เป็นเมืองขึ้นพม่า สมเด็จพระนเรศวรได้ทรงรวบรวมชายฉกรรจ์ชาวพิษณุโลกอบกู้อิสรภาพชาติไทยได้ ในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงดำรงให้หรือกำแพงเมืองพิษณุโลกเพื่อ ไม่ให้ข้าศึกใช้เป็นที่ยึดมั่น ครั้นถึงปี พ.ศ. 2073 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ ยกฐานะเมืองพิษณุโลกขึ้นเป็นมณฑล เรียกว่า มณฑลพิษณุโลก ต่อมาเมื่อยกเลิกการปกครองแบบ มณฑลแล้ว พิชณุโลกจึงมีฐานะเป็นจังหวัดเรื่อยมาจนปัจจุบัน

4. คำขวัญจังหวัดพิษณุโลก

ในอดีต ได้มีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงคำขวัญของจังหวัดพิษณุโลกหลายครั้งแต่ เนื่องจากคำขวัญที่มีอยู่วางอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม และลักษณะเฉพาะทางกายภาพตลอดจนวิถีชีวิตของผู้คนในจังหวัดพิษณุโลก ดังนั้น คำขวัญซึ่งชาวพิษณุโลกรับรู้ด้วยกัน และใช้บอกกล่าวถึงความเป็นเมืองพิษณุโลกจึงยังคง ได้แก่ พระพุทธชินราชงามเลิศ ถิ่นกำเนิดพระนเรศวร สองฝั่งน่านล้วนเรือนแพ หวานฉ่ำแท้กล้วยตาก ถ้ำและ น้ำตกหลากตระการตา

5. ตราประจำจังหวัดพิษณุโลก

ตราประจำจังหวัดพิษณุโลกเป็นรูปพระพุทธชินราช ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่มีพุทธ ลักษณะงดงามและถือเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองพิษณุโลกมาช้านาน โดยมีผู้สันนิษฐานว่าพระพุทธรูปดังกล่าว ถูกสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย หรือในช่วงรัชสมัยของสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท) สร้างขึ้นเมื่อ พุทธศักราช 1900 ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ ณ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ในเมือง พิชณุโลกเป็นพระพุทธรูปศักดิ์คู่บ้านคู่เมือง จึงนำมาเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด

ภาพที่ 2 ตราประจำจังหวัดพิษณุโลก

ที่มา : <http://www.phitsanulok.go.th/data.html>

6. ต้นไม้ประจำจังหวัด คือต้นปีบหรือต้นกาสะลอง มีชื่อสามัญได้แก่ Cork Tree และมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Millingtonia Hortensis* Linn. f. อยู่ในวงศ์ Bignoniaceae เป็นไม้ต้นผลัดใบ สูง 5-25 เมตร เรือนยอดเป็นพุ่มทึบ กิ่งมักห้อยลง เปลือกหยาบคล้ายไม้ก๊อกมีสีเทาแตกเป็นร่องลึก ใบประกอบรูปขนนก 2-3 ชั้น ออกตรงข้ามแผ่นใบย่อยรูปไข่ หรือรูปไข่แกมรูปหอก กว้าง 1.5-3 เซนติเมตร ปลายเรียวแหลม โคนกลมมน ขอบจักรดอกมีสีเขียว ทยอยบาน กลิ่นหอม ออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง ยาว 10-40 เซนติเมตร กลีบดอกเชื่อมกันเป็นหลอด ปลายบานรูปแตรกว้างประมาณ 2 เซนติเมตร ผลเป็นฝักแบน กว้าง 1.5-2 เซนติเมตร ยาว 28-36 เซนติเมตร เมื่อแก่จะแตกแห้ง

7. ภาษา ภาษาที่ใช้พูดในจังหวัดพิษณุโลก เป็นภาษาไทยกลาง แต่จะมีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ มีเสียงวรรณยุกต์ที่ผิดเพี้ยนต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น จากงานวิจัยของศาสตราจารย์พิเศษ ดร. กาญจนา เกรียงสี พบว่าพิษณุโลกมีภาษาถิ่นย่อย 32 ภาษา ที่ยังใช้พูดกันตามหมู่บ้านและตำบล ดังนี้ ภาษาลาวชาติตระการ ภาษาม่วงหอม ภาษาชาติตระการ ภาษาดอนทอง ภาษาด่านซ้าย ภาษาไผ่ค่อม ภาษานครไทย ภาษาสมอแข ภาษาหนองกระบาก ภาษาแสงดาว ภาษาคันช้าง ภาษาคลองวัดไร่ ภาษาหินลาด ภาษาชมพู่ ภาษาโคกสมอ ภาษาเก้ารัง ภาษาน้ำบึง ภาษาพวน ภาษาท้องโพลง ภาษาทางลัด ภาษาสมอคล้า ภาษาไทยโคราช ภาษางิ้ววน ภาษายางโทน ภาษาน้ำกร่าง ภาษาโคกสนั่น ภาษามะตูม ภาษาดงหมี่ ภาษาท้อแท้ ภาษาบางระกำ ภาษาลานหญ้า และภาษาไทยกลาง

8. ด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากพิษณุโลกตั้งอยู่บนเส้นทางระหว่างรัฐ คือ อาณาจักรล้านนาทางเหนือกับ กรุงศรีอยุธยาในทางใต้ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐทั้งสองบางครั้งเป็นมิตรกันบางครั้งขัดแย้งกัน ทำสงครามต่อกัน มีผลให้เมืองพิษณุโลกได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมประเพณีทั้ง 2 รัฐ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจพิษณุโลกเป็นเส้นทางสินค้าของป่า และผลิตผลทางการเกษตร รวมทั้งเครื่องถ้วย โดยอาศัยการคมนาคมผ่านลำน้ำน่านสู่กรุงศรีอยุธยา ซึ่งขณะนั้นเป็นศูนย์กลางของการค้านานาชาติแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในปัจจุบันที่พิษณุโลก มีหลักฐานชัดเจนว่าเป็นแหล่งผลิตเครื่องถ้วยคุณภาพดี ซึ่งมีอยู่ทั่วไปบริเวณฝั่งแม่น้ำน่านและแม่น้ำแควน้อย โดยเฉพาะที่วัดตาปะขาวหาย พบเตาเผาเครื่องถ้วยเป็นจำนวนมาก พร้อมเครื่องถ้วยจำพวกโถ่ง อ่าง ไห ฯลฯ เครื่องถ้วยเหล่านี้ นอกจากจะใช้ในท้องถิ่นแล้วยังเป็นสินค้าส่งออกไปขายต่างประเทศด้วย วิจัยฉายว่าน่าจะเป็นแหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ นับว่าเมืองพิษณุโลกมีความสำคัญยิ่งทางเศรษฐกิจ คือเป็นแหล่งทรัพยากรของกรุงศรีอยุธยา

9. ด้านศาสนา แม้ว่าเมืองพิษณุโลกจะเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในสงครามระหว่างอยุธยากับ ล้านนาและอยุธยากับพม่ามาตลอด แต่การศาสนาก็มิได้ถูกละเลย ดังปรากฏหลักฐานทางโบราณวัตถุและโบราณสถานให้เห็นชัดเจนว่า พระพุทธรูปและวัดปรากฏในปัจจุบันเช่น พระพุทธชินราช พระพุทธชินศรี พระศรีศาสดา วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่) วัดจุฬามณี วัดอรัญญิก วัดนางพญา วัดราชบูรณะ วัดสระแก้วปทุมทอง วัดเจดีย์ยอดทอง วัดสุตสวาสดี และวัดวังหิน ล้วนเป็นศิลปวัฒนธรรม

สมัยกรุงศรีอยุธยา หรือมีขณะนั้นก็ได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ของเดิมที่มีมาครั้งกรุงสุโขทัย แสดงว่าด้านพระศาสนาได้มีการบำรุงมาโดยตลอด ในปัจจุบัน ทั้งพระพุทธชินศรีและพระศรีศาสดาได้ถูกอัญเชิญมาประดิษฐานที่กรุงเทพมหานคร มีเรื่องเล่ากันว่า จากเดิมจะอัญเชิญพระพุทธชินราชมาด้วย แต่เมื่อเอาลงแพ เตรียมที่จะล่องลำน้ำน่านนั้น แพก็ไม่ยอมเคลื่อนที่ แม้จะตรวจเท่าไร ก็ไม่พบว่าแพติดอะไร แต่แพที่ใช้ในการย้ายก็ไม่ยอมไหลตามน้ำ จึงทำการบวงสรวงขอขมา แล้วนำขึ้นมาประดิษฐานไว้ตามเดิมจนถึงปัจจุบัน ว่ากันว่า ท่านเป็นห่วงเมืองของท่าน จะอยู่ปกป้อง ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างอาคารวัดจุฬามณีขึ้นในปี พ.ศ. 2007 และพระองค์ได้ทรงสละราชสมบัติออกผนวช ณ วัดจุฬามณี อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก เมื่อปี พ.ศ. 2008 เป็นเวลา 8 เดือน 15 วัน มีข้าราชการบริพารตามเสด็จออกบวชถึง 2,348 คน[ต้องการอ้างอิง] และในปี พ.ศ. 2025 มีพระบรมราชโองการให้บูรณะวัดพระศรีรัตนมหาธาตุและให้มีการสมโภชถึง 15 วัน พร้อมกันนั้นได้โปรดให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตแต่งมหานชาตिकाหลวง จบ 13 กัณฑ์บริบูรณ์ด้วย ต่อมาในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ทรงสร้างรอยพระพุทธบาทจำลองเมื่อ พ.ศ. 2222 และโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานไว้ ณ วัดจุฬามณี พร้อมทั้งจารึกเหตุการณ์สำคัญทางศาสนาในสมัยพระบรมไตรโลกนาถไว้บนแผ่นศิลาด้วย ในส่วนของวัดสุทธาวาตินั้น ว่ากันว่าเป็นวัดที่เก่าแก่สร้างในสมัยเดียวกับวัดนางพญา โดยวัดสุทธาวาตินั้นเป็นวัดที่กษัตริย์ผู้ปกครองเมืองพิษณุโลกสร้างให้กับมเหสีที่รักมากที่สุด จึงตั้งชื่อให้ว่า "สุทธาวา" และมีการสร้างพระนางสุทธาสวดีขึ้นมาด้วย พุทธคุณเท่ากับพระนางพญา วัดนางพญา ในส่วนของวัดวังหินนั้น ถือว่าเป็นวัดที่มีความสำคัญทางด้านการทหารในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชอย่างมาก เนื่องจากเป็นวัดที่ใช้ในการจัดทัพและปลุกขวัญกำลังใจให้กับทหาร กำลังพลก่อนที่จะทำการออกศึก โดยวัดนี้ ก็มีการจัดสร้างพระเครื่องที่เชื่อกันว่าถูกสร้างโดยพระนเรศวรด้วย คือ ลีลาวังหิน โดดเด่นทางด้าน คงกระพันชาตรี

2.5. ลักษณะทางกายภาพอำเภอ นครไทย

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก (2560 ออนไลน์) สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2560 ประวัติเมือง นครไทยก่อน สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี บรรพบุรุษไทยถูกขอมรุกราน จึงถอยร่น .ราชานุสาวรีย์ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ จากเวียงไชยปราการ จ.เชียงราย มารวมพลตั้งมั่นที่เมืองบางยาง คือ อ.นครไทย ในปัจจุบัน โดยมีพ่อขุนบางกลางหาว เป็น ผู้นำ โดยรวบรวมไพร่พลจนแข็งแกล่ง จึงร่วมกับพ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองลาด(เมืองเพชรบูรณ์) ยกทัพ ไปตี เมืองศรีสัชนาลัย และเมืองสุโขทัย จนได้ชัยชนะจากขอม จึงปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์ ทรงพระนามว่า "พ่อขุนศรีอินทราทิตย์" ครองเมืองสุโขทัย เป็นเอกราชประมาณ พ.ศ.1763 ปราบกฏหลักฐาน ที่สำคัญคือ วัดกลางศรีพุทธาราม ซึ่งตั้งอยู่ห่างจาก ที่ว่าการ อ.นครไทย ประมาณ 500 เมตร มีต้นจำปาขาวใหญ่ อยู่ต้นหนึ่งมีความ เชื่อกันว่า มีอายุมานานพร้อมกับ พ่อขุนบาง กลางหาว เริ่มสร้างเมืองบางยาง นั้นเอง ซึ่งพิสูจน์แล้วว่า มีอายุประมาณ 700 ปีเศษหลักฐานที่สำคัญ ว่าเมืองบางยางได้เปลี่ยนชื่อเป็น "นครไทย" มีปรากฏอยู่ ต้นจำปาขาว

ที่ตั้ง อำเภอนครไทย อยู่ห่างจากตัวจังหวัดพิษณุโลกไปทางตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 96 กิโลเมตร ตามเส้นทางหลวงเอเชียหมายเลข 12 สายพิษณุโลก-หล่มสัก เลี้ยวซ้ายตรงกิโลเมตรที่ 67 ผ่านตำบลบ้านแยงไปถึงอำเภอocrไทย 29 กิโลเมตร อำเภอocrไทย มีพื้นที่ทั้งหมด 2,244.37 ตารางกิโลเมตร เป็นอำเภอที่มีเนื้อที่มากที่สุดในจังหวัดพิษณุโลก

เขตการปกครอง : อำเภอocrไทย แบ่งการปกครองออกเป็น 11 ตำบล ได้แก่

1. ตำบลนครไทย
2. ตำบลบ้านแยง
3. ตำบลหนองกะท้าว
4. ตำบลนาบัว
5. ตำบลยางโกกลน
6. ตำบลนครชุม
7. ตำบลน้ำกุ่ม
8. ตำบลเนินเพิ่ม
9. ตำบลบ่อโพธิ์
10. ตำบลบ้านพร้าว
11. ตำบลห้วยเขย

สภาพพื้นที่ การเมือง การปกครอง การประกอบอาชีพ ฯลฯ

ในอดีตอำเภอชาติตระการ รวมอยู่กับอำเภอocrไทย แต่ได้แบ่งแยกเป็นอำเภอชาติตระการเมื่อ พุทธศักราช 2517

1. อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ และอำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ และอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอชาติตระการ และอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

2. ตำแหน่งทางภูมิศาสตร์

อำเภอocrไทย ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 16° 47' 01" ถึง 17° 28' 01" เหนือและเส้นแวงที่ 100° 35' 24" ตะวันออก

3. ภูมิประเทศ

ภูมิประเทศของอำเภอocrไทย แบ่งออกเป็น 3 เขต ใหญ่ ๆ คือ

3.1 เขตที่ราบภูเขา พื้นที่ราบของเมืองนครไทย มีรูปแบบ กระทบหลาย มีพื้นที่สูงและภูเขา เป็นขอบของที่ราบ ตอนกลางของที่ราบเป็นที่ตั้งตัวเมืองนครไทย มีลักษณะเป็นเนินดินสูงคล้ายหลังเต่า น้ำไม่ท่วม มีคูน้ำคันดิน 3 ชั้น ล้อมรอบไปตามเนินดินธรรมชาติ รอบ ๆ เนินดินเป็นที่ราบลุ่ม มีความอุดมสมบูรณ์ เพราะในฤดูฝนน้ำจะขังและพัดพาดินตะกอนมาทับถมทุกปี จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก พื้นที่เหมาะในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ บ้านน้ำล้อม บ้านน้ำทวน บ้านบึงหอย บ้านหนองลาน บ้านหนองน้ำสร้าง บ้านห้วยแก้ว

3.2 เขตที่สูงหรือเขตที่ราบลาดเชิงเขา ในบริเวณนี้พื้นที่มีลักษณะเป็นเนินดินขนาดเล็กไม่สูงนัก และตั้งอยู่ในที่ราบลาดเชิงเขา มีลำธารลำห้วยสายสั้น ๆ ไหลผ่าน น้ำไม่ท่วม พื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะในการทำการเกษตรกรรม ได้แก่ บ้านโคกคล้าย บ้านโคกทอง บ้านโนนจันทร์ บ้านโนนตาโพน บ้านโนนมะเกลือและบ้านโนนนาเก่า

3.3 เขตภูเขาสูง แบ่งออกเป็น 2 เขตใหญ่ ๆ คือ

3.3.1 เขตภูเขาสูงด้านทิศตะวันออก แนวเขาจะเรียงรายล้อมรอบ ชุมชนโบราณเมืองนครไทย ตั้งแต่บริเวณด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ไปจนถึงบริเวณด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ เขาทาง อ้อยอิ่ง เขานาตาดี เขาภูยอด เขาขมิ้น เขาน้อย เขาหินร่องกล้า เขาค้อ เขาน้ำริน เขาดิน เขาช้างล้วงและเขาตีนตก เป็นต้น

3.3.2 เขตภูเขาสูงด้านทิศตะวันตก มีทิวเขาสลับซับซ้อน วางตัวตั้งแต่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ จนถึงทิศตะวันตกเฉียงใต้ ได้แก่ ทิวเขากระยาง เขาน้ำคล้าย เขาวังภูเขี้ยวและเขาลมน้อย

4. ภูมิอากาศ

เนื่อง จากสภาพภูมิประเทศ ของเมืองนครไทยประกอบด้วย ที่ราบ ภูเขาและภูเขาสูง จึงทำให้มีภูมิอากาศแตกต่างจากอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก ดังนี้

ฤดูร้อน อากาศแห้งแล้ง ร้อนจัดในเดือนเมษายนและไปสิ้นสุดฤดูร้อนในเดือนพฤษภาคม ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม และไปสิ้นสุดในเดือนตุลาคมอากาศในเดือนนี้จะมีความชื้นสูง มีฝนตกชุก ตอนกลางคืน อากาศเย็นถึงเย็นมาก

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่ เดือนตุลาคมไปถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ช่วงนี้อากาศหนาวเย็นและแห้งแล้งในเดือน มกราคม อากาศจะหนาวเย็นที่สุดประมาณ 7-3 องศาเซลเซียส

ธรณีวิทยาโครง สร้างทางธรณีวิทยาของนครไทย พื้นที่มีหินเป็นพื้นฐาน ส่วนใหญ่ประกอบด้วยหินทราย ซึ่งอยู่ในกลุ่มหินโคราชหมวดหินภูพานและหมวดหินเขาพระวิหาร มีลักษณะเป็นหินกรวดมน เนื้อแน่น ชั้นหนา มีสีเทาแกมเหลืองไปจนถึงชมพูแกมเทาและหินทรายมีเนื้อแน่นชั้นหนามีสีแดงแกมเทาไปจนถึงสีเทาแกมเขียวและขาว กับมีหินดินดานสีน้ำตาลแกมแดงเข้มเนื้อปนไม่ก้ำและหินทรายสีแดงแกมเทาเนื้อ เป่าไม่ก้ำ ลักษณะนี้จัดอยู่ในยุคยูเรสสิก มหายุคเมโสโซอิกและบางส่วนจัดอยู่ในหมู่หินภูกระดึง ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยหินดินดานเนื้อปนไม่ก้ำน้ำตาลเข้มแกมเทาและแดง กับหินทรายแห้ง หิน

ทรายเนื้อปนไม้อัดและหินกรวดมน จัดอยู่ในยุคจูแรสสิกและไทรแอสสิก (Jurassic and Trassic) มหายุค
เมโสโซอิก

5. แหล่งน้ำธรรมชาติ

แม่น้ำสำคัญสายหลักของชุมชนเมืองนครไทย คือแม่น้ำแควน้อย ซึ่งมีแหล่งกำเนิดจากการ
รวมตัวของลำห้วยหลายสายจากชายแดนประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว รวมกันเป็น
แม่น้ำแควน้อยแล้วไหลผ่านพื้นที่ของอำเภอนาแห้วจังหวัดเลย ไหลเข้าไปในเขตพื้นที่ของอำเภอนครไทย
ตรงบริเวณ ตำบลน้ำกุ่ม ผ่านตำบลนครชุม นาบัว เนินเพิ่ม นครไทยและหนองกะท้าว ไหลผ่านไปยังท้องที่
ของอำเภอชาติตระการ อำเภอวัดโบสถ์ อำเภอพรหมพิราม ไหลผ่านตำบลโคกช้างอำเภอเมือง จังหวัด
พิษณุโลกและไหลไปรวมกับแม่น้ำวังทอง ที่อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จากนั้นไหลไปรวมกับแม่น้ำ
น่านที่ตำบลท่าพ้อ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรนอกจากแม่น้ำแควน้อย ยังมีลำห้วยอีกหลายสาย เช่น ห้วย
น้ำคาน ห้วยน้ำชะมัน เกิดจากทิวเขาข้อโป่งและทิวเขาหินร่องกล้า ห้วยจอมสิงห์เกิดจากเขาน้อย และมี
ห้วยเผลาต ห้วยบัวไหล ห้วยน้ำพริก ซึ่งเกิดจากเทือกเขาทางด้านตะวันออก แล้วไหลไปรวมกับแม่น้ำแคว
น้อยในเขตอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

6. คมนาคม

ในอดีตเมืองนครไทย ใช้แม่น้ำแควน้อย และสาขาเป็นเส้นทางคมนาคมทั้งภายในชุมชนและ
เมืองใกล้เคียง นอกจากการคมนาคมทางน้ำชาวนครไทยนิยมใช้การคมนาคมทางบก คือการเดินทางและการ
ใช้ม้า แต่ปัจจุบันมีถนนลาดยางและคอนกรีตผ่านตำบลต่าง ๆ ได้สะดวก ส่วนอำเภอและจังหวัดต่าง ๆ มี
ถนนลาดยางสายสำคัญ ๆ 3 สาย ดังนี้

6.1 ถนนสายนครไทย-บ้านแยง เป็นถนนที่สร้างติดต่อกับถนนสายพิษณุโลก-หล่มสัก

6.2 ถนนสายนครไทย-ชาติตระการ เป็นถนนผ่านหุบเขาแคบ ๆ ระหว่างนครไทย -ชาติ
ตระการ ถนนสายนี้สร้างติดต่อกับทางหลวงสายสุโขทัย-อุตรดิตถ์

6.3 ถนนสายนครไทย-อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ถนนสายนี้สร้างเชื่อมติดต่อกับพื้นที่
จังหวัดต่าง ๆ ในเขตตะวันออกเฉียงเหนือ

7. สภาพเศรษฐกิจ

ชาวนครไทยมีรายได้ ส่วนหนึ่งจาก สภาพภูมิประเทศ เพราะพื้นที่ของอำเภอนครไทยส่วน
ใหญ่เป็นป่าและภูเขาในพื้นที่จึงอุดมสมบูรณ์ ด้วยไม้ ของป่า สัตว์ป่าและแหล่งธรรมชาติที่สวยงาม แต่
ปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่ได้ถูกราษฎรบุกรุกเข้าจับจองพื้นที่ป่าทำไร่ ทำนาและสร้างที่อยู่อาศัย จึงทำให้รายได้
ของประชากรลดลง ดังนั้นเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร ทางราชการจึงได้ประกาศให้พื้นที่ป่าไม้ใน
เขตอำเภอนครไทยเป็นพื้นที่ป่าสงวน แห่งชาติ

8. เกษตรกรรม

อาชีพหลักชาวนครไทย คือการเกษตรกรรมและเกษตรกรชาวนครไทยส่วนใหญ่นิยมประกอบอาชีพเกษตรตามวิธีแบบ เก่า คือพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ หากปีใดฝนตกต้องตามฤดูกาล ผลผลิตก็จะดีตามไปด้วย หากปีใดฝนตกน้อยผลผลิตก็จะลดลง

9. ความนิยมด้านเกษตรกรรม

การเพาะปลูกพืชไร่ เกษตรกร นิยมเพาะปลูกพืชไร่อันดับหนึ่ง ซึ่งมีเนื้อที่ปลูกไร่มากถึง 257,015 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 75.75 ของพื้นที่ถือครองทำการเกษตรทั้งหมด 340,374 ไร่ พืชไร่ที่สำคัญ ได้แก่ ถั่วเขียว มันสำปะหลังและถั่วลิสง

การทำนา เป็นอาชีพอันดับสองรองจากพืชไร่ คือ นาประมาณ 58,244 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 17.11 ของเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรทั้งหมด 340,347 ไร่

การทำสวน ชาว นครไทยนิยมทำสวนผลไม้ตามบริเวณหลังบ้าน หรือบริเวณหัวไร่หรือปลายนา ผลไม้ที่นิยมปลูก ได้แก่ มะม่วง มะขาม ส้มโอ กระท้อน ถั่วลิสงน้ำหว่า พบว่าเนื้อที่ที่ใช้ปลูกผลไม้มีประมาณ 21,444 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 6.24 ของเนื้อที่การถือครองทำการเกษตรทั้งหมด 340,374 ไร่

การปลูกพืชผัก จาก การสำรวจพบว่าประชากรในเขตอำเภอ นครไทยนิยมปลูกพืชผักประมาณ 3,671 ไร่ ส่วนใหญ่นิยมปลูกเป็นอาชีพเสริมหรือปลูกไว้รับประทานในครอบครัวโดยใช้เวลาว่างจากการทำไร่ ทำนา แต่การปลูกพืชจะปลูกตลอดปีและนิยมปลูกกันมากในช่วงฤดูหนาว

10. หัตถกรรมพื้นบ้าน

ประชากร ในเขตอำเภอ นครไทยเกือบทุกครอบครัวจะนิยมทอผ้าไว้ใช้ในครอบครัว ปัจจุบันทางศูนย์วัฒนธรรมอำเภอ นครไทยได้พยายามฟื้นฟูอาชีพทอผ้า แต่ความนิยมเรื่องหัตถกรรมทอผ้าก็ยังเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านขนาดเล็กนอกจากทอ ผ้าก็ยังมีอาชีพทำไม้กวาดที่บ้านนาไก่อเขี้ย ตำบลนาบัว และชาวไทยภูเขาบนพื้นที่ภูหินร่องกล้า มีการผลิตดอกไม้กวาดโดยจัดประดิษฐ์เรียงเป็นก้าน ประดิษฐ์เป็นพุ่มรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านขนาดเล็กที่สร้างรายได้ให้แก่ชาวไทยภูเขา ตลอดปี

11. ประชากร

จำนวนประชากรของอำเภอ นครไทยมีจำนวนประชากรชาวไทยพื้นราบรวมทั้งสิ้น 70,748 คน เป็นชาย 30,187 คน หญิง 40,561 คน เป็นชาวไทยภูเขา รวม 2,794 ประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 50,049 คน ผลการสำรวจเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2536

12. ภาษา

ภาษา ชาวนครไทยหรือภาษานครไทย เป็นชื่อภาษาถิ่นที่คนพื้นบ้านชาวนครไทยแท้ ๆ มักกล่าวถึงภาษาของตนเองว่า "คนนครไทยพูดภาษาลาวก็ไม่ใช่ พูดภาษาไทยก็ไม่เป็น"

ภาษานครไทยที่มีลักษณะเด่นคือ คนท้องถิ่นนครไทยโบราณจะเรียกคำนำหน้าชื่อผลไม้ว่า "หมาก" ทุกชนิด เช่น หมากม่วง (มะม่วง) หมากพร้าว (มะพร้าว) หมากกอ (มะละกอ) หมากซา (พุทรา)

หมากโอ (ส้มโอ) หมากเกี๋ยง (ส้มเกลี้ยง) หมากขุ่น (ขุ่น) เป็นต้น ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร กล่าวไว้ว่า คนนครไทยเรียกชื่อผลไม้เหมือนชาวสุโขทัยโบราณ

ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ เชื่อกันว่าเป็นภาษาพูดที่ใช้กันมาตั้งแต่สมัยพ่อขุนบางกลางหาว เป็นภาษาพูดที่แสดงออกถึงความเป็นชาวนครไทย โดยทั่วไปแล้ว ภาษาถิ่นนครไทยก็ไม่แตกต่างจากภาษาถิ่นอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง เช่น อุดรดิตถ์ พิษณุโลก นักแต่สิ่งที่ชวนให้ลักษณะภาษาถิ่นนครไทยมีเสียงพยัญชนะสระ ไปคล้ายกับภาษาถิ่นภาคเหนือ (ล้านนา) และภาษาอีสาน โดยเฉพาะด้านคำศัพท์บางคำจะเหมือนกัน แตกต่างกันเพียงเสียงวรรณยุกต์บ้างเท่านั้น

13. การศึกษา

ในอำเภอนครไทยมีสถานศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษา โรงเรียน ระดับประถมศึกษาจำนวน 60 แห่ง (โรงเรียนของรัฐ) เป็นโรงเรียนเอกชน 2 แห่ง โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 1 แห่ง และโรงเรียนสังกัดการศึกษานอกโรงเรียน 1 แห่ง สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษามี 7 แห่ง

14. ศาสนา

ประชาชนในอำเภอนครไทยนับถือศาสนาพุทธประมาณร้อยละ 99.20 มีประชากรนับถือศาสนาคริสต์ประมาณร้อยละ 0.16 ภายใน อำเภอนครไทยมีพื้นที่ประกอบศาสนากิจทางด้านศาสนาพุทธ ได้แก่ วัดพัทธสีมา 7 แห่ง สำนักสงฆ์ 50 แห่ง ที่พักระสงฆ์ 19 แห่ง สำหรับที่เรียนและสถานที่เผยแพร่พุทธศาสนาประกอบด้วยโรงเรียนปริยัติธรรม 3 แห่ง และหน่วยอบรมประชาชนประจำอำเภอ (อ.บ.ต.) 1 แห่ง

นอกจากประชาชน จะนับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์แล้ว ยังมีผู้นับถือศาสนาอิสลามอยู่หลายครอบครัว ซึ่งอยู่ส่วนใหญ่ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลบาลอำเภอนครไทยประชาชนชาวนครไทยทั้งในพื้นที่ราบและชาวไทยภูเขาเกือบทุกครอบครัว ในอดีตจะเคารพนับถือภูตผีและวิญญาณ เช่น จะปรากฏผีพ่อเฒ่าเจ้าเรือนหรือศาลผีเรือนทำเป็นห้องอยู่ในห้องนอนของแต่ละครอบครัว ศาลผีประจำหมู่บ้านซึ่งประชาชนเชื่อว่าทำหน้าที่คุ้มครองผู้คนทั้งตำบล หรือทั้ง หมู่บ้าน อันนั้นจึงมีคนทรงสำหรับติดต่อวิญญาณ ปัจจุบันการนับถือผีมีน้อยลงและประชาชนไม่ได้แสดงออกถึงความเชื่อ ดังกล่าวแล้วเหมือนในอดีต แต่ยังคงยึดถือปฏิบัติ และแสดงความเคารพตามประเพณีประจำปีทุกปีโดยเฉพาะผู้สูงอายุ โครงสร้างทางสังคม สังคมของชาวนครไทยประกอบด้วยประชากร 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ คนพื้นเมืองและคนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน บุคคลกลุ่มนั้นได้นำวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนมาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นนครไทยจนกลายเป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น ภาษา และความเชื่อ สภาพความเป็นอยู่ของชาวนครไทย ประชาชนส่วนใหญ่ดำรงชีวิตแบบง่าย ๆ ให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส นับถือญาติ ผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโส มีความสามัคคี มีน้ำใจโอบอ้อมอารี ในอดีต (ประมาณพุทธศักราช 2520-2527) ในเขตอำเภอนครไทยไม่มีโจรผู้ร้าย กลางคืนไม่ต้องปิดประตูบ้านและของใช้ต่าง ๆ ที่วางทิ้งไว้นอกบ้านจะไม่หาย ส่วนลักษณะ

ครอบครัวของชาวนครไทยจะมีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ ประกอบด้วยปู่ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ และลูก เมื่อแต่งงานแล้วจะปลูกบ้าน เรือนอยู่ในบริเวณใกล้ ๆ ครอบครัวเดิม ทุกครอบครัวจะมีความสัมพันธ์กันด้านแรงงาน คือ มีการช่วยเหลือกันทำงาน เช่น ลงแขก และถ้าบุคคลใดอพยพไปอยู่ต่างถิ่นก็จะกลับมาประกอบพิธีกรรมหรือมาร่วมงานของ ท้องถิ่น เช่น งานพิธีปักธงชัย พิธีบวชพระ พิธีไหว้บรรพบุรุษ และสภาพทั่ว ๆ ไปด้านความเป็นอยู่ในปัจจุบันอำเภอ นครไทยมีความเจริญมีตลาดสด มีที่จอดรถ มีถนนที่จัดอยู่ในระดับพัฒนาแล้วสภาพสังคมและสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง เช่น ในยุค IMF ทำให้สภาพโครงสร้างทางสังคมของชาวนครไทยเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เช่น ไม่มีการลงแขก มีการว่าจ้างแทนและมีกิจกรรมมากขึ้นแต่เรื่องน้ำใจชาวนครไทยยังมีความผูกพัน ในระบบเครือญาติดีมากและยังไม่ทิ้งประเพณีเก่าแก่ของสังคมพื้นบ้านของชาวนคร ไทย คือ ไครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ ซึ่งยึดถือปฏิบัติกันตลอดมา

2.6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปราณี วงษ์เทศ (2525, หน้า 63) ได้ให้ความหมายของคำว่าเพลงพื้นบ้านไว้ว่า เพลงที่แพร่หลายอยู่ไม่ว่าจะ หมู่บ้านเดียวหรือหลายหมู่บ้านก็ได้ แต่ทั้งเนื้อหา ผู้ร้อง ผู้ฟัง จะอยู่ในหมู่บ้านที่ผู้คนรู้จักกัน และจะแสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะหมู่บ้านนั้นมีบทบาทหน้าที่หรือเป็นที่รู้จักในวงแคบๆ ของชุมชนระดับหมู่บ้าน

สุกรี เจริญสุข (2538, หน้า 41) ได้กล่าวถึงเพลงพื้นบ้านว่า เป็นเพลงที่มุ่งเพื่อความสนุกซึ่งเป็นการมีความสุขของชาวบ้านที่ใช้ดนตรีเข้ามาประกอบ เพลงพื้นบ้านเป็นผลงานเพลงของชาวบ้านที่ไม่ต้องฝึกฝนเชี่ยวชาญ ที่ปฏิบัติกันอยู่เพราะความเคยชินไม่ได้มุ่งเพราะความไพเราะ หรือความสวยงามแต่มุ่งเน้นที่ความสนุกสนานเป็นหลัก นักบรรเลงเพลงพื้นบ้านสืบต่อกันมาด้วยการเลียนแบบ ลอกเลียนตามกันโดยเด็กทำตามผู้ใหญ่ ในระบบครอบครัวหรือระบบชาวบ้านไม่ได้มีการฝึกฝนเพื่อการเป็นเลิศทางด้านศิลปะแต่อย่างใด นอกจากความสนุกสนานแล้วเพลงพื้นบ้านยังเป็นมรดก ของชาวบ้านที่เล่นกันเองและดูกันเอง เนื้อร้องของเพลงพื้นบ้าน เกี่ยวข้องกับ ชีวิต การงาน ความรัก ความสนุกสนาน การดื่มกินสังสรรค์ การเกี่ยวพาราสี เป็นต้น เนื้อร้องเกือบทั้งหมดเป็นเรื่องของชีวิตของชาวบ้าน ความมีเสน่ห์ของเพลงพื้นบ้าน ก็คือการพูดถึงเรื่องชีวิตตัวเอง การเล่าเรื่องเล่าเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน เป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ของชีวิต ทำให้ทุกคนในหมู่บ้านมีความผูกพันรู้ซึ่งกันและกัน นอกจากมีเนื้อร้องของเพลงพื้นบ้าน

อเนก นาวิกมูล (2528, หน้า 65) ให้ความหมายของเพลงพื้นบ้านไว้ว่าเพลงพื้นบ้านคือเพลงที่ชาวบ้านใช้ร้องเล่นกัน จนเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต มีลักษณะประจำถิ่นแต่ละถิ่นมีท่วงทำนองและลีลาแตกต่างกันออกไป แต่มีแบบแผนที่คล้ายคลึงกันจึงถือเป็นวิถีของสังคมได้ มีการถ่ายทอดด้วยปากต่อปากได้ หรือการสังเกตจากการจดจำคือไม่ได้ใช้ตัวหนังสือเป็นสื่อเวลาเล่นหรือร้องโต้ตอบกัน ร้องคนเดียวหรือร้องพร้อมกันก็ได้ ใช้เครื่องจังหวะน้อยชิ้นหรือ อาจใช้การปรบมือประกอบจังหวะ หรือไม่ใช่เลยบางที่

เรียกเพลงเหล่านี้ รวมๆกันว่าเพลงพื้นบ้านพื้นเมืองซึ่งได้อธิบายลักษณะเฉพาะของเพลงพื้นบ้านตามลักษณะเฉพาะของเพลงพื้นบ้านไว้ดังนี้

1. เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงของกลุ่มชนคนในสังคมมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของบทเพลงชาวบ้านร่วมกันขับร้อง หรืออย่างน้อยเคยฟังหรือรู้จักเนื้อเพลง เป็นต้นว่าเพลงในทุ่งนา เพลงในลานนวดข้าว
2. เพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นเพลงที่มีเนื้อร้องทำนองไม่ตายตัวเนื้อร้องทำนองเพลงสามารถขยายต่อไปได้เรื่อยๆ หรือตัดให้สั้นลงเราจึงพบเสมอว่าเพลงพื้นบ้านเพลงเดียวกันแต่มีเนื้อร้องที่แตกต่างกัน
3. เพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่มีความเรียบง่ายซึ่งจะปรากฏอยู่ในถ้อยคำร้องและการแสดงออก ได้แก่ ความเรียบง่ายในการใช้ถ้อยคำ เช่น การใช้คำ สำนวน โวหาร และความเรียบง่ายที่ชาวบ้านใช้โดยทั่วไป ไม่มีศัพท์สูงที่ต้องแปล ความเรียบง่ายในการร้องมีการร้องคำซ้ำ ซ้ำวรรค มีทำนองหลักเพียงทำนองเดียว ร้องซ้ำไปซ้ำมาหลายเที่ยว ส่วนความเรียบง่ายในการแสดงออก ก็คือในการร้องไม่ต้องมีอุปกรณ์มาประกอบมากมาย ร้องเล่นกันตามลานบ้าน ลานวัด หรือตามเวทียกสูงที่ไม่มีการสร้างฉากประกอบ เครื่องดนตรีก็เป็นเครื่องดนตรีที่ให้จังหวะ หรือการใช้ปรบมือประกอบกันได้ การแต่งกายก็แต่งแบบชาวบ้านทั่วไป

อนек นากวิมูล (2528, หน้า 40) กล่าวถึงเพลงพื้นบ้านที่พบเล่นในกลุ่มภาคกลาง 22 เพลง ได้แก่ เพลงเรือเพลง หน้ายัย เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงสงฟัง เพลงลำพวน เพลงชาติกระดาน เพลงพิชฐาน เพลงระบำ เพลงระบำบ้านไร่ เพลงพวงมาลัย เพลงเยอ เพลงสำหรับเด็ก เพลงอีแซว เพลงระบำบ้านนา เพลงพาดควาย เพลงปรบไก่ เพลงเทพทอง เพลงลำตัด เพลงแอ่วเจ้าขอ เพลงขอทาน เพลงฉ่อย และประวัติของพ่อเพลงแม่เพลงที่สร้างสมงานอันเป็นมรดกทางปัญญาของชาวบ้านเอาไว้

สุกัญญา สุจฉายา (2545, หน้า 87) กล่าวถึงภาพสะท้อนสังคมไทยในเพลงพื้นบ้านว่า วรรณกรรมคือภาพสะท้อนสังคม วรรณกรรมที่เกิดขึ้นในสมัยหนึ่งๆ ย่อม บรรจุภาพวัฒนธรรมและสังคมนั้นลงไว้ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ทั้งนี้เพราะผู้ผลิตวรรณกรรมหรือ กวีต่างก็เป็นผลผลิตของสังคม บรรทัดฐานของสังคมในยุคนั้นๆ ย่อมมีส่วนในความนึกคิดของกวี กวีจะสะท้อนภาพของสังคมออกมาได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริงมากน้อยเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับกลุ่มสังคมที่กวี สังกัดด้วย เช่นเดียวกับกวีชาวบ้านหรือผู้ร้องเพลงพื้นบ้านก็ย่อมสะท้อนสังคมชาวบ้านได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริงมากที่สุด

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในหัวข้อเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการกำหนดความสำคัญของปัญหา ผ่านกระบวนการขั้นตอนการวิจัยตามวัตถุประสงค์ การกำหนดขอบเขตการวิจัย จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลจริง ในงานประเพณีปักธงชัย ช่วงเดือนพฤศจิกายน 2559 และข้อมูลเพิ่มเติมจากครูโรงเรียนนครไทย พ่อเพลง แม่เพลง นักดนตรี ผู้รู้ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดสำหรับดำเนินการวิจัย เพื่อการวิเคราะห์ ตีความ ให้ได้มาซึ่งผลของการวิจัย โดยคำนึงถึงความเชื่อมโยงของหัวข้อวิจัยและวัตถุประสงค์ รวมไปถึงการสรุปผลและอภิปรายผล ดังนั้นจึงกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1. กระบวนการวิจัย

- 1) ทบทวนวรรณกรรม ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง วิทยากรผู้ให้ข้อมูล นักดนตรี พ่อเพลงแม่เพลง และผู้รู้เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านอำเภอไทย รวมไปถึงผู้ประสานงานในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม
- 2) กำหนดหัวข้อโครงการวิจัย ให้มีความสำคัญและปัญหาวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ วางแผนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ประสานไปยังหน่วยงานถึงกำหนดการจัดงานปักธงชัยประจำปี
- 3) ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม
- 4) จัดเรียงข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัย ให้บรรลุวัตถุประสงค์
- 5) นำเสนอข้อมูล เผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ ตามสมควร อาทิ วารสารวิชาการ นำเสนอในเวทีวิจัยระดับชาติ ตีบทความ เป็นต้น

3.2. กระบวนการศึกษาข้อมูล

- 1) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลสนามจริง ตามวันและเวลาที่ประสานงานไว้ โดยใช้เครื่องบันทึกข้อมูลดังนี้ กล้องถ่ายภาพ กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหว เครื่องมือบันทึกเสียง สมุดบันทึกข้อมูล
- 2) การวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลดังนี้
  - การสังเกตบริบททางดนตรี และสังเกตขั้นตอนประเพณี แบบมีส่วนร่วม
  - การบันทึกด้วยเครื่องมือ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว จดบันทึก
  - การสัมภาษณ์กลุ่มและรายบุคคลแบบมีส่วนร่วม
  - เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีปักธงชัย

3) ลงพื้นที่เก็บข้อมูล โดยมีผู้ให้ข้อมูลจัดกลุ่มดังนี้

- อาจารย์ในโรงเรียนนครไทย นางยุพิน คันทาว์ตรี
- ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนาวัดหัวร้อง วัดกลางและวัดหน้าพระธาตุ
- นักดนตรี นายแจ้ว ทรัพย์อยู่
- พ่อเพลงและแม่เพลง จำนวน 10 คน
- ผู้รู้เกี่ยวกับเพลงร้องเล่นอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ลงพื้นที่เก็บข้อมูลช่วงเดือนพฤศจิกายน 2559 และวันจัดงานปักธงชัยประจำปี 2559 ระหว่างวันที่ 8-14 พฤศจิกายน 2559 วัดเหนือ วัดกลาง และวัดหัวร้องหรือวัดนครไทยวราราม หมู่ 9 ตำบล นครไทย อำเภอ นครไทย พิษณุโลก 65120 วิทยากรให้สัมภาษณ์ดังนี้

1) พระครูสถิตชยานันท์	เจ้าอาวาสวัดกลาง
2) นายสรปัทม์ ไวกสิกรณ์	ผู้อำนวยการโรงเรียนนครไทย
3) นางยุพิน คันทาว์ตรี	รองผู้อำนวยการโรงเรียนนครไทย
4) นางอำไพ แก้วมงคล (ยายอุ้น)	แม่เพลงวัย 90 ปี
5) นายสมร ศรีทอง	พ่อเพลงวัย 80 ปี
6) นายแจ้ว ทรัพย์อยู่	นักดนตรีวัย 70 ปี
7) ลูกคู่และผู้มีส่วนร่วมในการร้องเล่นเพลงพื้นบ้าน (สัมภาษณ์กลุ่ม)	

3.3.ขั้นกระทำกับข้อมูล

หลังจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้จัดเรียงลำดับตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ตามข้อมูลที่ปรากฏในสนาม ดังนี้

- 1) ข้อมูลบริบททางสังคม วัฒนธรรมของอำเภอ นครไทย
- 2) ระเบียบขั้นตอนในประเพณีปักธงชัย
- 3) เพลงดนตรีในประเพณีปักธงชัย
- 4) บทบาทหน้าที่ของเพลงร้องเล่น ที่มีต่อชุมชนชาวนครไทย
- 5) วิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลภาคสนาม
- 6) จัดเรียงข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ บรรยายเชิงพรรณวิเคราะห์
- 7) จัดกลุ่มเพลงจากข้อมูลภาคสนาม ทั้งหมด 9 เพลง จำแนกกลุ่มเพลงตามวัตถุประสงค์ได้ 4

กลุ่มดังนี้

กลุ่มเพลงที่ 1 เพลงร้องเล่นระหว่างชายหญิง

เพลงที่ 1 เพลงพวงมาลัย

เพลงที่ 2 เพลงกุนซ้อนกุน

เพลงที่ 3 เพลงพินเลล

เพลงที่ 4 เพลงเกี่ยวสาว

กลุ่มเพลงที่ 2 เพลงร้องเล่นกึ่งพิธีกรรมทางการเกษตร

เพลงที่ 1 เพลงนางดั่ง

เพลงที่ 2 เพลงนางควาย

กลุ่มเพลงที่ 3 เพลงร้องเล่นในการศาสนา

เพลงที่ 1 เพลงแห่นาค

กลุ่มเพลงที่ 4 เพลงที่แต่งขึ้นใหม่ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม (เพลงรำไท)

เพลงที่ 1 เพลงเขาทะเมน

เพลงที่ 2 เพลงชักชวนชายงาม

3.4. ขั้นตอนเสนอข้อมูล

โครงการวิจัยงบประมาณแผ่นดิน ปี 2559 เรื่อง เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและจัดเรียงตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดโครงร่างเนื้อหา ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม หรือเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากนั้นจึงได้เผยแพร่ในรูปแบบวารสารวิชาการ นำเสนอในเวทีวิจัยระดับชาติ ตีบทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น

3.5. ข้อพิจารณาด้านจริยธรรม (Ethical Consideration) ตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคน ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1) หลักความเคารพในบุคคล (Respect for person) โดยการให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนจนอาสาสมัครเข้าใจเป็นอย่างดีและตัดสินใจอย่างอิสระในการให้ความยินยอมเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้

2) หลักการให้ประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่อาสาสมัคร (Risk and Benefit) ท่านจะไม่ได้รับประโยชน์ใดๆ จากการเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ แต่ผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและวัฒนธรรมโดยส่วนรวมของท่าน ดังนี้

- คุณค่าด้านวัฒนธรรม ประเพณีปักธงชัยเป็นประเพณีพื้นบ้านที่ถือได้ว่ามีความเป็นอัตลักษณ์ประจำถิ่นอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และพื้นที่ในแถบภาคเหนือตอนล่าง อีกทั้งยังเป็นการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทยที่แสดงให้เห็นการแพร่กระจายของวัฒนธรรม องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยจึงเป็นข้อมูลที่ควรค่าต่อการอนุรักษ์ในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่นับว่าจะถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมเมือง

- คุณค่าด้านวิชาการ ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับดนตรีพื้นบ้านและวัฒนธรรมพื้นถิ่นในประเทศไทย รวมถึงการผลิตผลงานทางวิชาการลักษณะต่างๆ เช่น สื่อการสอน เอกสารประกอบการสอน ตำรา หนังสือ ทั้งในระดับอุดมศึกษาและบัณฑิตศึกษาต่อไปได้

- คุณค่าทางการศึกษา ในการศึกษาวิเคราะห์ประเพณีปักธงชัยนั้น สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์เป็นสื่อสารสนเทศทางการศึกษาที่ใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ วิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีรวมถึงบทเพลงพื้นบ้านกลุ่มต่างๆ กลุ่มเพลงร้องเล่นระหว่างชายหญิง กลุ่มเพลงร้องเล่นกึ่งพิธีกรรม กลุ่มเพลงร้องเล่นในศาสนา และเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม (จำเริญ) ให้แก่ผู้ที่สนใจ อีกทั้งสามารถนำมาศึกษาเพื่อเชื่อมโยงการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมอื่นๆ ได้

และผู้เข้าร่วมวิจัยอาจมีความเสี่ยงเล็กน้อย เช่น เสียเวลา ไม่สะดวก ไม่สบาย สูญเสียรายได้ เป็นต้น ดังนั้นหากผู้เข้าร่วมโครงการเกิดความไม่สะดวกขณะเข้าร่วมโครงการกรุณาแจ้งที่ผู้วิจัยได้

ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการวิจัยจากงบประมาณ เงินรายได้ ม.นเรศวร ประจำปี 2560 เรื่อง เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ตีพิมพ์ในวารสารระดับประเทศ หรือนำเสนอในการประชุมวิชาการในระดับชาติ ที่มีการตีพิมพ์บน Proceedings

บทที่ 4

เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย

การวิจัยเรื่องเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการกำหนดความสำคัญของปัญหา ผ่านกระบวนการขั้นตอนการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย การกำหนดขอบเขตการวิจัยจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลจริงงานงานประเพณีปักธงชัย ช่วงเดือนพฤศจิกายน 2559 และข้อมูลเพิ่มเติมจากจากวิทยากร ทั้งพ่อเพลงแม่เพลง และครูผู้มีความรู้ในโรงเรียนนครไทย ทั้งทางด้านบุคคลผู้รู้ เอกสารที่เกี่ยวข้องนำมาผ่านกระบวนการระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้มาซึ่งผลของการวิจัยโดยเชื่อมโยงของหัวข้อวิจัย จากข้อมูลภาคสนามช่วงเดือนพฤศจิกายน และวันจัดงาน ระหว่างวันที่ 8-14 พฤศจิกายน 2559 ที่วัดห้วยร้องหรือวัดนครไทยวราราม หมู่ที่ 9 ตำบล นครไทย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งสามารถจัดเรียงข้อมูลได้ดังนี้

4.1. เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก จัดกลุ่มเพลงจากข้อมูลภาคสนาม ทั้งหมด 9 เพลง จำแนกกลุ่มเพลงตาม วัตถุประสงค์ได้ 4 กลุ่มดังนี้

4.1.1 เพลงร้องเล่นระหว่างชายหญิง

4.1.2. เพลงร้องเล่นถึงพิธีกรรมทางการเกษตร

4.1.3. เพลงร้องเล่นในการศาสนา

4.1.4. เพลงที่แต่งขึ้นใหม่ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม (เพลงรำไท่น)

4.2. บทบาทหน้าที่ของเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย

4.2.1. ด้านวัฒนธรรม

4.2.2. ด้านวิชาการ

4.2.3. ด้านการศึกษา

4.1. เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ประเพณีปักธงชัย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลกเป็นประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณถึงปัจจุบัน เนื่องด้วยชาวนครไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับพ่อขุนบางกลางท่าว เจ้าเมืองบางยาง (อำเภอ นครไทย) ร่วมกับพ่อขุนผาเมืองเจ้าเมืองราด (เพชรบูรณ์) รวมกำลังกันเข้าตีสุโขทัยจากขอม สบาตโขลญล้าพง เมื่อทำการรบชนะแล้วจึงได้กลับมาปักธงชัย ณ เขาช้างล้วง โดยนำผ้าคาดเอวของพระองค์เป็นธงประกาศชัยชนะ พร้อมกันนั้นจึงได้ สถาปนาพระองค์เองขึ้นเป็นพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พระนามเต็ม กมรเตงอัญศรีอินทรวินทรราชินทราทิตย์ นายปรีชา เรื่องจันทร์ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลก

ได้กล่าวว่ ะผืนแรกของประเทศไทยคือผ้าคาดเอวของพระขุนศรีอินทราทิตย์ และนครไทยเป็นนครแห่งแรกของประเทศไทย

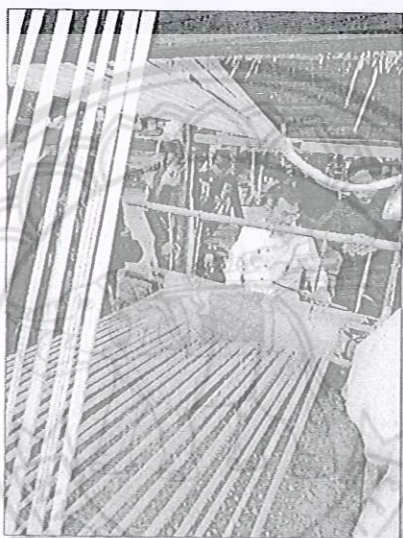

ภาพที่ 4 พระบรมราชานุสาวรีย์พระขุนศรีอินทราทิตย์ วัดกลาง อำเภอนครไทย

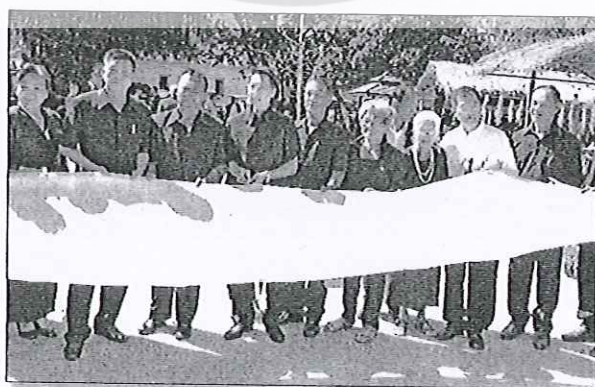
ที่มา : โสภณ ลาวรรณ์ 12 พฤศจิกายน 2559

ประเพณีปักธงชัย ที่ชาวบ้านนครไทยทำอยู่ทุกวันนี้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา จากผ้าคาดเอวของพระขุนบางกลางท่าว มาเป็นผ้าฝ้ายที่ถอดด้วยมือแสดงถึงความร่วมแรงร่วมใจ ความสามัคคีของท้องถิ่น พระครูสถิตชยานันท์ เจ้าอาวาสวัดกลาง กล่าวว่า บุญปักธงชัย ต้องจัดขึ้นทุกปีหากไม่จัดแล้ว จะเกิดอาเพศ ชาวบ้านเกิดความเดือดร้อนหรือเสียชีวิตได้ เนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น นาคราชจะมาล้างบ้านล้างเมือง, ยักษ์จะมากินคนหรือช้างจะมากินข้าวที่ชาวบ้านทำการเพาะปลูก ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกิดภัยพิบัติ นาข้าว สวน จะไม่ได้ผล เนื่องด้วยชาวนครไทยส่วนใหญ่ เป็นสังคมเกษตรกรรม เชื่อกันว่าการปักธงชัยจะทำให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข กินดีอยู่ดี ประเพณีปักธงชัยเป็นประเพณีที่ชาวนครไทยได้จัดทำขึ้น ในวันขึ้น 14 – 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี ซึ่งปีนี้ ตรงกับวันที่ 13 และ 14 พฤศจิกายน 2559 ประกอบด้วย ชาวบ้านวัดหัวร่อง บ้านในเมือง บ้านวัดเหนือ บ้านหนองลานและหมู่บ้านใกล้เคียงจะนำธงที่ชาวบ้านร่วมกันทอไปปักที่เขาช้างล้วง ซึ่งเป็นเทือกเขาที่ทอดตัวขนาดไปกับถนนสายนครไทยถึงชาติตระการ ห่างจากตัวอำเภอนครไทยไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 6 กิโลเมตร เป็นประจำทุกปี

จากการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม ความว่า ในอดีตเมื่อถึงเดือน 12 พระสงฆ์และผู้นำชุมชนในเขตเมืองนครไทย จะเรียกชาวบ้านในหมู่บ้านของตนมาประชุมนัดหมายกันว่าจะทำฝืนธง ที่บ้านใครคนใดคนหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบ้านของผู้ที่มีความสามารถในการทอผ้าหรือบ้านของผู้นำหมู่บ้าน เพื่อใช้ในการปักธงในงาน “บุญปักธง” ในการทอชาวบ้านจะมาช่วยกันทอ โดยชาวบ้านจะนำฝ้ายที่ปลูกจากบ้านของตนมารวมกัน เป็นกองกลาง จากนั้นก็จะนำมาทอเป็นฝืนธง ซึ่งผู้ที่จะทำการทอมักจะเป็นผู้หญิง เพราะในอดีตผู้หญิง นครไทยสามารถทอผ้าได้ทุกคน ในปัจจุบัน จัดงานในช่วงเดือนพฤศจิกายน ของทุกปี และในปี 2559 จัดงาน 7 วัน ระหว่างวันที่ 8 ถึง 14 พฤศจิกายน 2559 ซึ่งวันที่ 14 ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 พอดี และ วันที่ 8 พฤศจิกายน 2559 เป็นวันเปิดงาน “ทองง ทอใจ ลงด้ายเส้นแรก” ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลก นายศุภชัย เอี่ยมสุวรรณ ได้เข้าร่วมพิธีทองง ณ วัดหัวร่องหรือวัดนครไทยวนาราม

ภาพที่ 5 นายศุภชัย เอี่ยมสุวรรณ ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลกลงด้ายเส้นแรกเป็นพิธี
ที่มา : ไสภณ ลาวรรณ์ 8 พฤศจิกายน 2559

ภาพที่ 5 นายศุภชัย เอี่ยมสุวรรณ ร่วมถ่ายภาพ
ที่มา : ไสภณ ลาวรรณ์ 8 พฤศจิกายน 2559

ระหว่างการทอดธัมม์แต่เดิมนางอำไพ แก้วมงคล (ยายอุ่น) แม่เพลงวัย 90 ปี กล่าวว่า ธงที่ทอกันจะทอที่บ้านใครบ้านหนึ่ง และจะมี 3 ผืน ของวัดเหนือ 1 ผืน วัดกลาง 1 ผืน และวัดหัวร้อง 1 ผืน ระหว่างทอด ธงหนุ่มสาวหรือพ่อเพลงแม่เพลงก็จะร้องเล่นเพลงพื้นบ้านกัน ตามแต่จะนึกได้ว่าจะเล่นเพลงอะไรกัน แต่ในปัจจุบันนำมาร้องในวันลงด้ายเส้นแรกเป็นการแสดงให้ประธาน และผู้มาร่วมงานได้รับชมกัน ถึงประเพณีร้องเล่นเพลง ก็จะนำเพลงมาร้องเล่นกัน ถือเป็นกาอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านนครไทยไว้อีกทางหนึ่ง เพลงที่จะเลือกมาเล่นกันส่วนใหญ่ ก็จะมีอยู่ 9 เพลง คือ

เพลงที่ 1 เพลงพวงมาลัย

เพลงที่ 2 เพลงกุนซ้อนกุน

เพลงที่ 3 เพลงพินเลเล

เพลงที่ 4 เพลงเกี่ยวสาว (ร้องเหมือนเพลงกุนซ้อนกุนแต่ไม่มีสร้อย)

เพลงที่ 5 เพลงนางดั่ง

เพลงที่ 6 เพลงนางควาย

เพลงที่ 7 เพลงแห่นาค

เพลงที่ 8 เพลงเขาทะมึน

เพลงที่ 9 เพลงชักชวนชายงาม

เนื่องจากในปี 2559 เป็นช่วงไว้ทุกข์ในงานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พ่อเพลงแม่เพลงจึงไม่ได้ ร้องเล่นเพลงกันในเวลาดังกล่าวเพียงแต่แต่งกายมาร่วมงาน ผู้วิจัยจึงขอเก็บข้อมูลหลังจากการจัดงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว

หลังจากทอดธัมม์เสร็จเรียบร้อยแล้ว เมื่อทำการทอดและตกแต่งธงเรียบร้อยแล้ว วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 12 ซึ่งตรงกับวันที่ 13 พฤศจิกายน 2559 ชาวบ้านจะมารวมกันที่วัด จากนั้นก็จะจัดเป็นขบวนแห่ธงไปยังตลาด เมื่อแห่ธงเสร็จในตอนเย็นก่อนถึงวันปักธง จะมีการเจริญพุทธมนต์เย็นเพื่อฉลองธงที่วัดประจำชุมชน คือ วัดเหนือ (วัดหน้าพระธาตุ) วัดกลาง และวัดหัวร้อง (วัดนครไทยวนาราม)

พอถึงตอนเช้าวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ซึ่งตรงกับวันที่ 14 พฤศจิกายน 2559 ชาวบ้านก็จะเตรียมอาหารไปทำบุญตักบาตรที่วัด ถ้าคนใดจะขึ้นไปปักธงก็จะเตรียมอาหารสำหรับตนเอง และสำหรับไปเลี้ยงเพลพระสงฆ์บนเขา ผู้ที่เดินทางขึ้นไปปักธงจะต้องเดินทางทำผ่านทุ่งนาและป่าไปที่เขาช้างล้วง ในการเดินทาง พระสงฆ์และชาวบ้านจะเดินทางถึงยอดเขาอย่างช้าประมาณ 5 โมงเช้า 11.00 น. เพราะพระสงฆ์จะต้องฉันเพลที่ถ้ำฉันเพล พอพระสงฆ์ฉันเพลเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านจะรับประทานอาหารร่วมกัน หลังจากนั้นพระสงฆ์และชาวบ้านจะนำธงของวัดเหนือขึ้นไปขึ้นบันไดไม้ไผ่ไปปักธงที่ยอดเขาฉันเพลเป็นแห่งแรก ในขณะที่กำลังปักธง ผู้นำชาวบ้านจะกล่าวคำอาราธนา พระสงฆ์ก็จะสวดชัยมงคลคาถา และในระหว่างนั้นผู้นำชาวบ้านจะนำธงไปผูกกับลำไม้ไผ่ จากนั้นก็นำลำไม้ไผ่นั้นไปปักไว้ในหลุมบนยอดเขา ซึ่งมีลักษณะเป็นร่องลึกสามารถเสียบด้ามธงได้ พร้อมกับกล่าวคำไชโยให้ร้องกัน และชาวบ้านก็จะนำก้อนหินไปทับ

เพื่อให้เรามีความมั่นคงขึ้น ถือว่าเป็นอันเสร็จพิธี ต่อมาพระสงฆ์และชาวบ้านก็จะเดินทางไปที่ปักธงฝืนที่ 2 ที่ยอดเขาย่านไฮ ซึ่งอยู่ห่างจากเขาฉั่นเพลประมาณ 300 เมตร โดยธงฝืนที่ 2 นี้เป็นธงของวัดกลาง จากนั้นก็ไปปักธงฝืนที่ 3 ที่ยอดเขาข้างล่าง ซึ่งเป็นที่สุดท้าย โดยธงฝืนที่ 3 นี้จะเป็นธงของวัดหัวร้อง ส่วนวิธีการปักธง และพิธีกรรมจะกระทำเช่นเดียวกันกับการปักธงฝืนแรก

ธงฝืนแรก	ของวัดเหนือ (วัดหน้าพระธาตุ)	ปักที่	เขาฉั่นเพล
ธงฝืนที่สอง	ของวัดกลาง	ปักที่	เขาย่านไฮ
ธงฝืนที่สาม	ของวัดหัวร้อง (วัดนครไทยวราราม)	ปักที่	เขาข้างล่าง

จากความสำคัญของประเพณีปักธงชัย ทั้ง 3 ฝืนในตำแหน่งต่างๆ นั้นอันหมายถึงการบูชาคุณพระรัตนตรัย และพ่อขุนบางกลางท่าว อีกประการหนึ่งเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำมาหากิน การเกษตรของชาวบ้าน ส่วนเพลงร้องเล่นนั้นมีคุณค่าทั้งทางด้านวัฒนธรรม ด้านวิชาการ ด้านการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของประเพณีที่สืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่น การเก็บข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้นักหมายพ่อเพลงแม่เพลง นักดนตรี มาให้ข้อมูลภายหลังจัดการประเพณีปักธงชัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในวันที่ 26 - 27 พฤศจิกายน 2559 ประกอบกับข้อมูลที่ลงพื้นที่ ในวันที่ 13 พฤศจิกายน 2559 โดยได้ข้อมูลดังนี้ ก่อนเล่นร้องเล่นเพลง จะทำการไหว้ครู เจ้าที่เจ้าทาง บอกกล่าวแม่พระธรณีก่อน อันมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เมื่อนัดหมายกันพร้อมแล้ว ผู้อาวุโสที่สุดในที่นี้คือ นางอำไพ แก้วมงคล (ยายขุ่น) วัย 90 ปี ประกอบพิธีบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทางบริเวณต้นไม้ใหญ่ในสถานที่นั้น โดยนำพานใส่หมาก พลุ ยาสูบ ข้าวต้มมัด น้ำ ดอกไม้ เทียนขี้ผึ้งแท้ควั่นเอง จำนวน 2 เล่ม ธูป 1 ดอก ไปเป็นเครื่องสักการะ เมื่อบอกกล่าวเสร็จแล้วผู้ประกอบพิธีก็นำดินบริเวณนั้นมาใส่ศีรษะของผู้ที่จะเล่นร้องเพลงพื้นบ้านเพื่อเป็นสิริมงคล

ภาพที่ 6 พานไหว้แม่พระธรณี
ที่มา : ไสภณ ลาวรรณ 12 พฤศจิกายน 2559

ภาพที่ 7 นางอำไพ แก้วมงคล(ยายขุ่น)ไหว้แม่ธรณี
ที่มา : สุติรัตน์ นันทาบุตร 12 พฤศจิกายน 2559

ขั้นตอนที่ 2 หลังจากไหว้แม่พระธรณีแล้ว ยายอุ้น นำดินจำนวนหนึ่งใส่พานกลับมาเพื่อเป็นสิริมงคล จากนั้นไปไหว้ศาลหลวงปู่หุย ด้วยรูป 3 ดอก ซึ่งเป็นที่เคารพบูชามาแต่โบราณคู่กับวัดหัวร้อง (วัดนครไทยวราราม) เพื่อขอพรให้การเล่นร้องเพลงเป็นไปด้วยความราบรื่นและขอพรการเล่นนางดั่งนางควายซึ่งเป็นการร้องเล่นกึ่งพิธีกรรมขอฝน เพื่อให้พิธีกรรมสำเร็จดังใจหมาย อีกประการหนึ่งคือเพื่อขอขมาการเล่นร้องเพลงอาจะมีคำพูดสองแง่สองง่าม จึงขอขมาในคราวเดียวกัน

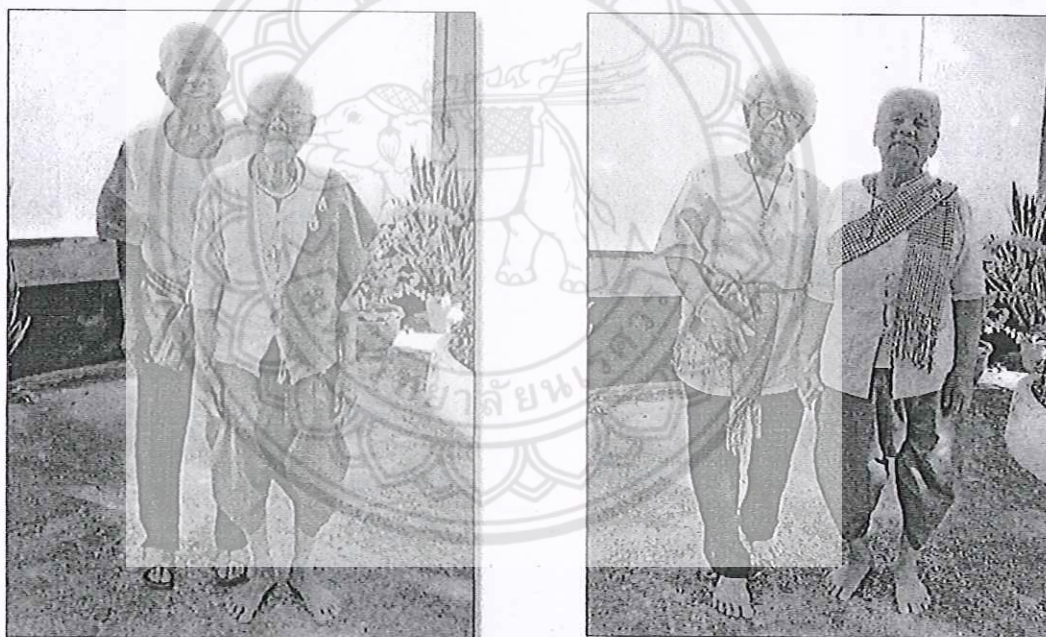
ภาพที่ 8 ศาลหลวงปู่หุย วัดหัวร้อง (วัดนครไทยวราราม)
ที่มา : รัฐิธิร์ณ์ นันตาบุตร 12 พฤศจิกายน 2559

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อการร้องประกอบพิธีกรรมดังกล่าวพอสมควร นางอำไพ แก้วมงคล (ยายอุ้น) นำดินที่ได้จากโคนต้นไม้ใหญ่ที่ประกอบพิธีมาใส่หัวของผู้เล่นร้องเพลงเพื่อนเป็นสิริมงคล แล้วจึงเริ่มเล่นร้องเพลงพื้นบ้าน โดยเริ่มเล่นเพลงร้องเล่นระหว่างชายหญิงก่อนเพื่อนเป็นการสร้างความคุ้นเคย จากนั้นจึงเล่นเพลงนางดั่งนางควาย ตามด้วยเพลงแห่นาค และเพลงรำโทนที่แต่งใหม่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

จากขั้นตอนการร้องเล่นเพลงพื้นบ้านในขั้นตอนที่ 1 ด้วยวิธีการสังเกตเชิงควายหมายโดยนัยผู้วิจัยพบว่า สิ่งของต่างๆ เป็นเครื่องสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีในชีวิตประจำวัน เช่นหมากพลู ยาสูบ ดอกไม้ ส่วนเทียนที่ผึ้งเป็นเครื่องนำพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาสถิตย์ยังวัดถูกระดั่งหรือเขาคควายซึ่งเป็นการละเล่นกึ่งพิธีกรรมในขั้นตอนที่ 2 รูป 1 ดอก มีความหมายด้วยจิตใจที่แน่วแน่เป็นหนึ่งที่จะบูชาแม่พระธรณี ในส่วนพิธีกรรมที่สำคัญคือนำดินบริเวณต้นไม้ใหญ่ที่ประกอบพิธีมาใส่ศีรษะผู้เล่นนางดั่งนางควาย และเพลงพื้นบ้าน ทุกคนเมื่อสอบถามก็ได้คำตอบคล้ายกันที่ว่าทำตามกันมาปู่ย่าตายายบอกว่าเป็นสิริมงคล แต่เมื่อพิจารณาวิเคราะห์แล้วการร้องเล่นกึ่งพิธีกรรมนี้ พบว่าการการละเล่นที่มีเป้าหมายข้อหนึ่งคือเพื่อนการเกษตรนอกจากนำแล้วสิ่งสำคัญที่สุดคือดิน ดังนั้นเป็นกุศโลบายของคนโบราณที่บอกไว้ว่า ดินถึงจะต่ำสุดถูก

เหยียบย่ำแต่สอนคนรุ่นหลังให้รู้ว่าดินสูงที่สุด จึงนำมาใส่ไว้บนศีรษะ และได้ร้องเล่นนางดั่งนางควายซึ่งก็เป็นการละเล่นกึ่งพิธีกรรมในการขอให้ฝนตกหรือมีแหล่งน้ำมาทำการเกษตร ดังนั้น การร้องเล่นนี้ทำให้เห็นว่าดินและน้ำมีความสำคัญกับมวลชีวิตบนโลกใบนี้ ผ่านการละเล่นพื้นบ้านที่สะท้อนวิถีชีวิตมนุษย์จนเป็นประเพณีวัฒนธรรม จากนั้นในขั้นตอนที่ 3 การให้วัสดุการะศาลหลวงปู่หุยเพื่อเป็นการขอมาด้วยอาจมีคำพูดหรือคำร้องในเพลงร้องเล่นระหว่างหญิงชาย เป็นการมอบน้อมเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2559 พบเครื่องดนตรีให้จังหวะเพื่อความสนุกสนานและกำกับจังหวะใหญ่คือ กลองสองหน้าพื้นบ้าน ฉิ่ง และกะลามาพร้อมใช้ประกอบจังหวะแทนการปรบมือในการละเล่น นางดั่งนางควายเท่านั้น การแต่งกายผู้หญิงจะใส่โจงกระเบน ใส่เสื้อคอกลมแขนกระบอก ใช้ผ้าทอลายนครไทยพาดไหล่ ผู้ชายสวมกางเกงขายาวสีดำ ใส่เสื้อคอกลมแขนสั้นใช้ผ้าทอลายนครไทยหรือผ้าขาวม้าขาดเอว เป็นเอกลักษณ์

ภาพที่ 9 และ 10 ภาพแสดงการแต่งกายของผู้ร้องเล่นเพลงพื้นบ้าน
ที่มา : รัฐิธิร์ณี นันตาบุตร 26 พฤศจิกายน 2559

ภาพที่ 11 กลองสองหน้าพื้นบ้าน ตีโดยนายแจ้ว ทรัพย์อยู่ นักดนตรีวัย 70 ปี

ที่มา : ฐิติรัตน์ นันทาบุตร 26 พฤศจิกายน 2559

เพื่อศึกษาเพลงร้องเล่นในประเพณีปักษ์ธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มเพลงร้องเล่นดังกล่าวได้ 4 กลุ่มใหญ่ แบ่งตามลักษณะการร้องเล่นและวัตถุประสงค์ของการร้องเล่น เพลงพื้นบ้านนครไทย พร้อมทั้งถอดทำนองร้องเพื่อทำการวิเคราะห์เพลง และเนื้อหาของเพลงร้องเล่นที่จะสามารถแสดงถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณี คุณค่าทางวิชาการ และคุณค่าทางการศึกษา ดังนี้

4.1.1 กลุ่มที่ 1 เพลงร้องเล่นระหว่างชายหญิง

สำหรับกลุ่มที่ 1 นี้ เป็นเพลงร้องเล่นระหว่างชายหญิงใช้ร้องเล่นกันในโอกาสต่างๆ สมัยก่อนใช้ร้องเล่นกันในงานสงกรานต์ งานออกพรรษา เทศกาลต่างๆ ของท้องถิ่น เนื่องด้วยในปัจจุบันมีการวิวัฒนาการของโลก เพลงกลุ่มนี้ จึงนำมาร้องเล่นกันในประเพณีปักษ์ธงชัยเป็นประจำทุกๆ ปี เพลงร้องเล่นระหว่างชายหญิง ในประเพณีปักษ์ธงชัย มีดังนี้

เพลงที่ 1 เพลงพวงมาลัย

เพลงที่ 2 เพลงกุนซ้อกุน

เพลงที่ 3 เพลงพินเลล

เพลงที่ 4 เพลงเกี่ยวสาว

โดย 3 เพลงแรกจำมีการร้องสร้อย ส่วนเพลงที่ 4 เพลงเกี่ยวสาวนั้นไม่มีร้องสร้อยแต่ร้องทำนองเดียวกับเพลงกุนซ้อกุน ซึ่งถอดทำนองสร้อย ทำนองเนื้อร้อง และวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

เพลงที่ 1 เพลงพวงมาลัย

การร้องเพลงพวงมาลัยจะขึ้นต้นด้วยสร้อยเพลงพร้อมๆกัน ในตัวอย่างคู่ที่ 1 ทำนองสร้อยจะถูกสอดแทรกในทุกท่อนของทำนองร้องเนื้อร้องสลับหญิงชาย ส่วนทำนองร้องนั้นไม่ว่าจะเปลี่ยนเนื้อร้องไปเช่นไร ก็ยังคงใช้ทำนองกลางดังผลการทอดทำนองร้องในทำนองเพลง

(สร้อยพร้อมกัน) พวงมาลัยเธอหรือจะไปจากห้อง สาวน้อยลอร่องไปอยู่ในห้องไหนเออ

เอ้อเออ เอ็งเงย เหนือ เออเออเอะเอ็งเงย

คู่ที่ 1 ข. พี่รักน้องติดตา พี่จึงได้มาติดตาม ติดสูงติดต่ำเหมือนอย่างลงติดตรง พี่รักน้าน้องติดต้อยไป
เหมือนลูกน้อยติดนม

(สร้อยพร้อมกัน)

ญ. พอมาถึงฝั่งสะกักๆ พี่จะมาฝากรัก เป็นไมตรีน้องนะไม่รับลองกลัวเจ้าของพี่จะมี

(สร้อยพร้อมกัน)

ข. ถ้า मैंที่มีก็อย่างเขา จะมาหาเจ้าทำไม พี่ไม่รักนารี จะมาถึงนี้ทำไม

(สร้อยพร้อมกัน)

ญ. พี่มาสิหนอแต่ไกลๆ น้องลับไม่ได้นะพี่ชาย น้องกลัวเจ้าของพี่มี

(สร้อยพร้อมกัน)

คู่ที่ 2 ข. พี่รักน้องมาต้องนานๆ ไม่รู้จะวายจะวานใครเขาไปสูขอ พี่มาเวียนหลังบ้านจนเป็นด้านข้างคอ

(สร้อยพร้อมกัน)

ญ. พี่ยามารักน้องเลย ๆ นะพ่อเคยตำเตี้ย รูปน้องชี้ร้ายกายชี้เหลไม่สมจะเนกับพี่ชาย

(สร้อยพร้อมกัน)

ข. ถึงรูปน้องจะชี้ร้าย ๆ กายชี้เหลพี่จะหันเหไปหาใคร พี่จะประดับประดาไปจนสิ้นลมหายใจ

(สร้อยพร้อมกัน)

ญ. คำหนึ่งพี่ก็ว่ารัก ๆ สองคำก็ว่ารักไม่รู้จะเอาน้ำหนักไปไว้พอน้ำเสียไหลวนพี่เป็นคนหลายใจ

(สร้อยพร้อมกัน)

ข. ฝนหลังบ้านร่ำ ๆ น้องจะสุขขามั่วไว้คอยใคร น้องจะหล่นก็หล่นพี่เป็นคนบ้านไกล พอฝรั่งพี่ชั่ว
น้องไม่สุขขามั่ว ๆ น้องจะหล่นก็หล่นพี่เป็นคนบ้านไกล

(สร้อยพร้อมกัน)

ญ. พอฝรั่งพี่ชั่วน้องไม่สุขขามั่วๆ ไว้คอยใครน้องจะสุขขาดันน้องไม่หล่นให้ใคร

(สร้อยพร้อมกัน)

คู่ที่ 3 ข. อีแม่ฝหลังบ้างร่ำ ๆ น้องจะสุขขามั่วไว้คอยใครน้องจะหล่นก็หล่นพี่เป็นบ้านไกล

(สร้อยพร้อมกัน)

ญ. อีพ่อปลั่งบ้างรั้วน้องไม่สุขขามัวไว้คอยใคร น้องจะสุขขาดันน้องน้องไม่หล่นให้ใคร
(สร้อยพร้อมกัน)

ช. น้องยังห้วงรูปร่างเดียวจะตันรูตาย
(สร้อยพร้อมกัน)

ญ. ถึงจะตันก็บ้าๆหนักกะลาหัวใคร
(สร้อยพร้อมกัน)

คู่ที่ 4 ช. พี่จะบอกกับแม่เงยเวยร์ เข้าเรื่องของเราแม่สบายใจ
(สร้อยพร้อมกัน)

ญ. เรื่องของเราเรื่องอะไรๆ บอกหน่อยได้ไหมนะพี่ชาย
(สร้อยพร้อมกัน)

ช. พี่มาเจอแม่หน้ามนๆ พี่หนีสนนะสบายใจ
(สร้อยพร้อมกัน)

ญ. พี่อยากได้ให้ไปขอกับคุณพ่อนะพี่ชาย
(สร้อยพร้อมกัน)

ช. ไปขอพ่อไม่ให้ๆ จะทำอย่างไรนะแม่สบายใจ
(สร้อยพร้อมกัน)

คู่ที่ 5 ญ. พี่เข้าตามตอกออกตามประตูๆ คงได้น้องหนูนะพี่ชาย
(สร้อยพร้อมกัน)

ช. พี่จะถามแม่บุญโปรดๆ จะเอาสินสอดเท่าไรนะแม่สบายใจ
(สร้อยพร้อมกัน)

ญ. น้องจะบอกกับพ่อบุญตาจะเอาแสนห้านะพี่ชาย
(สร้อยพร้อมกัน)

ช. แสนห้าแพงเกินไปๆ ขอลดได้ไหม นะแม่ลำไย
(สร้อยพร้อมกัน)

ญ. ไม่ได้ดังว่าน้องก็ไม่เอาๆ ให้กลับบ้านเก่าไปเลยพี่ชายพริกต่อ
(สร้อยพร้อมกัน)

ถอดทำนองร้องเพลงพวงมาลัย

ในส่วนของสร้อยเพลงและเนื้อร้อง โดยถอดเป็นโน้ตกลาง และบทวิเคราะห์ดังนี้

(สร้อย) พวงมาลัยเธอหรือจะไปจากห้อง สาวน้อยลอร่องไปอยู่ในห้องไหนเออ

เอ้อเออ เอ็งเงย เหือ เออเออะเอ็งเงย

โน้ตในอัตราจังหวะ 2 ชั้น

หน้าทับ

-- เห่งห่ง	- ปะห่งห่ง
------------	------------

โน้ตท่อนสร้อยพร้อมกัน

--- ซ	-- ซ ซ	ล ดั ล ซ	- ฟ - ร	- ฟ - ดั	-- ซ ฟ	- ฟ ซ ล	ดั ล ฟ ซ
- ด - ร	- ฟ - ซ	---	ซ ซ ซ ซ				

เทียบเนื้อร้องกับทำนองสร้อย

--- พวง	-- มาลัย	เธอหรือจะไป	- จาก - ห้อง	- สาว - น้อย	- ลอย - ร่อง	ไปอยู่ในห้อง	ไหนเออ
--- ซ	-- ซ ซ	ล ดั ล ซ	- ฟ - ร	- ฟ - ดั	-- ซ ฟ	- ฟ ซ ล	ดั ล ฟ ซ
- เอ้อ - เออ	- เอ็ง - เงย	--- เหือ	เออเออะเอ็งเงย				
- ด - ร	- ฟ - ซ	---	ซ ซ ซ ซ				

ถอดทำนองเนื้อร้องเป็นทำนองกลาง

คู่ที่ 1 ซ. พี่รักน้องติดตา พี่จึงได้มาติดตาม ติดสูงติดต่ำเหมือนอย่างลองติดตรง พี่รักน้าน้องติดต้อยไป

เหมือนลูกน้อยติดนม

- พี่รักน้องตา	-- ติดตา	พี่จึงได้มา	-- ติดตาม	- ติด - สูง	-- ติด ต่ำ	เหมือนอยากจะ ลอง	- ติด - ตรง
- ฟ ซ ล	-- ฟ ซ	ฟ ร ฟ ซ	-- ฟ ซ	- ฟ - ดั	-- ซ ฟ	- ฟ ซ ล	- ฟ - ซ
พี่รักน้าน้อง	-- ติดต้อย	-เหมือนลูกน้อย	- ติด - นม				
- ฟ - ดั	-- ซ ฟ	- ฟ ซ ล	ดั ล ฟ ซ				

สรุปผลการวิเคราะห์เพลงพวงมาลัย

จากการถอดทำนองร้องทั้งสร้อยเพลงและทำนองเนื้อร้อง ทราบว่าเพลงพวงมาลัยจัดอยู่ในอัตราจังหวะ 2 ชั้น อยู่ในบันไดเสียง ฟ ซ ล ดั ริ ทั้งทำนองสร้อยที่ต้องใช้ร้องสลับกับเนื้อร้องหญิงชาย ทั้งทำนองเนื้อร้อง เมื่อถอดออกมาเป็นโน้ตกลางแล้ว ผลคือจัดอยู่ในบันไดเสียง ฟ ซ ล ดั ริ เช่นกัน และเมื่อใช้หน้าทับวัดความยาวของสร้อยเพลงและทำนองเนื้อร้องมีความยาว 6 หน้าทับ เท่ากันทั้งทำนองสร้อยและทำนองเนื้อร้อง การขึ้นทำนองสร้อยขึ้นมาก่อนทำให้ผู้เล่นเพลงพื้นบ้านสามารถจับเสียงร้องในทำนองร้องได้ ส่วนในเนื้อร้องนั้นใน 1 คู่จะร้องสลับชายหญิงสลับการร้องสร้อยแล้วแต่ปฏิภาณของผู้ร้องเล่นเพลง ส่วนมาจะร้องรับสร้อยประมาณ 4 ครั้ง

ลักษณะการร้องเล่นเพลงพวงมาลัยนั้น ผู้เล่นจะเวียนแถว 2 แถว ชาย 1 แถว หญิง 1 แถว แล้วออกมาร้องเล่นที่ละคู่ เริ่มตั้งแต่คู่ 1 ไปเรื่อยๆ เมื่อหมดแล้วก็จะเริ่มต้นที่คู่ 1 ใหม่

ภาพที่ 12 การจัดแถวร้องเล่นเพลงพวงมาลัย
ที่มา : ไสภณ ลาวรรณ 26 พฤศจิกายน 2559

เพลงที่ 2 เพลงกุนซ้อนกุน

การร้องเล่นเพลงกุนซ้อนกุนจะขึ้นต้นด้วยสร้อยเพลงพร้อมๆ กันจำนวน 3 ครั้ง ทำนองสร้อยเพลงนี้ จะถูกสอดแทรกในทุกท่อนของท่านองร้องเนื้อร้องสลับหญิงชาย ส่วนท่านองร้องนั้นไม่ว่าจะเปลี่ยนเนื้อร้องไปเช่นไร ก็ยังคงใช้ท่านองกลางดังผลการทอดท่านองร้อง แต่การร้องเพลงกุนซ้อนกุนนี้ จะร้องรับหญิงชายคนละเที่ยวแทรกด้วยสร้อยเพลง 1 ครั้งถือว่าจบ 1 คู่ แล้วคู่ต่อไปออกร้องต่อ ซึ่งจะอธิบายและวิเคราะห์ในท้ายเพลง

(สร้อยพร้อมกัน) กุนซ้อนกุนสรวะเวซ้อนกุน กุนซ้อนกุนสรวะเวซ้อนกุน กุนซ้อนกุนสรวะเวซ้อนกุน

คู่ที่ 1 ช. วันนี้เป็นวันอะไร วันนี้เป็นวันอะไร บอกหน่อยได้ไหมนะจะแม่กุน

(สร้อยพร้อมกัน) กุนซ้อนกุนสรวะเวซ้อนกุน 3 รอบ

ญ. น้องจะบอกกับพ่อโคมยง น้องจะบอกกับพ่อโคมยง ประเพณีปักธงชัยอย่างไรนะพ่อคุณ

(สร้อยพร้อมกัน) กุนซ้อนกุนสรวะเวซ้อนกุน 3 รอบ

คู่ที่ 2 ช. ปักธงชัยเค้าปักที่ไหน ปักธงชัยเค้าปักที่ไหน บอกหน่อยได้ไหมละจะแม่คุณ

(สร้อยพร้อมกัน) กุนซ้อนกุนสรวะเวซ้อนกุน 3 รอบ

ญ. น้องจะบอกกับพ่อพุ่มพวง น้องจะบอกกับพ่อพุ่มพวง ปักที่เขาข้างลวงนะจะพ่อคุณ

(สร้อยพร้อมกัน) กุนซ้อนกุนสรวะเวซ้อนกุน 3 รอบ

- คู่มือ 3 ข. พี่จะบอกกับแม่นงเยาว์ พี่จะบอกกับแม่นงเยาว์ เข้าเรื่องของเราจะแม่คุณ
(สร้อยพร้อมกัน) กุณช้อนกุณสาระเวช้อนกุณ 3 รอบ
ญ. เรื่องของเราจะแม่นเรื่องอะไร เรื่องของเราจะแม่นเรื่องอะไร น้องบอกก็ได้จะพ่อคุณ
(สร้อยพร้อมกัน) กุณช้อนกุณสาระเวช้อนกุณ 3 รอบ
- คู่มือ 4 ข. พี่ขอถามแม่สายใจ พี่ขอถามแม่สายใจ น้องมาจากไหนกันละแม่คุณ
(สร้อยพร้อมกัน) กุณช้อนกุณสาระเวช้อนกุณ 3 รอบ
ญ. น้องจะบอกกับพ่อสายใจ น้องจะบอกกับพ่อสายใจ น้องมาจากไหนไทยนะพ่อคุณ
(สร้อยพร้อมกัน) กุณช้อนกุณสาระเวช้อนกุณ 3 รอบ
- คู่มือ 5 ข. ประเพณีปักธงชัย ประเพณีปักธงชัย สำคัญอย่างไรนะแม่คุณ
(สร้อยพร้อมกัน) กุณช้อนกุณสาระเวช้อนกุณ 3 รอบ
ญ. น้องจะบอกกับพ่อตาต้า น้องจะบอกกับพ่อตาต้า วัฒนธรรมไทยของเราพ่อคุณ
(สร้อยพร้อมกัน) กุณช้อนกุณสาระเวช้อนกุณ 3 รอบ
- คู่มือ 6 ข. เป็นตายถ้าพี่กลับ เป็นตายถ้าพี่ไม่กลับ พี่จะนอน...กับเลยนะแม่คุณ
(สร้อยพร้อมกัน) กุณช้อนกุณสาระเวช้อนกุณ 3 รอบ
ญ. ผู้หญิงไม่รักพี่อย่ามาชมชื่น ผู้หญิงไม่รักพี่อย่ามาชมชื่น ต้องโดนลูกปิ่นนะจะพ่อคุณ
(สร้อยพร้อมกัน) กุณช้อนกุณสาระเวช้อนกุณ 3 รอบ

ถอดทำนองร้องเพลงกุณช้อนกุณ

ในส่วนของสร้อยเพลงและเนื้อร้อง โดยถอดเป็นโน้ตกลาง และบทวิเคราะห์ดังนี้

(สร้อยพร้อมกัน) กุณช้อนกุณสาระเวช้อนกุณ กุณช้อนกุณสาระเวช้อนกุณ กุณช้อนกุณสาระเวช้อนกุณ

โน้ตในอัตราจังหวะ 2 ชั้น

หน้าทับ

-- เห่งห่ง	- ปะห่งห่ง
------------	------------

โน้ตท่อนสร้อยพร้อมกัน

--- ซ	- ร ฟ ซ	- ล ซ ฟ	- ร - ด	--- ซ	- ร ฟ ซ	- ล ซ ฟ	- ร - ด
--- ซ	- ร ฟ ซ	- ล ซ ฟ	- ร - ด				

เทียบเนื้อร้องกับทำนองสร้อย ร้องทั้งหมด 3 รอบ

--- กุณ	- ช้อน - กุณ	- สาระ เว	- ชอน - กุณ	--- กุณ	- ช้อน - กุณ	- สาระ เว	- ชอน - กุณ
--- ซ	- ร ฟ ซ	- ล ซ ฟ	- ร - ด	--- ซ	- ร ฟ ซ	- ล ซ ฟ	- ร - ด
--- กุณ	- ช้อน - กุณ	- สาระ เว	- ชอน - กุณ				
--- ซ	- ร ฟ ซ	- ล ซ ฟ	- ร - ด				

ถอดทำนองเนื้อร้องเป็นทำนองกลาง

คู่มือที่ 1 ข. วันนี้เป็นวันอะไร วันนี้เป็นวันอะไร บอกหน่อยได้ไหมนะจะแม่กุน

(สร้อยพร้อมกัน) กุนซ็อนกุนสวาระเวซ็อนกุน 3 รอบ

ญ. น้องจะบอกกับพ่อโคมยง น้องจะบอกกับพ่อโคมยง ประเพณีปักธงชัยอย่างไรนะพ่อคุณ

(สร้อยพร้อมกัน) กุนซ็อนกุนสวาระเวซ็อนกุน 3 รอบ

		- วัน - นี้	เป็นวันอะไร	- วัน - นี้	เป็นวันอะไร	บอกหน่อยได้ไหม	นะจะแม่กุน
		- ดิ - วิ	ดิ ดิ ล ดิ	- ดิ - วิ	ดิ ดิ ล ดิ	ฟ ฟ ซ ล	ดิ ล ฟ ซ
		น้องจะบอก	กับพ่อโคมยง	น้องจะบอก	กับพ่อโคมยง	ประเพณีปักธงชัย	อย่างไรนะพ่อคุณ
		- วิ ดิ ล	ดิ ล ดิ ดิ	- วิ ดิ ล	ดิ ล ดิ ดิ	ฟ ฟ ซ ล	ดิ ล ฟ ซ

ผลการวิเคราะห์เพลงกุนซ็อนกุน

จากการถอดทำนองร้องทั้งสร้อยเพลงและทำนองเนื้อร้อง ทราบว่าเพลงเพลงกุนซ็อนกุนนั้นจัดอยู่ในอัตราจังหวะ 2 ชั้น อยู่ในบันไดเสียง ฟ ซ ล ดิ วิ ทั้งทำนองสร้อยที่ต้องใช้ร้องสลับกับเนื้อร้องหญิงชาย ทั้งทำนองเนื้อร้อง เมื่อถอดออกมาเป็นโน้ตกลางแล้ว ผลคือจัดอยู่ในบันไดเสียง ฟ ซ ล ดิ วิ เช่นกัน และเมื่อใช้หน้าทับวัดความยาวของสร้อยเพลง มีความยาว 2 หน้าทับ และทำนองเนื้อร้องมีความยาว 3 หน้าทับ การขึ้นทำนองสร้อยขึ้นมาก่อนถึง 3 รอบ ทำให้ผู้เล่นเพลงที่บ้านสามารถจับเสียงร้องในทำนองร้องและนึกเนื้อร้องที่ต้องสัมผัสได้ ส่วนในเนื้อร้องนั้นใน 1 คู่จะร้องสลับชายหญิงสลับการร้องสร้อยเพียงครั้งเดียวต่อ 1 คู่ตจากเพลงพวงมาลัยที่ แล้วแต่คูร้องเล่นจะร้องเล่นจนกว่าจะหมดเนื้อร้องหรือพอใจ จึงเปลี่ยนคู่เป็นคู่ถัดไป

ลักษณะการร้องเล่นเพลงกุนซ็อนกุนนั้น ผู้เล่นจะเวียนแถว 2 แถว ชาย 1 แถว หญิง 1 แถว แล้วออกมาร้องเล่นทีละคู่ เริ่มตั้งแต่คู่ 1 ไปเรื่อยๆ เมื่อหมดแล้วก็จะเริ่มต้นที่คู่ 1 ใหม่ เช่นเดียวกับการร้องเล่นเพลงพวงมาลัย

ภาพที่ 13 การจัดแถวร้องเล่นเพลงกุนซ็อนกุน

ที่มา : รัฐิธิรัตน์ นันตาบุตร 26 พฤศจิกายน 2559

เพลงที่ 3 เพลงพิณเลเล

การร้องเล่นเพลงพิณเลเล จะขึ้นต้นด้วยสร้อยเพลงพร้อมๆ ทำนองสร้อยเพลงนี้ จะถูกสอดแทรกในทุกท่อนของทำนองร้องเนื้อร้องสลับหญิงชาย ส่วนทำนองร้องนั้นไม่ว่าจะเปลี่ยนเนื้อร้องไปเช่นไร ก็ยังคงใช้ทำนองกลางดังผลการทอดทำนองร้อง แต่การร้องเพลงกุนซ้อคนกุนนี้ จะร้องรับหญิงชายคนละเที่ยวแทรกด้วยสร้อยเพลง 1 ครั้งถือว่าจบ 1 คู่ แล้วคู่ต่อไปออกร้องต่อ ซึ่งจะอธิบายและวิเคราะห์ในตอนท้ายเพลง

- (สร้อยพร้อมกัน) พิณเลเล พิณเลเล พิณเลเล ชะ ชะ พิณเลเล
- คู่ที่ 1 ข. วันนี้เป็นวันอะไร วันนี้เป็นวันอะไร บอกหน่อยได้ไหมจะน้องเว
 (สร้อยพร้อมกัน) พิณเลเล พิณเลเล พิณเลเล ชะ ชะ พิณเลเล
 ญ. น้องจะบอกให้ก็ได้ น้องจะบอกให้ก็ได้ ปักธงชัยนะพี่เว
 (สร้อยพร้อมกัน) พิณเลเล พิณเลเล พิณเลเล ชะ ชะ พิณเลเล
- คู่ที่ 2 ข. วันนี้งานปักธงชัย วันนี้งานปักธงชัย ขอร่วมสนุกด้วยคนนะเว
 (สร้อยพร้อมกัน) พิณเลเล พิณเลเล พิณเลเล ชะ ชะ พิณเลเล
 ญ. น้องจะบอกกับพ่อพุ่มพวง น้องจะบอกกับพ่อพุ่มพวง ว่าเขาข้างลี้ฉิ่งนะพี่เว
 (สร้อยพร้อมกัน) พิณเลเล พิณเลเล พิณเลเล ชะ ชะ พิณเลเล
- คู่ที่ 3 ข. พี่จะบอกกับแม่เงงเยาว์ พี่จะบอกกับแม่เงงเยาว์ เข้าเรื่องของเราเน้องเว
 (สร้อยพร้อมกัน) พิณเลเล พิณเลเล พิณเลเล ชะ ชะ พิณเลเล
 ญ. เรื่องของเราเนมันเรื่องอะไร เรื่องของเราเนมันเรื่องอะไร น้องบอกให้ก็ได้เนจะพี่เว
 (สร้อยพร้อมกัน) พิณเลเล พิณเลเล พิณเลเล ชะ ชะ พิณเลเล
- คู่ที่ 4 ข. พี่จะทำบุญสืหนอหลาย พี่จะทำบุญสืหนอหลาย เราคงจะได้คู่กันนะเว
 (สร้อยพร้อมกัน) พิณเลเล พิณเลเล พิณเลเล ชะ ชะ พิณเลเล
 ญ. ถ้าพี่รักน้องให้พี่ไปขอ ถ้าพี่รักน้องให้พี่ไปขอ กับแม่กับพ่อของน้องนะเว
 (สร้อยพร้อมกัน) พิณเลเล พิณเลเล พิณเลเล ชะ ชะ พิณเลเล
- คู่ที่ 5 ข. พี่มาเจอแม่น้องน่วม พี่มาเจอแม่น้องน่วม พี่ก็เริ่มสนซะแล้วน้องเว
 (สร้อยพร้อมกัน) พิณเลเล พิณเลเล พิณเลเล ชะ ชะ พิณเลเล
 ญ. พี่สืหนอมาแต่ไกล พี่สืหนอมาแต่ไกล น้องรับรักไม่ได้ดอกเว
 (สร้อยพร้อมกัน) พิณเลเล พิณเลเล พิณเลเล ชะ ชะ พิณเลเล
- คู่ที่ 6 ข. พี่ขอถามนะแม่สายใจ พี่ขอถามนะแม่สายใจ น้องมาจากไหนนะน้องเว
 (สร้อยพร้อมกัน) พิณเลเล พิณเลเล พิณเลเล ชะ ชะ พิณเลเล
 ญ. น้องจะบอกให้ก็ได้ น้องจะบอกให้ก็ได้ อยู่นครไทยนี้เองพี่เว
 (สร้อยพร้อมกัน) พิณเลเล พิณเลเล พิณเลเล ชะ ชะ พิณเลเล

ถอดทำนองร้องเพลงพินเลเล

ในส่วนของสร้อยเพลงและเนื้อร้อง โดยถอดเป็นโน้ตกลาง และบทวิเคราะห์ดังนี้

(สร้อยพร้อมกัน) พินเลเล พินเลเล พินเลเล ชะ ชะ พินเลเล

โน้ตในอัตราจังหวะ 2 ชั้น

หน้าทับ

-- เห่งห่ง	- ปะห่งห่ง
------------	------------

โน้ตท่อนสร้อยพร้อมกัน

--- ช	- ล - ล	--- ช	- ฟ - ฟ	--- ช	- ล - ล	ล - ล ช	- ฟ - ฟ
-------	---------	-------	---------	-------	---------	---------	---------

เทียบเนื้อร้องกับทำนองสร้อย

--- พิน	- เล - เล	--- พิน	- เล - เล	--- พิน	- เล - เล	ชะ - ชะ พิน	- เล - เล
--- ช	- ล - ล	--- ช	- ฟ - ฟ	--- ช	- ล - ล	ล - ล ช	- ฟ - ฟ

ถอดทำนองเนื้อร้องเป็นทำนองกลาง

คู่ที่ 1 ช. วันนี้เป็นวันอะไร วันนี้เป็นวันอะไร บอกละนอยได้ไหมจะน้องเว

(สร้อยพร้อมกัน) พินเลเล พินเลเล พินเลเล ชะ ชะ พินเลเล

ญ. น้องจะบอกให้ก็ได้ น้องจะบอกให้ก็ได้ บักรงชัยนะพี่เว

(สร้อยพร้อมกัน) พินเลเล พินเลเล พินเลเล ชะ ชะ พินเลเล

		- วัน - นี้	เป็นวันอะไร	- วัน - นี้	เป็นวันอะไร	บอกละนอยได้ ไหม	- จะน้องเว
		- ดิ - วิ	ดิ ดิ ล ดิ	- ดิ - วิ	ดิ ดิ ล ดิ	ฟ ฟ ช ล	ดิ ล ฟ ช
		น้องจะบอก	ให้พี่ก็ได้	น้องจะบอก	ให้พี่ก็ได้	- บักรงชัย	- นะพี่เว
		- วิ ดิ ล	ดิ ล ดิ ดิ	- วิ ดิ ล	ดิ ล ดิ ดิ	ฟ ฟ ช ล	ดิ ล ฟ ช

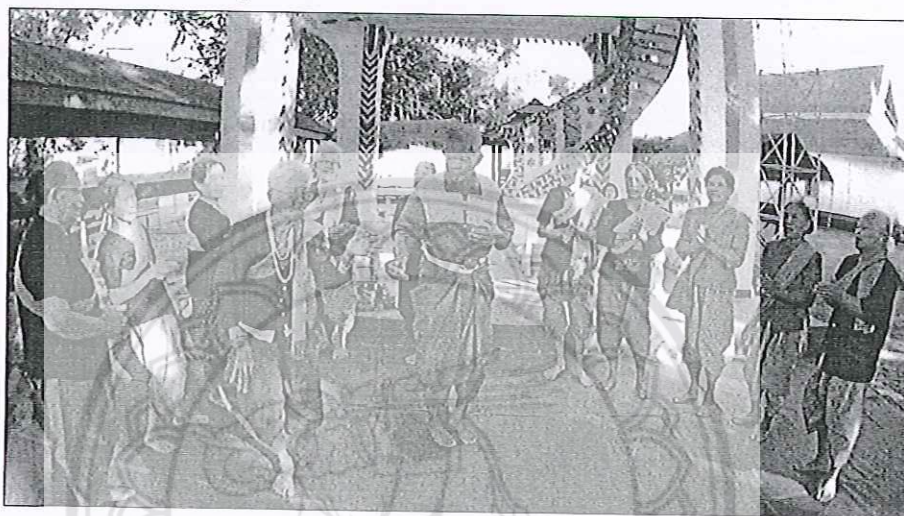
ผลการวิเคราะห์เพลงพินเลเล

จากการถอดทำนองร้องทั้งสร้อยเพลงและทำนองเนื้อร้อง ทราบว่าเพลงร้องเล่นพินเลเล นั้นจัดอยู่ในอัตราจังหวะ 2 ชั้น อยู่ในบันไดเสียง ฟ ช ล ดิ วิ ทั้งทำนองสร้อยที่ต้องใช้ร้องสลับกับเนื้อร้อง หญิงชาย ทั้งทำนองเนื้อร้อง เมื่อถอดออกมาเป็นโน้ตกลางแล้ว ผลคือจัดอยู่ในบันไดเสียง ฟ ช ล ดิ วิ เช่นกัน และเมื่อใช้หน้าทับวัดความยาวของสร้อยเพลง มีความยาว 2 หน้าทับ ร้อง 2 รอบ ในรอบที่ 2 นี้มี ชะ ชะ เพิ่มเข้ามาแต่ยังคงทำนองเดิมไว้เพียงแต่เพิ่มความสนุกสนานของส่วนสร้อยเพลงเท่านั้น และทำนองเนื้อร้องมีความยาว 3 หน้าทับ ลักษณะทำนองในเนื้อร้องนี้ มีทำนองเหมือนกับเพลงกุนซ้อกุน

เพียงแต่เพลงร้องเล่นกุนซ้อนกุน ลงท้ายคำด้วยสระ "อุณ" ส่วนเพลงร้องเล่นพิณเลเล ลงท้ายด้วยสระ "เอ" การขึ้นทำนองสร้อยขึ้นมาก่อนถึง 2 รอบ ทำให้ผู้เล่นเพลงพื้นบ้านสามารถจับเสียงร้องในทำนองร้องและนึกเนื้อร้องที่ต้องสัมผัสได้ ส่วนในเนื้อร้องนั้นใน 1 คู่จะร้องสลับชายหญิงสลับการร้องสร้อยเพียงครั้งเดียวต่อ 1 คู่เหมือนเพลงร้องเล่นกุนซ้อนกุน

ลักษณะการร้องเล่นเพลงพิณเลเลนั้น ผู้เล่นจะยืนเรียงเป็นครึ่งวงกลม ชายฝั่งหนึ่ง หญิงอีกฝั่งหนึ่ง แล้วออกมาร้องเล่นที่ละคู่ ตรงกลางวง ร้องไปด้วยรำไปด้วยอย่างสนุกสนาน โดยเริ่มตั้งแต่คู่ 1 ไปเรื่อยๆ เมื่อหมดแล้วก็จะเริ่มต้นที่คู่ 1 ใหม่

ภาพที่ 14 การจัดแถวร้องเล่นเพลงพิณเลเล
ที่มา : ไสภณ ลาวรรณ 12 พฤศจิกายน 2559

เพลงที่ 4 เพลงเกี่ยวสาว

การร้องเล่นเพลงเกี่ยวสาว สำหรับเพลงนี้ไม่มีการสร้อยเพลง การร้องเล่นมีทำนองร้องเหมือนเพลงกุนซ้อนกุนจะเห็นได้จากการลงท้ายเป็นสระ "อุณ" เพลงนี้มีวัตถุประสงค์ใช้ร้องเล่นเกี่ยวพาราศีกันระหว่างชายหญิง เหตุที่ไม่มีสร้อยเพลงนั้นเพื่อแสดงปฏิภาณของคู่พ่อเพลงแม่เพลงที่ต้องมีความฉลาด เนื้อร้องจะพูดถึงงานปักธงชัยเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับการร้องเกี่ยวกันระหว่างหญิงชายด้วย นายสมร ศรีทอง พ่อเพลงวัย 80 ปี กล่าวว่าเพลงนี้จะใช้ร้องเล่นกันเพื่อเกี่ยวกันมากกว่า บางทีก็นำไปร้องร่วมกับเพลงกุนซ้อนกุน

- คู่ที่ 1
- ช. วันนี้เป็นวันอะไร วันนี้เป็นวันอะไร บอกหน่อยได้ไหมเล่าแม่คุณ
ญ. น้องจะบอกกับพ่อโถมยง น้องจะบอกกับพ่อโถมยง ประเพณีปักธงนะพ่อคุณ
ช. ประเพณีปักธงชัย ประเพณีปักธงชัย ปักที่ไหนกันเล่าแม่คุณ
ญ. น้องจะบอกกับพ่อพุ่มพวง น้องจะบอกกับพ่อพุ่มพวง ปักที่เขาข้างลี้วงนะพ่อคุณ

- คู่ที่ 2 ช. ประเพณีปักธงชัย ประเพณีปักธงชัย สำคัญอย่างไรบอกหน่อยได้ไหมเล่าแม่คุณ
ญ. น้องจะบอกกับพ่อตาได้ น้องจะบอกกับพ่อตาได้ อนุรักษ์วัฒนธรรมนะพ่อคุณ
- คู่ที่ 3 ช. พี่จะบอกกับแม่เงยยาว พี่จะบอกกับแม่เงยยาว เข้าเรื่องของเราแม่คุณ
ญ. เรื่องของเราเรื่องอะไร เรื่องของเราเรื่องอะไร บอกหน่อยได้ไหมเล่าแม่คุณ
- คู่ที่ 4 ช. พี่มาเจอแม่เงยมา พี่มาเจอแม่เงยมา พี่นึกสนใจแล้วแม่คุณ
ญ. อยากได้ให้ไปขอ อยากได้ให้ไปขอ กับคุณพ่อคุณแม่
ช. พี่จะถามแม่เงยโปรด พี่จะถามแม่เงยโปรด จะเอาสินสอดเท่าไรแม่คุณ
ญ. น้องจะบอกกับพ่อเงยตา น้องจะบอกกับพ่อเงยตา จะเอาสินสอดเท่าไรแม่คุณ
ช. แสนใจแม่เงยไป แสนใจแม่เงยไป ขอสินสอดได้ไหมแม่คุณ
- คู่ที่ 5 ช. แสนใจแม่เงยไป แสนใจแม่เงยไป ขอสินสอดได้ไหมแม่คุณ
ญ. ไม่ได้ดังที่น้องก็ไม่เอา ไม่ได้ดังที่น้องก็ไม่เอา ให้กับบ้านเก่าไปเลยพ่อคุณ
ช. เป็นตายพี่ก็ไม่กลับ เป็นตายพี่ก็ไม่กลับ ขอนอนทับไปเลยแม่คุณ
ญ. ผู้หญิงเค้าไม่รับรักมาขึ้น ผู้หญิงเค้าไม่รับรักมาขึ้น ระวังลูกปืนนะพ่อคุณ
- คู่ที่ 6 ช. ลูกปืนพี่ไม่ใจ ลูกปืนพี่ไม่ใจ พี่มีเหล็กไหลนะแม่คุณ
ญ. น้องจะบอกกับพ่อตาหวาน น้องจะบอกกับพ่อตาหวาน เหล็กไหลจะด้านนะพ่อคุณ
ช. แม่ช้อสิหนอดำลิ่ง แม่ช้อสิหนอดำลิ่ง พี่มีโรงกลิ้งนะแม่คุณ
ญ. โรงกลิ้งน้องไม่สนใจ โรงกลิ้งน้องไม่สนใจ ระวังอดตายนะพ่อคุณ

4.1.2. กลุ่มที่ 2 เพลงร้องเล่นถึงพิธีกรรมทางการเกษตร

การละเล่นนางดั่งนางควายนี้ ยายอุ้นให้ข้อมูลว่า เล่นสืบทอดกันมาสมัยเป็นเด็กก็เห็นปู่ย่าตายายเล่นกันแล้วหากปีไหนน้ำทำนาทำไรอุดมสมบูรณ์ดีก็จะได้เล่น ปีไหนน้ำน้อยทำการเกษตรไม่ดี หัวหน้าชุมชนก็จะไปตามพ่อเพลงแม่เพลงมาร้องเล่นกันที่วัดหัวร้องบ้าง วัดหน้าพระธาตุบ้าง วัดกลางบ้าง ก็แล้วแต่จะนัดหมายกัน บางครั้งบางทีนายสมร ศรีทอง กล่าววว่า บางปีมีน้ำก็คิดถึงไม่ได้เล่นนางดั่งนางควาย ถึงคราวว่างจากงานนา ก็มาร้องเล่นกันก็มี วัดอุประสงค์ที่เล่นนางดั่งนางควายก็เพื่อเชิญเทวดาผีบรรพบุรุษ มาตามหาน้ำให้เพื่อทำนาทำไร่ ส่วนอีกข้อก็เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้ชาวบ้านมีกำลังใจทำนาด้วยกัน อีกประการก็คือสร้างความบันเทิงให้กับชาวบ้านที่มาร่วมงาน

จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการสัมภาษณ์แบบกลุ่มและการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม พบว่าการละเล่นนางดั่งนางควาย ได้รับการถ่ายทอดยาวนานและเก่าแก่ที่สุดระหว่างเพลงพื้นบ้านนครไทย เพลงอื่นๆ ด้วยเหตุที่ว่าเป็นการละเล่นที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางการเกษตร เนื่องจากสมัยก่อนการทำ

เกษตรกรรมต้องอาศัยน้ำเป็นตัวแปรหลัก เมื่อฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลหรือพื้นที่ทางการเกษตรขาดน้ำ ก็ จะสร้างความเสียหายต่อการดำรงชีวิต การละเล่นนางด้งนางควายถือเป็นการละเล่นกึ่งพิธีกรรมที่สามารถ สร้างความเชื่อมั่นเป็นขวัญและกำลังใจ ด้วยทำนองเพลงที่เรียบง่ายและสนุกสนานก็สามารถพ่วง คลายได้บ้าง ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจะเห็นว่าการเล่นนางด้งนางควาย เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถเกี่ยว ยาสังคมของกลุ่มชาวบ้านในเขตอำเภอนครไทย จากการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่ สะท้อนวิถีชีวิตของชาวบ้านสังคมเกษตรกรรม ที่แง่มุมของการสภาวะทางจิตใจ ผ่านเสียงเพลงพื้นบ้าน ประกอบการละเล่นที่เรียกว่า นางด้งนางควาย

ขั้นตอนการละเล่นนางด้งนางควาย

ขั้นตอนที่ 1 เมื่อนัดหมายกันพร้อมแล้ว ผู้อาวุโสที่สุดประกอบพิธีบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทาง บริเวณต้นไม้ใหญ่ในสถานที่นั้น โดยนำพานใส่หมากพลู ยาสูบ ดอกไม้ เทียนซีผึ้งแท่งจำนวน 2 เล่ม รูป 5 ดอก ไปเป็นเครื่องสักการะ เมื่อบอกกล่าวเสร็จแล้วผู้ประกอบพิธีก็นำดินบริเวณนั้นมาใส่ศีรษะของผู้ที่ จะเล่นนางด้งนางควายเพื่อเป็นสิริมงคล

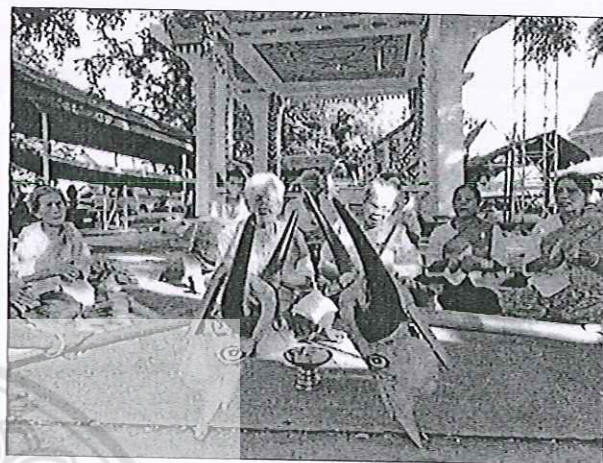
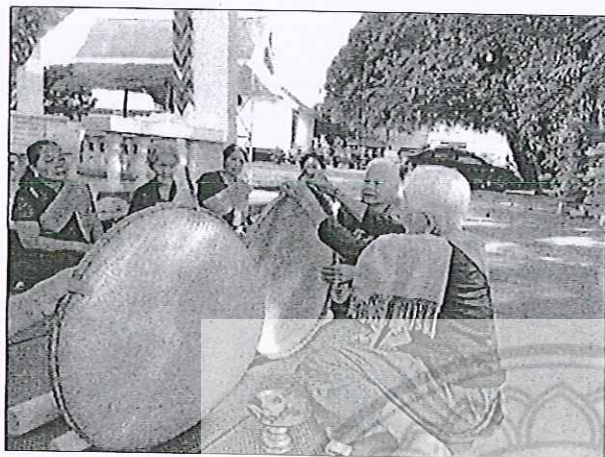
ขั้นตอนที่ 2 นำเทียนในพานสักการะเจ้าที่มาติดที่กระดิ่งเมื่อจะเล่นนางด้ง ติดที่เขาควายเป็น เมื่อจะเล่นนางควาย แล้วจึงร้องเล่นตามเนื้อและทำนองเพลง ประกอบการเคาะกะลามะพร้าวให้จังหวะ อย่างสนุกสนาน ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนเชิญเทวดา หรือผีบรรพบุรุษ หรือผีดี มาสิงสถิตในกระดิ่งหรือ เขาควาย ด้วยบทพร้องที่พรรณนาเรียกหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มาช่วยเหลือมนุษย์ที่เดือดร้อนเรื่องการทำมาหากิน

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อการร้องประกอบพิธีกรรมดังกล่าวพอสมควร ผู้ที่ถือกระดิ่งหรือเขาควายก็ จะได้ไปตามหาแหล่งน้ำโดยกระโดดไปเสมือนกับมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิงสถิตในวัตถุกระดิ่งหรือเขาควายนั่น จน ได้ผลว่าพบแล้วเป็นที่เรียบบร้อย จึงได้กลับมาบอกกล่าวกับผู้ร่วมพิธี สร้างขวัญและกำลังใจให้มีแรงทำ การเกษตรในฤดูกาลดังกล่าว

จากขั้นตอนการร้องเล่นนางด้งนางควายในขั้นตอนที่ 1 ด้วยวิธีการสังเกตเชิงควายหมายโดยนัย พบว่า สิ่งของต่างๆ เป็นเครื่องสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีในชีวิตประจำวัน เช่นหมากพลู ยาสูบ ดอกไม้ ส่วน เทียนซีผึ้งเป็นเครื่องนำพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาสิงสถิตยังวัตถุกระดิ่งหรือเขาควายในขั้นตอนที่ 2 รูป 5 ดอกนุชา พระรัตนตรัย 3 ดอก อีก 2 ดอกนุชาบิดามารดาและครูอาจารย์ ในส่วนพิธีกรรมที่สำคัญคือนำดินบริเวณ ต้นไม้ใหญ่ที่ประกอบพิธีมาใส่ศีรษะผู้เล่นนางด้งนางควายทุกคน เมื่อสอบถามก็ได้คำตอบคล้ายกันที่ว่าทำ ตามกันมาปู่ย่าตายายบอกว่าเป็นสิริมงคล แต่เมื่อพิจารณาวิเคราะห์แล้วการร้องเล่นกึ่งพิธีกรรมนี้ พบว่า การการละเล่นที่มีเป้าหมายข้อหนึ่งคือเพื่อนการเกษตรนอกจากน้ำแล้วสิ่งสำคัญที่สุดคือดิน ดังนั้นเป็นกุศ โลบายของคนโบราณที่บอกไว้ว่า ดินถึงจะต่ำสุดถูกเหยียบย่ำแต่สอนคนรุ่นหลังให้รู้ว่าดินสูงที่สุด จึงนำมา ใส่ไว้บนศีรษะ และได้ร้องเล่นนางด้งนางควายซึ่งก็เป็นการละเล่นกึ่งพิธีกรรมในการขอให้ฝนตกหรือมี แหล่งน้ำมาทำการเกษตร ดังนั้น การร้องเล่นนี้ทำให้เห็นว่าดินและน้ำมีความสำคัญกับมวลชีวิตบนโลกใบ นี้ ผ่านการละเล่นพื้นบ้านที่สะท้อนวิถีชีวิตมนุษย์จนเป็นประเพณีวัฒนธรรม

อุปกรณ์สำหรับการละเล่น

- 1) กระดังจำนวน 2 ใบ และสากตำข้าว 2 อัน เมื่อจะเล่นนางดัง
- 2) เขาควยจำนวน 2 หัว เมื่อจะเล่นนางควย
- 3) เครื่องดนตรีประกอบการแสดง กลองสองหน้า ฉิ่ง กะลามาพร้าว

ภาพที่ 15 อุปกรณ์การเล่นนางดัง

ภาพที่ 16 อุปกรณ์การเล่นนางควย

ที่มา : รัฐวิรัตน์ นันทาบุตร 12 พฤศจิกายน 2559

ที่มา : รัฐวิรัตน์ นันทาบุตร 26 พฤศจิกายน 2559

เพลงที่ 1 เพลงนางดัง

เนื้อร้องการละเล่นนางดัง

นางดังเอ๋ย	ลงมาเข้าป่าระหง
ลงมาเข้าดงไม้หมาก	ลงมาเข้าสากไม้แดง
ลงมาชมแสงแมงเม่า	กระดังผัดข้าวผัดๆฝายๆ
มาขงดินฟาย	มาให้นางดัง
(สร้อย) นางดังเอ๋ย	ลงมาเร็วลา
(รับ) ลงมากินปลา	เจ้าอย่าพินดำ
ลงมาเล่นน้ำ	เจ้าปู่ดังเอ๋ย เจ้าพระยาดังเอ๋ย
เชิญเอ๋ยเชิญลง	เชิญพระองค์เทวดา
(รับ) องค์ไหนศักดิ์สิทธิ์	ให้นมมิตลงมา
เข้าตัวน้องข้า	เจ้าพระยาดังเอ๋ย (ข้าบรรทัดนี้)
(สร้อย) ลงมาแล้วเว้ย	ลงมาแล้ววา
(รับ) ลงมาไม่ได้	ให้ไตไม้ลงมา
ลงมาไม่รอด	ให้กอดไม้ลงมา

หนามพุทธา	เตอะหน้าสายทอง
ไฉ่หมากก็กอง	ไฉ่พลูก็กอง
ผ้าเข็มทอง	มารองเข็ดหน้า
(สร้อย) ลงมาแล้วเว้ย	ลงมาแล้ววา
(รับ)นางเมขลา	ให้ลงมาจัดแจง
เหตุใดฝนแล้ง	น้ำแห้งห้วยคลอง
ทั้งฟักทั้งแฟง	ทั้งแตงน้ำเต้า
ข้าวโนนา	ปลาในน้ำ
ปลาปากแก้มซ้ำ	ร้องไห้หาฝน
สาวน้อยหน้ามน	ลงปลาหนองจอก
จึงเข้าวังออก	ไฉ่ฝนก็ตกลงมา

เพลงที่ 2 เพลงนางควาย

เนื้อร้องการละเล่นนางควาย

นางควายเอ๋ย	นางควายหางดอก
ขยอกเป็นบัน	จับหางยักคิ้ว
จับคิ้วสายบอก	น้ำท่าวโคก ไหลมา ชะๆ
กะดီးเปลวฟ้ง	ชะกะหล่น เคงๆ
เคงๆ เอ๋ยเข้าหัวควมเจ้า	เข้าหัวควายเอง
ควายนักเลง	มาหาเพื่อนเล่น
ควายเยาะควายเอ๋ย	เสมอควายเอ๋ย
เชิญเอ๋ย เชิญลง	เชิญพระองค์เทวดา
(รับ)องค์ไหนศักดิ์สิทธิ์	ให้เนรมิตลงมา
เข้าตัวน้องซ้ำ	เจ้าพระยาดังเอย (ซ้ำบรรทัดนี้)
(สร้อย) ลงมาแล้วเว้ย	ลงมาแล้ววา
(รับ)ลงมาไม่ได้	ให้ไต่ไม้ลงมา
ลงมาไม่รอด	ให้กอดไม้ลงมา
หนามพุทธา	เตอะหน้าสายทอง
ไฉ่หมากก็กอง	ไฉ่พลูก็กอง
ผ้าเข็มทอง	มารองเข็ดหน้า

(สร้อย)	ลงมาแล้ววัย	ลงมาแล้ววา
(รับ)นางเมขลา		ให้ลงมาจัดแจง
เหตุใดฝนแล้ง		น้ำแห้งห้วยคลอง
ทั้งฟักทั้งแพง		ทั้งแตงน้ำเต้า
ข้าวในนา		ปลาในน้ำ
ปลาปากแกมขี้		ร้องให้หาฝน
สาวน้อยหน้ามน		ลงปลาหนองจอก
วิ่งเข้าวิ่งออก		ไฉ่ฝนก็เทลงมา

การร้องเล่นเพลงนางดั่ง กับเพลงร้องเล่นนางควาย มีการร้องเหมือนกัน ทั้งทำนองสร้อย และ ทำนองในเนื้อร้อง เพียงแต่เนื้อร้องแตกต่างกัน และลักษณะการเล่นต่างกัน นางดั่งใช้กระดิ่งกับสากตำ ข้าวเป็นตัวกลาง เนื้อหาในบทร้องก็จะกล่าวถึงนางดั่ง ส่วนนางควายนั้นจะใช้เขาควายเป็นตัวกลาง เนื้อหาในบทร้องก็จะกล่าวถึงนางควายเป็นหลัก จากเนื้อร้องผู้วิจัยพบว่า บทขึ้นต้นจะกล่าวถึงกระดิ่งหรือ เขาควายเป็นตัวแทนที่เทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะลงมา จากนั้นก็จะกล่าวถึงความเดือนร้อนที่ไม่มีน้ำมาทำ มาหากิน ในวาระรับสุดท้ายของนางดั่งและนางควายเหมือนกัน กล่าวคือความสำเร็จนางเมขลาเป็น นางฟ้าเรื่องฟ้าฝนลงมาจัดการให้มนุษย์มีน้ำใช้

ถอดทำนองร้องนางดั่ง และนางควาย

เพลงร้องเล่นนางดั่งและนางควายมีเนื้อร้องเพียงขึ้นต้น ส่วนมากเป็นสร้อยร้องพร้อมกัน ทำนองเดิม ลักษณะการร้องเหมือนกันทั้งนางดั่งและนางควาย แต่เปลี่ยนเนื้อร้อง และอุปกรณ์สื่อการเล่น เพียงเท่านั้น

โน้ตในอัตราจังหวะ 2 ชั้น

หน้าทับ

-- เห่งห่ง	- ปะห่งห่ง
------------	------------

โน้ตท่อนสร้อยพร้อมกัน

-- รี้ รี้	-- คี มี	-- รี้ รี้	-- รี้ คี	-- รี้ รี้	-- รี้ คี	-- รี้ คี	-- มี รี้
------------	----------	------------	-----------	------------	-----------	-----------	-----------

เทียบเนื้อร้องเพลงนางดั่ง กับทำนองสร้อย ในบรรทัดสุดท้ายร้องซ้ำ

(สร้อย)   นางดั่งเอ๋ย   ลงมาเร็วลา
(รับ)ลงมากินปลา   เจ้าอย่าพันดำ ลงมาเล่นน้ำ เจ้าปู่ดั่งเอ๋ย เจ้าพระยาดั่ง

เอ๋ย

- - - นาง	-- ดั่งเอ๋ย	- - ลงมา	-- เร็วลา	- - ลงมา	-- กินปลา	-- เจ้าอย่า	- - พันดำ
-- รี้ รี้	-- คี มี	-- รี้ รี้	-- รี้ คี	-- รี้ รี้	-- รี้ คี	-- รี้ คี	-- มี รี้

ถอดทำนองเนื้อร้องเป็นทำนองกลาง

นางตั้งเฮ้ย   ลงมาเข้าป่าระหง
 ลงมาเข้าดงไม้หมาก   ลงมาเข้าซากไม้แดง
 ลงมาชมแสงแมงเม่า   กระดิ่งผัดข้าวผืดๆฝ้ายๆ
 มาขงดินฟ้าย   มาให้นางตั้ง

---นาง	-ตั้ง-เฮ้ย	ลงมาเข้าป่า	-ระ-หง	ลงมาเข้าดง	-ไม้-หมาก	ลงมาเข้าซาก	-ไม้-แดง
--ริริ	-ดี-ม	-ริมีดี	-ริ-มี	-ริดีริ	-มี-ดี	-ริมีดี	-มี-ริ
ลงมาเข้าแสง	-แมง-เม่า	--กระดิ่ง	--ผัดข้าว	--ผืดผืด	--ฝ้ายฝ้าย	--มาขง	--ดินฟ้าย
-ริดีริ	-มี-ดี	--ดีริ	--มีดี	--ดีดี	--ริริ	--ดีล	--ดีริ
-มาให้	-นาง-ตั้ง						
-ริดีริ	-มี-ดี						

โน้ตในอัตราจังหวะ 2 ชั้น

โน้ตท่อนสร้อยพร้อมกัน

--ริริ	--ดีมี	--ริริ	--ริดี	--ริริ	--ริดี	--ริดี	--มีริ
--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

เทียบเนื้อร้องเพลงนางควายกับทำนองสร้อย ในบรรทัดสุดท้ายร้องซ้ำ

(สร้อย)   ลงมาแล้วเว้ย   ลงมาแล้ววา
 (รับ)ลงมาไม่ได้   ให้ไต่ไม้ลงมา

--ลงมา	--แล้วเว้ย	--ลงมา	--แล้ววา	--ลงมา	--ไม่ได้	--ให้ไต่ไม้	--ลงมา
--ริริ	--ดีมี	--ริริ	--ริดี	--ริริ	--ริดี	--ริดี	--มีริ

ถอดทำนองเนื้อร้องเป็นทำนองกลาง

นางควายเฮ้ย   นางควายหางดอก
 ขยอกเป็นบัน   จับหางยักคิ้ว
 จับคิ้วสายโบก   น้ำท่าวโคก ไหลมา สะๆ
 กะด๊ะเปลวฟ้ง   สะกะหลั่น เคงๆ

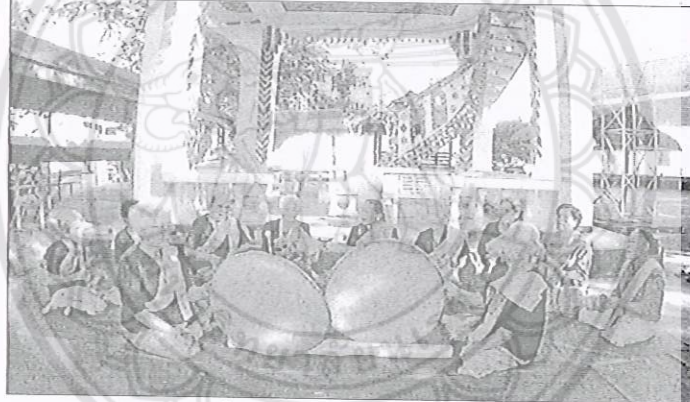
---นาง	-ควาย-เฮ้ย	--นางควาย	-หาง-ดอก	-ขยอก	-เป็น-บัน	-จับหาง	-ยัก-คิ้ว
--ริริ	-ดี-ม	-ริมีดี	-ริ-มี	-ริดีริ	-มี-ดี	-ริมีดี	-มี-ริ
-จับคิ้ว	-สาย-โบก	---น้ำ	--ท่อมโคก	--ไหลมา	--สะสะ	--กะด๊ะ	--เปลวฟ้ง
-ริดีริ	-มี-ดี	--ดีริ	--มีดี	--ดีดี	--ริริ	--ดีล	--ดีริ
-สะกะหลั่น	-เคง-เคง						
-ริดีริ	-มี-ดี						

ผลการวิเคราะห์เพลงนางดั่งและนางควาย

จากทำนองเนื้อร้องพบว่า กลุ่มเสียงมี 3 เสียง คือ โด เร มี ขึ้นด้วยเสียง เร ในต้นเนื้อร้องและจบด้วยเสียง โด รูปแบบมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ -- XX / - X - X / - XXX / ส่วนท่อนสร้อยก็เช่นเดียวกันกล่าวคือ อยู่ในกลุ่มเสียง โด เร มี ข้อสังเกตคือเป็นรูปแบบ -- XX เพียงรูปแบบเดียว

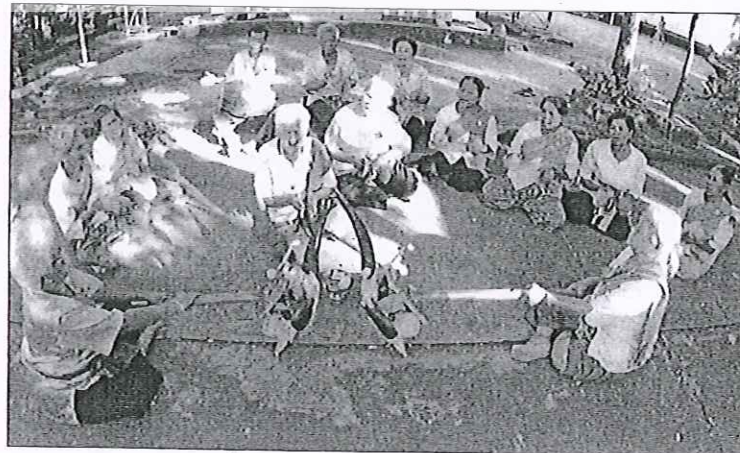
ซึ่งเมื่อถอดทำนองร้องออกมาเป็นรูปแบบโน้ตเพลงจะเห็นว่าเป็นเพลงที่ร้องง่ายไม่มีความซับซ้อน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเพลงพื้นบ้านโดยแท้ และสามารถถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นแบบมุขปาฐะด้วยบทร้องและทำนองประกอบกับพิธีกรรม ทำให้เห็นว่าการละเล่นนางดั่งนางควายนี้ เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์สังคมตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสะท้อนภาพของสังคมก่อนเก่าอันมีมาให้คนรุ่นนี้ได้ศึกษาวิจัย หรือในรูปแบบอื่น ด้านภูมิปัญญาและความหมายโดยนัยที่สอดแทรกอยู่ทุกสัดส่วนของการละเล่นนี้

ลักษณะการร้องเล่น ผู้เล่นจะนั่งเรียงเป็นครึ่งวงกลม ชายฝั่งหนึ่ง หญิงอีกฝั่งหนึ่ง แล้วออกมาร้องเล่นที่ละคู่ ตรงกลางวง ร้องไปด้วยรำไปด้วยอย่างสนุกสนาน โดยเริ่มตั้งแต่คู่ 1 ไปเรื่อยๆ เมื่อหมดแล้วก็จะเริ่มต้นที่คู่ 1 ใหม่

ภาพที่ 17 การร้องเล่นเพลงนางดั่ง

ที่มา : ไสภณ ลาวรรณ 12 พฤศจิกายน 2559

ภาพที่ 18 การร้องเล่นเพลงนางควาย

ที่มา : ไสภณ ลาวรรณ 26 พฤศจิกายน 2559

4.1.3. กลุ่มที่ 3 เพลงร้องเล่นในศาสนา

สำหรับกลุ่มที่ 3 นี้ เพลงร้องเล่นในศาสนา เกี่ยวกับการบวชนาคของชาวนครไทย เรียกว่านาคเข่า ซึ่งนาคที่จะเข้าอุปสมบท จะนั่งในเกี้ยวมีคานหามดังเนื้อร้องที่ว่า

“ขึ้นไม้คานหาม น้องจะตามไปแห่ ไม่ใช่พ่อนาคละก็ไม่แล เอ้ยแลเอ้ย

ขึ้นไม้คานหามน้องจะตามไปส่ง สักประเดี๋ยวละก็เป็นองค์ เอ้ยแลเอ้ย ”

จากการสัมภาษณ์นางอำไพ แก้วมงคล (ยายอุ้ม) และสมาชิกวิทยากร กล่าวว่า แต่เดิมโบราณจะร้องเพลงแห่ไประหว่างทาง คำว่า “ฮ้ำฮั้” คือการเข่านาคานหามที่นาคนั่งอยู่ในเกี้ยว ซึ่งสมัยก่อนนั้นเข่าพอเป็นพิธี ในความหมายโดยนัย คือ ก่อนจะเข้าบรรพชาอุปสมบท ต้องมีอุปสรรคมากมาย การนั่งเกี้ยวบนคานหามแล้วเข่านานั้นหมายถึงอุปสรรค ก่อนจะบวชเป็นพระ ซึ่งปัจจุบันการร้องเพลงแห่นาค ประกอบการแห่นาคได้หายไปแล้ว ในปัจจุบันนั้นเป็นวงดนตรีทันสมัยมีเครื่องเสียงร่าวกันสนุกสนาน ส่วนการขึ้นคานหามนั่งเกี้ยวยังคงไว้ แต่การเข่านั้นเอาตามความสนุกของเพื่อนนาคมากกว่า

ประเพณีแห่นาคแบบขึ้นคานหามนั่งเกี้ยวเป็นเอกลักษณ์ของชาวนครไทยซึ่งมีแห่งเดียวในจังหวัดพิษณุโลก ส่วนเพลงร้องเล่นแห่นาคถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการร้องเล่นเพลงในศาสนา ที่หายไปจากสังคมชาวนครไทย พ่อเพลงแม่เพลงเป็นว่ามีความสำคัญจึงนำมาร้องเล่นในประเพณีปักธงชัยเพียงปีละครั้ง

เพลงที่ 1 เพลงแห่นาค

(สร้อย) พ่อนาคแล้วก็ฉันเอ้ย (ฮ้ำฮั้) พ่อนาคขา

ขึ้นไม้ คานหาม น้องจะตาม ไปแห่ ไม่ใช่พ่อนาคละก็ไม่แล (เอ้ยแลเอ้ย)

(สร้อย) พ่อนาคแล้วก็ฉันเอ้ย (ฮ้ำฮั้) พ่อนาคขา

ขึ้นไม้ คานหาม น้องจะตาม ไปส่ง. สักประเดี๋ยวละก็เป็นองค์ (เอ้ยเทอดเอ้ย)

(สร้อย) พ่อนาคแล้วก็ฉันเอ้ย (ฮ้ำฮั้) พ่อนาคขา

ย่างเท้าเข้าวัด เสียงระนาดฆ้องวง ไป พ่อนาคตั้งใจละก็ให้ตรง (เอ้ยใจเอ้ย)

(สร้อย) พ่อนาคแล้วก็ฉันเอ้ย (ฮ้ำฮั้) พ่อนาคขา

ย่างเท้าเข้าโบสถ์ ให้บวชโปรดมารดา บวชค่าน้ำนม ที่ท่านได้อมข้าวบ้อน ให้บวชแทนคุณ ละก็แน่นอน (เอ้ยใจเอ้ย)

(สร้อย) พ่อนาคแล้วก็ฉันเอ้ย (ฮ้ำฮั้) พ่อนาคขา

เจ็ดตำนานขึ้นต้น มีไว้สวดมนต์กับเขา ไม่ให้บวชละก็เสียเปล่า (เอ้ยแลเอ้ย)

(สร้อย) พ่อนาคแล้วก็ฉันเอ้ย (ฮ้ำฮั้) พ่อนาคขา

เข้าๆเย็นๆเคยไปเล่นที่บ้าน ตั้งแต่บัดนี้ละก็จะนาน (เอ้ยไปเอ้ย)

(สร้อย) พ่อนาคแล้วก็ฉันเอ้ย (ฮ้ำฮั้) พ่อนาคขา

บวชไปนานๆจะได้ฝากหลายน้อยๆจะได้ตามกันละก็ทุกราย(เอ๋ยตื่นเอ๋ย)

(สร้อย) ฟ่อนาคแล้วก็ฉันเอ๋ย (ฮ้าไอ้) ฟ่อนาคชา

รุ่นใหญ่เข้าไม่ค่อยรุ่นน้อยยังมีถมฟ่อนาคอย่านี้กละก็ปรารมณ (เอ๋ยใจเอ๋ย)

(สร้อย) ฟ่อนาคแล้วก็ฉันเอ๋ย (ฮ้าไอ้) ฟ่อนาคชา

ฟูกน้อยขอบแดงน้องจะจัดแจงไว้ท่า ฟ่อนาคสีกมา ละก็ได้ครอง (เอ๋ยแลเอ๋ย)

(สร้อย) ฟ่อนาคแล้วก็ฉันเอ๋ย (ฮ้าไอ้) ฟ่อนาคชา

ถ้าน้องมีปีกเหมือนกาละก็ น้องจะพานาคร้องไปข้ามเขาละก็กินคร (เอ๋ยไทยเอ๋ย)

(สร้อย) ฟ่อนาคแล้วก็ฉันเอ๋ย (ฮ้าไอ้) ฟ่อนาคชา

ถ้าน้องมีปีกเหมือนกา น้องจะพานาคบินไป ข้ามเขาละก็สุบิน (เอ๋ยไปเอ๋ย)

(สร้อย) ฟ่อนาคแล้วก็ฉันเอ๋ย (ฮ้าไอ้) ฟ่อนาคชา

ฟ่อนาคเข้าป่าระหง ฟ่อนาคเข้าดงขมิ้น น้ำตาน้องน้อยละก็ไหลริน (เอ๋ยลงเอ๋ย)

(สร้อย) ฟ่อนาคแล้วก็ฉันเอ๋ย (ฮ้าไอ้) ฟ่อนาคชา

พอยกผ้าขึ้นพาด พอยกบาตรขึ้น สะพาย น้ำตาของน้องละก็ไหลนอง (เอ๋ยลงเอ๋ย)

(สร้อย) ฟ่อนาคแล้วก็ฉันเอ๋ย (ฮ้าไอ้) ฟ่อนาคชา

พี่พูดกับน้องแน่นอนหา พี่ไปสัญญา คนอื่น น้องขอคำละก็ขอคืน (เอ๋ยแล้วเอ๋ย)

(สร้อย) ฟ่อนาคแล้วก็ฉันเอ๋ย (ฮ้าไอ้) ฟ่อนาคชา

อย่าไปหาไม้กลางป่า อย่าไปหาหนูกกลางดง ถ้าแม่นใครไวละก็ได้ก่อน (เอ๋ยเทอดเอ๋ย)

(สร้อย) ฟ่อนาคแล้วก็ฉันเอ๋ย (ฮ้าไอ้) ฟ่อนาคชา

พูดกับน้องแน่นอน ที่น้ำบ่ออบง ยังไม่ตกแล้วละก็ไม่ลง (เอ๋ยใจเอ๋ย)

(สร้อย) ฟ่อนาคแล้วก็ฉันเอ๋ย (ฮ้าไอ้) ฟ่อนาคชา

บ้านน้องอยู่ใกล้ น้องจะเที่ยวไปจ้งหัน ปลาหมอลูฉี่ ปลากระดี่ทอดมัน จะไม่ให้เว้นละก็สักวัน (เอ๋ยเดี่ยวเอ๋ย)

(สร้อย) ฟ่อนาคนี้ก็ฉันเอ๋ย (ฮ้าไอ้) ฟ่อนาคชา

อย่าไปพะวังพะวงเรื่องสีงสีกาเขาไม่ได้เลี้ยงละก็กินคมา เอ๋ยแลเอ๋ย)

(สร้อย) ฟ่อนาคนี้ก็ฉันเอ๋ย (ฮ้าไอ้) ฟ่อนาคชา

ถ้ามันเป็นพลูเป็นหมาก จะเอาใส่ปากเข้าอม ไม่ให้ดูแดดละก็ต้องลม (เอ๋ยแลเอ๋ย)

(สร้อย) ฟ่อนาคนี้ก็ฉันเอ๋ย (ฮ้าไอ้) ฟ่อนาคชา

น้ำแบ่งอยู่ในขัน น้ำมันอยู่ในถ้วย ใครเล่าจะช่วยน้องหา นับวันจะเศร้าละก็หมองลา (เอ๋ยแลเอ๋ย)

ถอดทำนองร้องเพลงแห่นาค

ในส่วนของสร้อยเพลงและเนื้อร้อง โดยถอดเป็นโน้ตกลาง และบทวิเคราะห์ดังนี้

(สร้อย) ฟ่อนาคนี้ก็ฉันเอย (ฮาไ้) ฟ่อนาคชา

โน้ตในอัตราจังหวะ 2 ชั้น

หน้าทับ

-- เห่งห่ง	- ปะห่งห่ง
------------	------------

โน้ตท่อนสร้อยพร้อมกัน

----	----	-- ฟ ช	ล ฟ ช ดั	--- ดั	--- ดั	-- ช ล	--- ดั
------	------	--------	----------	--------	--------	--------	--------

เทียบเนื้อร้องกับทำนองสร้อย เพลงแห่นาค

----	----	-- ฟ่อนาค	นี้ก็ฉันเอย	--- ฮา	--- ไ้	-- ฟ่อนาค	--- ชา
----	----	-- ฟ ช	ล ฟ ช ดั	--- ดั	--- ดั	-- ช ล	--- ดั

ถอดทำนองเนื้อร้องเป็นทำนองกลาง

ขึ้นไม้ คานหาม น้องจะตาม ไปแท้ ไม่ใช่ฟ่อนาคละก็ไม่แล (เอ้ยแลเอ้ย)

- ขึ้น - ไม้	- คาน - หาม	- น้องจะตาม	- ไป - แท้	- ไม่ - ใช่	- ฟอ - นาค	ละก็ไปแล	- เอ้ยแลเอ้ย
- ฟ - ช	- ฟ - ล	- ล ช ฟ	- ฟ - ช	- ฟ - ช	- ช - ฟ	ช ฟ ฟ ช	- ดั ล ดั

ผลการวิเคราะห์เพลงแห่นาค

จากการถอดทำนองร้องทั้งสร้อยเพลงและทำนองเนื้อร้อง ทราบว่าเพลงแห่นาค นั้นจัดอยู่ในอัตราจังหวะ 2 ชั้น อยู่ในบันไดเสียง ฟ ช ล ดั ริ ทั้งทำนองสร้อยที่ต้องใช้ร้องสลับกับเนื้อร้อง ทั้งทำนองเนื้อร้อง เมื่อถอดออกมาเป็นโน้ตกลางแล้ว ผลคือจัดอยู่ในบันไดเสียง ฟ ช ล ดั ริ เช่นกัน และเมื่อใช้หน้าทับวัดความยาวของสร้อยเพลง มีความยาว 4 หน้าทับ และทำนองเนื้อร้องมีความยาว 4 หน้าทับ เท่ากันกับทำนองสร้อย เว้นแต่จะมีเนื้อร้องเพิ่มเข้ามาด้วยปฏิภาณของผู้ร้อง เป็นทำนองง่ายๆ ไม่ซับซ้อนมากทำเนื้อหาของเนื้อร้องเป็นการบวชนาค หรือแฟนของนาคที่จะมาส่งนาคเข้าบรรพชาอุปสมบท รูปแบบกลุ่มเสียง ส่วนมาก -X-X เป็นส่วนใหญ่ ลักษณะรูปแบบ - 2 - 4 เป็นจังหวะยกกับจังหวะตก ซึ่งชี้ให้เห็นถึงทำนองง่ายตามจังหวะปรบมือของผู้ร้องเล่นเพลง

4.1.4. กลุ่มที่ 4 เพลงที่แต่งขึ้นใหม่ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม (เพลงรำโทน)

เพลงกลุ่มที่ 4 นี้ เป็นเพลงร้องเล่นกันเป็นหมู่คณะ ตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ถึง 100 คน จากการสัมภาษณ์ แบบมีส่วนร่วมได้กล่าวถึงที่มาของเพลงกลุ่มนี้ เป็นเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นยุคที่มีการเล่นรำโทน กันแพร่หลาย โดยนายเหมืองที่มาทำเหมืองแร่ในอำเภอนครไทย เพื่อให้ลูกน้องร้องเล่นกัน ต่อมาก็เป็นที่นิยมของคนในหมู่บ้านนครไทย ด้วยเหตุที่ว่า เนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นนครไทย ในเนื้อหาเพลงเขาทะมึน และเพลงชักชวนชายงาม ด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวกับอำเภอนครไทย จึงนำเพลงนี้มาร้องเล่นกันในประเพณีปักธงชัย รวมไปถึงใช้ร้องเล่นกันในโอกาสต่างๆ ของท้องถิ่น และอาจารย์ยุพิน คັນธาวัตร รองผู้อำนวยการโรงเรียนนครไทย และเป็นครูอาวสุโธที่ให้นักนับถือของชาวบ้านในชุมชน นำเพลงเขาทะมึนไปถ่ายทอดให้นักเรียนได้ร้องกันเป็นประจำ เพื่อนำเสนอให้ผู้มาเยี่ยมโรงเรียน ได้ฟังถึงอัตลักษณ์ของเพลงเขาทะมึนจนทุกคนเรียกเพลงนี้ว่าเพลงประจำเมืองนครไทย และเพลงชักชวนชายงาม ก็เป็นอีกเพลงที่บรรยายถึงสถานที่ท่องเที่ยวของอำเภอนครไทยได้เป็นอย่างดี

เพลงที่ 1 เพลงเขาทะมึน

เพลงที่ 2 เพลงชักชวนชายงาม

เพลงที่ 1 เพลงเขาทะมึน (เพลงประจำเมืองนครไทย)

- ท่อนที่ 1   เขาทะมึนยืนตระหง่าน   อยู่ในธานีเมืองนครไทย
                  โบราณท่านว่าไว้   เป็นเขาหลักชัยแห่งองค์พระร่วงเจ้า
                  พ่อขุนศรีอินทรา   ทิตยาเป็นใหญ่
                  เป็นผู้นำของชนชาวไทย (ซ้ำ)   สืบสมัยมาแต่บางบรรพ์ (ซ้ำ)
- ท่อนที่ 2   พระองค์ทรงโปรดเล่นจ้าว   เวลาว่างเปล่าแก้เหงาพระทัย
                  ชักจ้าวขึ้นไว้   ผูกกับหลักชัยให้นิกรชม (ซ้ำ)
                  วันหนึ่งลมแรงจัด   ว่าวสะบัดขาดตามลมลอย
                  ปลิวไปตกในแควน้อย   เลยกลายเป็นแก่งว่าวเอย (ซ้ำ)
- ท่อนที่ 3   มองดูแต่ไกล   คล้ายมีว่าวใหญ่อยู่ในท้องถิ่น
                  น้ำตกกลางอกว่าพอดี (ซ้ำ)   ใครได้เห็นภาพนี้ไร้อุดดีเตือนใจ (ซ้ำ)

ถอดทำนองร้องเพลงเขาทะมิง

เป็นเพลงจังหวะรำวง อัตราจังหวะ 2 ชั้น

ท่อนที่ 1							
--- ฟี่	-- ฟี่ ร	--- ตั้	--- ล	--- ฟ	- ช-ล	- ตั้-ฟี่	- รี่-ตั้
----	- ล-ล	--- ช	- ล-ตั้	-- ล ตั้	- ฟ-ช	- ฟ-ร	--- ร
--- ช	-- ล ตั้	--- ล	- ช-ฟ	--- ล	- ช-ช	----	- ฟ-ม
--- ม	-- ชล	- ตั้-ล	- ช-ม	--- ม	-- ชล	- ตั้-ล	- ช-ม
--- ด	-- ร ม	-- ม ร	- ด-ด	--- ด	-- ร ม	-- ม ร	- ด-ด
ท่อนที่ 2							
----	- ตั้-ล	- ช-ม	- ช-ม	-- ชช	- ช-ม	- ช-ล	-- ช ม
----	- ตั้-ล	--- ช	- ม--	- ด-ด	- ด-ร	- ด-ม	- ร-ด
- ด-ด	- ด-ร	- ด-ม	- ร-ด	----	- ช-ม	--- ช	- ช-ม
--- ช	- ช-ม	- ม-ช	- ช-ช	--- ช	- ช-ม	-- ชช	- ล--
- มี่-รี่	- ตั้-รี่	- ตั้-ล	- ตั้-ตั้	- มี่-รี่	- ตั้-รี่	- ตั้-ล	- ตั้-ตั้
ท่อนที่ 3							
----	- ล-ล	--- ช	- ล--	-- ตั้-ล	- ช-ฟ	- ฟ ชล	- ล-ช
----	- ช-ม	- ช มช	-- ชช	----	- ช-ม	- ช มช	-- ชช
- มี่-รี่	- ตั้-รี่	- ตั้-ล	- ตั้-ตั้	- มี่-รี่	- ตั้-รี่	- ตั้-ล	- ตั้-ตั้

ผลการวิเคราะห์เพลงเขاتهะมื่น

จากการถอดทำนองเป็นโน้ตทางไทย แล้ว ทราบว่าเพลงเขاتهะมื่นมี 2 บันไดเสียง คือ บันไดเสียง ฟ ซ ล ด รั กับ ด ร ม ซ ล รูปแบบของทำนองมี - X - X มากที่สุด เป็นรูปแบบ - 2 - 4 ซึ่งเป็นทำนองง่าย ๆ ร้องง่าย และในท่อนที่ 2 กับ ท่อนที่ 3 ประโยคเพลงสุดท้ายเหมือนกัน แสดงให้เห็นถึงการซ้ำเพื่อให้จำได้ง่ายเรียกได้ว่าเพลงนี้มี 3 ท่อน รูปแบบโดยรวมของเพลงคือ ท่อน 1 ท่อน 2 ท่อน 3 ซึ่งท่อน 2 และท่อน 3 มีทำนองเหมือนกันในตอนท้าย สามารถแสดงได้ ดังนี้

เพลงเขاتهะมื่น ท่อน 1 (ก.)

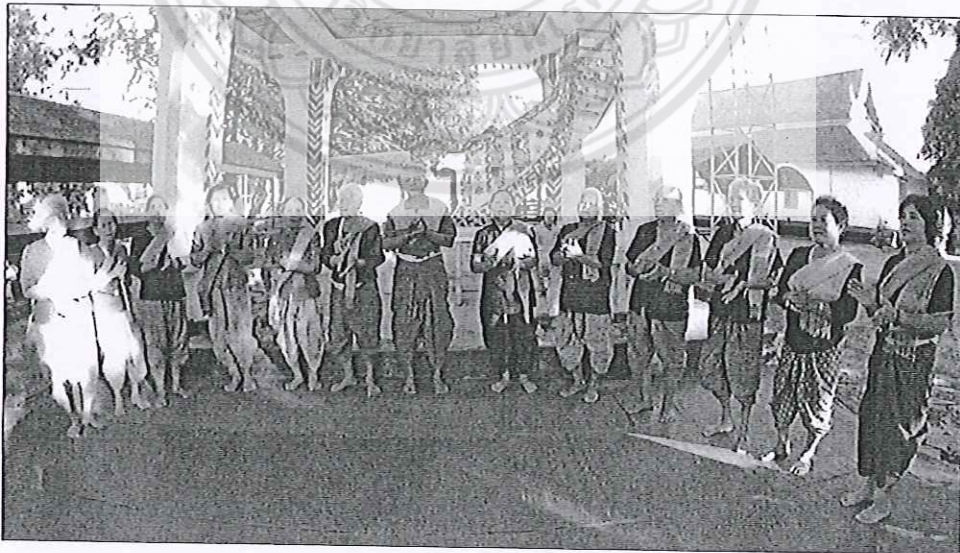
เพลงเขاتهะมื่น ท่อน 2 (ข.)

เพลงเขاتهะมื่น ท่อน 2 (ง.)

เพลงเขاتهะมื่น ท่อน 3 (ค.)

เพลงเขاتهะมื่น ท่อน 3 (ง.)

ซึ่ง (ง.) แทนทำนองที่เหมือนกันของเพลง ในท่อนที่ 2 และท่อนที่ 3 สามารถสรุปได้เป็น (ก.) - (ข.) (ง.) - (ค.) (ง.)

ภาพที่ 19 การร้องเล่นเพลงเขاتهะมื่น

ที่มา : ไสภณ ลาวรรณ 12 พฤศจิกายน 2559

เพลงที่ 2 เพลงชักชวนชายงาม

ท่อนที่ 1	ชักชวนชายงาม	พื่อนรำถว้ยหลวงพ้อ
	อนิจจารูปหล่อรูปหล่อ	ยักคิ้วยักคิ้วข้างเดียว
	จะเอารถเข้าไประับ	ซากลับก็พาไปเที่ยว
	รักเธอคนเดียว	ไปเที่ยวกันที่วัดกลาง
ท่อนที่ 2	ไปไหมละจ๊ะ	สัญญากับแม่เฒ่านาง
	ไปไหว้พ่อบุณบาง	วัดกลางที่เราเคยไป วัด วัดกลางที่เราเคยไป
	พ่อบุณบางนะหรือ	ผู้รบชนะศึกได้
	ชาวบ้านนครไทย	พร้อมใจไปปักธงกัน พร้อม พร้อมใจไปปักธงกัน
	ผืนที่หนึ่งรู้ไหม	ปักไว้ที่ท่าด่านพล
	ทั้งพระทั้งเณร	ด่านพลที่ตรงนั่นเอง ดัน ดันพลที่ตรงนั่นเอง
	ผืนที่สองนั้นไซ	ปักไว้ที่เขาย่านไฮ
	มีรั้วไม้ใหญ่	เย็นชื่นใจได้นั่งพักกัน ชื่น ชื่นใจละที่ได้พักกัน
	ผืนที่สามนั้นหนา	งามตาดูงามสง่า
	คนนครไทยต่างพา	ไปปักที่เขาข้างล้ง ไป ไปปักที่เขาข้างล้ง
	อย่าลืม อย่าลืม	อย่าลืมกันนะน้องพี่
	ปักธงชัยทุกปี	ขอเชิญน้องพี่ที่นครไทย ขอเชิญน้องพี่ที่นครไทย

ถอดทำนองร้องเพลงเขาทะมึง

เป็นเพลงจังหวะรำวง อัตราจังหวะ 2 ชั้น

ท่อนที่ 1							
----	----	- ฟิ - ริ	- ริ - ริ	----	-- ฟิ ริ	-- ดิ ล	- ดิ - ล
----	----	- ฟิ - ชี	- ลี ชี ฟิ	----	- ริ - ดิ	-- ริ ดิ	- มี่ - ริ
----	----	- ริ - ฟิ	- ริ - ฟิ	----	- ริ - ดิ	-- มี่ ริ	- ดิ - ล
----	----	- ฟิ - ชี	- ลี ชี ฟิ	----	- ริ - ดิ	-- ริ ดิ	- มี่ - ริ
ท่อนที่ 2							
----	----	- ริ - ฟิ	- ริ - ฟิ	----	- ริ - ดิ	-- มี่ ริ	- ดิ - ล
----	----	- ฟิ - ชี	- ลี ชี ฟิ	----	- ริ - ดิ	-- ริ ดิ	- มี่ - ริ
- มี่ --	- ริ - ดิ	-- ริ ดิ	- มี่ - ริ				

ผลการวิเคราะห์เพลงชักชวนชายงาม

จากการถอดทำนองเป็นโน้ตทางไทย แล้ว ทราบว่าเพลงชักชวนชายงาม มี 2 บันไดเสียง คือ บันไดเสียง ฟ ซ ล ด รั กับ ด ร ม ซ ล เหมือนเพลงเขาทะมึน รูปแบบของทำนองมี - X - X มาก ที่สุด เป็นรูปแบบ - 2 - 4 ซึ่งเป็นทำนองง่าย ๆ ร้องง่าย และในท่อนที่ 2 เหมือนกับบรรทัดที่ 3 และ 4 ในท่อนที่ 1 แต่มีการย้ายเสียงย้ายทำนองในส่วน 4 ห้องท้าย เพื่อแสดงให้เกิดความสนุกสนานระหว่างทำนอง ประกอบจังหวะกลอง และการปรบมือ

- มี่ - -	- รั - ด	- - รั ด	- มี่ - รั
-----------	----------	----------	------------

เมื่อวิเคราะห์แล้ว เพลงนี้เป็นเพลงท่อนเดียว สาเหตุเพราะว่าท่อนที่ 2 ที่ปรากฏในโน้ตเพลงเหมือนกับท่อนที่ 1 สดงบรรทัดสุดท้าย เพียงแต่มีการย้ายเสียงเพิ่มใน 4 ห้องสุดท้าย พร้อมการร้องซ้ำในเนื้อร้องวรรคสุดท้ายเช่นกัน

4.2. บทบาทหน้าที่ของเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย

เพลงร้องเล่นอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ที่ใช้ร้องเล่นกันในงานประเพณีปักธงชัย นั้น มีบทบาทหน้าที่ต่อสังคม ในท้องถิ่นชาวนครไทย อีกทั้งยังมีคุณค่าสำหรับชาวนครไทยถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรม และเป็นคุณค่าของจังหวัดพิษณุโลก ไปจนถึงภูมิปัญญาของชาติไทย ด้วยเนื้อหาวัตถุประสงค์ในการร้องเล่น การสืบทอดแบบมุขปาฐะ มาเป็นงานวิชาการในรูปแบบงานวิจัยครั้งนี้ ทำให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ต่อสังคม ซึ่งสามารถสร้างคุณประโยชน์ คุณค่าต่างๆ โดยหลักแล้วดังต่อไปนี้

4.2.1. ด้านวัฒนธรรม ประเพณีปักธงชัยเป็นประเพณีพื้นบ้าน มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจากรัฐสุรินทร์เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งดีงาม ซึ่งวัฒนธรรมที่ดีงามนั้นมีหน้าที่ที่กลมกลืนสังคมให้มีความสุข ประเพณีปักธงชัยที่ถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ประจำถิ่นอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งพื้นที่ในแถบภาคเหนือตอนล่าง เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย ถึงแม้จะเรียกว่าเป็นเพลงพื้นบ้าน แต่ในหน้าที่ทางวัฒนธรรม ถือว่าเป็นมรดกที่รับใช้ท้องถิ่นมานาน อีกทั้งยังเป็นการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมคนตรีเพลงพื้นบ้านของพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศไทยสามารถแสดงให้เห็นการแพร่กระจายของวัฒนธรรม มาพร้อมกันมนุษย์ ดังนั้นเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัยเมื่อทำการศึกษาถึงรายละเอียด จนถึงการถอดทำนอง ร้องนำมาวิเคราะห์ สามารถเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากหน้าที่ทางวัฒนธรรมของเพลงร้องเล่นนี้ ไปสู่การอนุรักษ์ในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่นับวันจะถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมเมือง หรือวัฒนธรรมต่างชาติ จากหน้าที่ของเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย สู่คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม

4.2.2. ด้านวิชาการ เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย มีเนื้อหาสาระที่บ่งบอกถึงความเป็นนครไทย จากการแบ่งกลุ่มเพลงร้องเล่น จำนวน 9 เพลง ได้ 4 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 เพลงร้องเล่นระหว่างชายหญิง กลุ่มที่ 2 เพลงร้องเล่นถึงพิธีกรรมทางการเกษตร กลุ่มที่ 3 เพลงร้องเล่นในการศาสนา และ

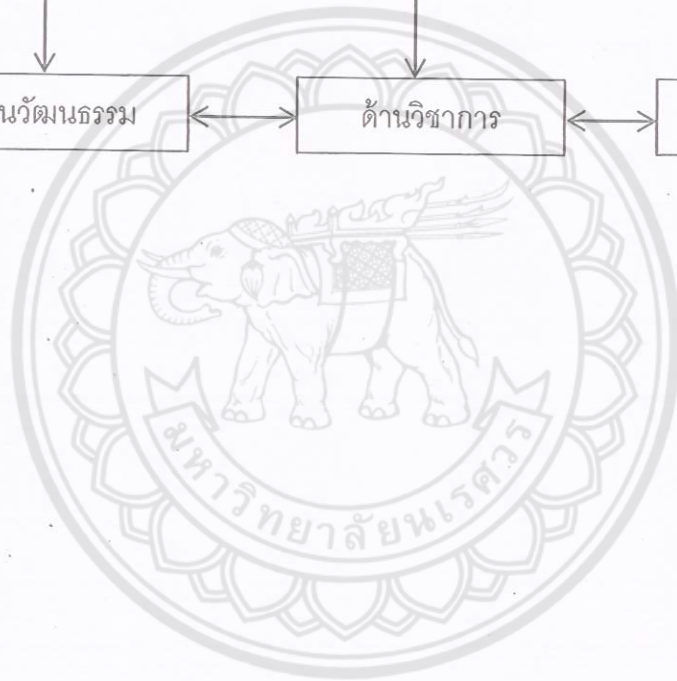
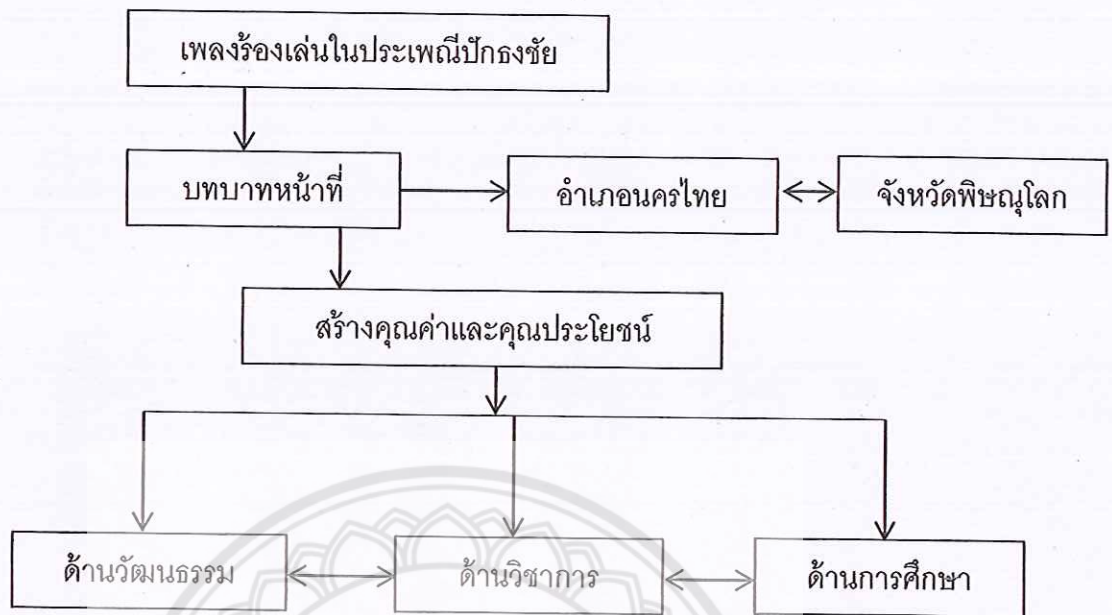

กลุ่มที่ 4 เพลงที่แต่งขึ้นใหม่ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม (เพลงรำโทน) มีเนื้อหาสาระเชิงวรรณกรรมที่นำชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านมาร้อยเรียงเป็นบทเพลงร้องเล่น มาตั้งแต่โบราณ สืบทอดกันมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม จากเนื้อเพลงนำมาศึกษาวิเคราะห์ในส่วนของท่านองร้อง ของเพลงทั้ง 4 กลุ่ม ด้วยขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับดนตรีพื้นบ้าน และวัฒนธรรมพื้นถิ่นในประเทศไทย วิชาเกี่ยวกับดนตรีในวิถีชีวิตไทย รวมถึงการผลิตผลงานทางวิชาการลักษณะต่าง ๆ เช่น สื่อการสอนที่ได้จากการบันทึกภาพเคลื่อนไหว เอกสารประกอบการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง ตำรา หนังสือทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อุดมศึกษาและบัณฑิตศึกษาต่อไปได้ ในประเด็นนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัยในอีกด้านหนึ่งที่สามารถสร้างคุณค่าด้านวิชาการ เพื่อการค้นคว้าต่อยอดต่อไป

4.2.3.ด้านการศึกษา บทบาทหน้าที่ต่อการศึกษา เพลงร้องเล่นของชาวนครไทย ถึงแม้จะเป็นเพลงพื้นบ้านประเภทหนึ่ง แต่บทบาทหน้าที่ด้านการศึกษานั้น นางยุพิน คันธาวีตร รองผู้อำนวยการโรงเรียนนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก นำเพลงร้องเล่นพื้นบ้านไปเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระดับมัธยม เช่น เพลงนางตั้งนางควาย เพลงพวงมาลัย เพลงเขาทะมื่น เพลงชักชวนชายงาม และเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดเพลงพื้นบ้านนครไทยในทางตรงและทางอ้อม และงานวิจัยฉบับนี้เมื่อเสร็จสมบูรณ์แล้วจะได้ทำการเผยแพร่สู่โรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดพิษณุโลก และโรงเรียนที่มีความต้องการ เนื่องจากมีท่านองร้องเทียบกับเนื้อร้องสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นประโยชน์ทางการศึกษาได้ ในการศึกษาวิเคราะห์ประเพณีปักธงชัยนี้ ยังสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์เป็นสื่อสารสนเทศทางการศึกษาที่ใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ วิธีการร้องเล่นเพลงพื้นบ้านนครไทย รวมไปถึงสามารถนำมาศึกษาเพื่อเชื่อมโยงการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ตามหลักทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

บทบาทหน้าที่ของเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย เกิดขึ้นกับประเพณีปักธงชัย ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นในสังคมพื้นถิ่นนครไทย ไปจนถึงระดับจังหวัด ภูมิภาค และเป็นมรดกของประเทศชาติ หน้าที่ทางสังคมของเพลงร้องเล่น สามารถสร้างคุณค่าและคุณประโยชน์ ด้านวัฒนธรรม ด้านวิชาการ และด้านการศึกษา ดังแผนผังแสดงบทบาทหน้าที่ของเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัยดังต่อไปนี้

แผนผังแสดงบทบาทหน้าที่ของเพลงร้องเล่นในประเพณีบักธงชัย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการกำหนดความสำคัญของปัญหา ผ่านกระบวนการขั้นตอนการวิจัยตามวัตถุประสงค์ การกำหนดขอบเขตการวิจัย จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลจริง ในงานประเพณีปักธงชัย ช่วงเดือนพฤศจิกายน 2559 และข้อมูลเพิ่มเติมจากครูโรงเรียนนครไทย พ่อเพลง แม่เพลง นักดนตรี ผู้รู้ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดสำหรับดำเนินการวิจัย เพื่อการวิเคราะห์ตีความ ให้ได้มาซึ่งผลของการวิจัย โดยคำนึงถึงความเชื่อมโยงของหัวข้อวิจัยและวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เพื่อศึกษาเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และเพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย สามารถสรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1.สรุปผล

5.1.1.เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ประเพณีปักธงชัย เป็นประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณถึงปัจจุบัน เนื่องด้วยชาวนครไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับพ่อขุนบางกลางท่าว เจ้าเมืองบางยาง (อำเภอนครไทย) นำผ้าคาดเอวของพระองค์เป็นธงประกาศชัยชนะ พร้อมกันนั้นจึงได้ สถาปนาพระองค์เองขึ้นเป็นพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ต้นอาณาจักรสุโขทัย เป็นตำนานที่ทำให้ ชาวบ้านนครไทยปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ซึ่งจะถูกจัดขึ้นในวันขึ้น 14 – 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี

ระหว่างการทำธงแต่เดิม หนุ่มสาวหรือพ่อเพลงแม่เพลงก็จะร้องเล่นเพลงพื้นบ้านกันตามแต่จะนึกได้ว่าจะเล่นเพลงอะไรกัน แต่ในปัจจุบันนำมาร้องในวันลงด้ายเส้นแรกเป็นการแสดงให้ประธาน และผู้มาร่วมงานได้รับชมกัน ถึงประเพณีร้องเล่นเพลง ส่วนใหญ่จะเลือกเพลงสำคัญ ซึ่งมี 9 เพลง หลังจากทำธงเสร็จเรียบร้อยแล้ว เมื่อทำการทอธงและตกแต่งธงเรียบร้อยแล้ว วันขึ้น 14 ค่ำเดือน 12 ซึ่งตรงกับวันที่ 13 พฤศจิกายน 2559 ชาวบ้านจะมารวมกันที่วัด จากนั้นก็จะจัดเป็นขบวนแห่ธงไปยังตลาด เมื่อแห่ธงเสร็จในตอนเย็นก่อนถึงวันปักธง จะมีการเจริญพุทธมนต์เย็นเพื่อฉลองธงที่วัดประจำชุมชน คือ วัดเหนือ (วัดหน้าพระธาตุ) วัดกลาง และวัดหัวร้อง (วัดนครไทยวราราม) ในช่วงเช้าวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 ซึ่งตรงกับวันที่ 14 พฤศจิกายน 2559 ชาวบ้านก็จะเตรียมอาหารไปทำบุญตักบาตรที่วัด ถ้าคนใดจะขึ้นไปปักธงก็จะเตรียมอาหารสำหรับตนเอง และสำหรับไปเลี้ยงเพลพระสงฆ์บนเขา ธงผืนแรกของวัดเหนือ (วัดหน้าพระธาตุ)ปักที่เขาฉั่นเพล ธงผืนที่สองของวัดกลาง ปักที่เขาย่านไฮ ธงผืนที่สามของวัดหัวร้อง(วัดนครไทยวราราม)ปักที่เขาช้างล้วง

จากความสำคัญของประเพณีปักธงชัย ทั้ง 3 ผืนในตำแหน่งต่างๆ นั้นอันหมายถึงการบูชาคุณพระรัตนตรัย และพ่อขุนบางกลางท่าว อีกประการหนึ่งเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำมาหากิน การเกษตรของชาวบ้าน ส่วนเพลงร้องเล่นเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีที่สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีขั้นตอนการร้องเล่นเพลง คือ ขั้นตอนที่ 1 ประกอบพิธีบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทางบริเวณต้นไม้ใหญ่ในสถานที่นั้น เมื่อบอกกล่าวเสร็จแล้วผู้ประกอบพิธีก็นำดินบริเวณนั้นมาใส่ศีรษะของผู้ที่จะเล่นร้องเพลงที่บ้านเพื่อเป็นสิริมงคล ขั้นตอนที่ 2 นำดินจำนวนหนึ่งใส่พานกลับมาเพื่อเป็นสิริมงคล จากนั้นไปไหว้ศาลหลวงปู่หุย ด้วยธูป 3 ดอก เพื่อขอพรให้การเล่นร้องเพลงเป็นไปด้วยความราบรื่นและขอพรการเล่นนางด้งนางควายซึ่งเป็นการร้องเล่นกึ่งพิธีกรรมขอฝน เพื่อให้พิธีกรรมสำเร็จดังใจหมาย อีกประการหนึ่งคือเพื่อขอขมาการเล่นร้องเพลงอาจมีคำพูดสองแง่สองง่าม จึงขอขมาในคราวเดียวกัน ขั้นตอนที่ 3 เริ่มเล่นร้องเพลงที่บ้าน โดยเริ่มเล่นเพลงร้องเล่นระหว่างชายหญิงก่อนเพื่อนเป็นการสร้างความคุ้นเคยจากนั้นจึงเล่นเพลงนางด้งนางควาย ตามด้วยเพลงแห่นาค และเพลงรำโทนที่แต่งใหม่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2559 พบเครื่องดนตรีให้จังหวะคือ กลองสองหน้าพื้นบ้าน ฉิ่ง และกะลามาะพร้าว การแต่งกายผู้หญิงจะใส่ใจกระเบน ใส่เสื้อคอกลมแขนกระบอก ใช้ผ้าทอลายนครไทยพาดไหล่ ผู้ชายสวมกางเกงขายาวสีดำ ใส่เสื้อคอกลมแขนสั้นใช้ผ้าทอลายนครไทยหรือผ้าขาวม้าขาดเอว เป็นเอกลักษณ์ เพื่อศึกษาเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มเพลงร้องเล่นดังกล่าวได้ 4 กลุ่มใหญ่ แบ่งตามลักษณะการร้องเล่นและวัตถุประสงค์ ทำการวิเคราะห์เพลง และเนื้อหาของเพลงร้องเล่น สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1) เพลงร้องเล่นระหว่างชายหญิง 4 เพลง ดังนี้

เพลงพวงมาลัย จากการถอดทำนองร้องทั้งสร้อย เพลงและทำนองเนื้อร้อง ทราบว่าเพลงพวงมาลัยจัดอยู่ในอัตราจังหวะ 2 ชั้น อยู่ในบันไดเสียง ฟ ซ ล ด รี ทั้งทำนองสร้อยที่ต้องใช้ร้องสลับกับเนื้อร้องหญิงชาย ทั้งทำนองเนื้อร้อง เมื่อถอดออกมาเป็นโน้ตกลางแล้ว ผลคือจัดอยู่ในบันไดเสียง ฟ ซ ล ด รี เช่นกัน และเมื่อใช้หน้าทับวัดความยาวของสร้อยเพลงและทำนองเนื้อร้องมีความยาว 6 หน้าทับ เท่ากันทั้งทำนองสร้อยและทำนองเนื้อร้อง การขึ้นทำนองสร้อยขึ้นมาก่อนทำให้ผู้เล่นเพลงที่บ้านสามารถจับเสียงร้องในทำนองร้องได้ ส่วนในเนื้อร้องนั้นใน 1 คู่จะร้องสลับชายหญิงสลับการร้องสร้อยแล้วแต่ปฏิภาณของผู้ร้องเล่นเพลง ส่วนมาจะร้องรับสร้อยประมาณ 4 ครั้ง

เพลงกุนช้อนกุน จากการถอดทำนองร้องทั้งสร้อยเพลงและทำนองเนื้อร้อง ทราบว่าเพลงเพลงกุนช้อนกุนนั้นจัดอยู่ในอัตราจังหวะ 2 ชั้น อยู่ในบันไดเสียง ฟ ซ ล ด รี ทั้งทำนองสร้อยที่ต้องใช้ร้องสลับกับเนื้อร้องหญิงชาย ทั้งทำนองเนื้อร้อง เมื่อถอดออกมาเป็นโน้ตกลางแล้ว ผลคือจัดอยู่ในบันไดเสียง ฟ ซ ล ด รี เช่นกัน และเมื่อใช้หน้าทับวัดความยาวของสร้อยเพลง มีความยาว 2 หน้าทับ และทำนองเนื้อร้องมีความยาว 3 หน้าทับ การขึ้นทำนองสร้อยขึ้นมาก่อนถึง 3 รอบ ทำให้ผู้เล่นเพลงที่บ้านสามารถจับเสียงร้องในทำนองร้องและเนื้อร้องที่ต้องสัมผัสได้ ส่วนในเนื้อร้องนั้นใน 1 คู่จะร้อง

สลัษชายหญิงสลัษการร้องสร้อยเพียงครั้งเดียวต่อ 1 คู่ตากจากเพลงพวงมาลัยที่ แล้วแต่คูร้องเล่นจะร้องเล่นจนกว่าจะหมดเนื้อร้องหรือพอใจ จึงเปลี่ยนคู่เป็นคู่ถัดไป

เพลงพินเลเล จากการถอดทำนองร้องทั้งสร้อยเพลงและทำนองเนื้อร้อง ทราบว่า เพลงร้องเล่นพินเลเลนั้นจัดอยู่ในอัตราจังหวะ 2 ชั้น อยู่ในบันไดเสียง ฟ ซ ล ด รี่ ทั้งทำนองสร้อยที่ต้องใช้ร้องสลัษกับเนื้อร้องหญิงชาย ทั้งทำนองเนื้อร้อง เมื่อถอดออกมาเป็นโน้ตกลางแล้ว ผลคือจัดอยู่ในบันไดเสียง ฟ ซ ล ด รี่ เช่นกัน และเมื่อใช้หน้าทับวัดความยาวของสร้อยเพลง มีความยาว 2 หน้าทับ ร้อง 2 รอบ ในรอบที่ 2 นี้ มี ซะ ซะ เพิ่มเข้ามาแต่ยังคงทำนองเดิมไว้เพียงแค่เพิ่มความสนุกสนานของส่วนสร้อยเพลงเท่านั้น และทำนองเนื้อร้องมีความยาว 3 หน้าทับ ลักษณะทำนองในเนื้อร้องนี้ มีทำนองเหมือนกับเพลงกุนซ็อนกุน เพียงแต่เพลงร้องเล่นกุนซ็อนกุน ลงท้ายคำด้วยสระ "อุน" ส่วนเพลงร้องเล่นพินเลเล ลงท้ายด้วยสระ "เอ" การขึ้นทำนองสร้อยขึ้นมาก่อนถึง 2 รอบ ทำให้ผู้เล่นเพลงพื้นบ้านสามารถจับเสียงร้องในทำนองร้องและนี่ก็เนื้อร้องที่ต้องสัมผัสได้ ส่วนในเนื้อร้องนั้นใน 1 คู่จะร้องสลัษชายหญิงสลัษการร้องสร้อยเพียงครั้งเดียวต่อ 1 คู่เหมือนเพลงร้องเล่นกุนซ็อนกุน

เพลงเกี่ยวสาว สำหรับเพลงนี้ไม่มีการสร้อยเพลง การร้องเล่นมีทำนองร้องเหมือนเพลงกุนซ็อนกุนจะเห็นได้จากการลงท้ายเป็นสระ "อุน" เพลงนี้มีวัตถุประสงค์ใช้ร้องเล่นเกี่ยวพาวราศีกันระหว่างชายหญิง เหตุที่ไม่มีสร้อยเพลงนั้นเพื่อแสดงปฏิภาณของคู่พ่อเพลงแม่เพลงที่ต้องมีความฉลาด เนื้อร้องจะพูดถึงงานปักธงชัยเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับการร้องเกี่ยวกันระหว่างหญิงชาย

2) เพลงร้องเล่นกึ่งพิธีกรรมทางการเกษตร 2 เพลง คือ เพลงนางดั่งและนางควาย การร้องเล่นเพลงนางดั่ง กับเพลงร้องเล่นนางควาย มีการร้องเหมือนกัน ทั้งทำนองสร้อย และทำนองในเนื้อร้อง เพียงแต่เนื้อร้องแตกต่างกัน และลักษณะการเล่นต่างกัน นางดั่งใช้กระดิ่งกับสากตำข้าวเป็นตัวกลาง เนื้อหาในบทร้องก็จะกล่าวถึงนางดั่ง ส่วนนางควายนั้นจะใช้เขาคควายเป็นตัวกลาง เนื้อหาในบทร้องก็จะกล่าวถึงนางควายเป็นหลัก บทขึ้นต้นจะกล่าวถึงกระดิ่งหรือเขาคควายเป็นตัวแทนที่เทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะลงมา จากนั้นก็จะกล่าวถึงความเดือนร้อนที่ไม่มีน้ำมาทำมาหากิน ในวรรครับสุดท้ายของนางดั่งและนางควายเหมือนกัน กล่าวคือความสำเร็จนางเมขลาเป็นนางฟ้าเรื่องฟ้าฝนลงมาจัดการให้มนุษย์มีน้ำใช้

จากทำนองเนื้อร้องพบว่า กลุ่มเสียงมี 3 เสียง คือ โด เร มี ขึ้นด้วยเสียง เร ในต้นเนื้อร้องและจบด้วยเสียง โด รูปแบบมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ -- XX / - X - X / - XXX / ส่วนท่อนสร้อยก็เช่นเดียวกันกล่าวคือ อยู่ในกลุ่มเสียง โด เร มี ข้อสังเกตคือเป็นรูปแบบ -- XX เพียงรูปแบบด้วย ซึ่งเมื่อถอดทำนองร้องออกมาเป็นรูปแบบโน้ตเพลงจะเห็นว่าเป็นเพลงที่ร้องง่ายไม่มีความซับซ้อน ด้วยบทร้องและทำนองประกอบกับพิธีกรรม ทำให้เห็นว่าการละเล่นนางดั่งนางควายนี้ เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์สังคมตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสะท้อนภาพของสังคมก่อนเก่าอันมีมาให้

คนรุ่นนี้ได้ศึกษาวิจัย หรือในรูปแบบอื่น ด้านภูมิปัญญาและความหมายโดยนัยที่สอดแทรกอยู่ทุกสัดส่วนของการละเล่นนี้

3) เพลงร้องเล่นในการศาสนา เกี่ยวกับการบวชนาคของชาวนครไทย เรียกว่านาคเขย่า ซึ่งนาคที่จะเข้าอุปสมบท จะนั่งในเกี้ยวมีคานหามดังเนื้อร้องที่ว่า "ขึ้นไม้คานหาม น้องจะตามไปแห่ ไม่ใช่พ่อนาคละก็ไม่แล เอ้ยแลเอ้ย ขึ้นไม้คานหามน้องจะตามไปส่ง สักประเดี๋ยวละก็เป็นองค์ เอ้ยแลเอ้ย" แต่เดิมโบราณจะร้องเพลงแห่ไประหว่างทาง คำว่า "ฮ้ำฮ้ำ" คือการเขย่าคานหามที่นาคนั่งอยู่ในเกี้ยว ซึ่งสมัยก่อนนั้นเขย่าพอเป็นพิธี ในความหมายโดยนัย คือ ก่อนจะเข้าบรรพชาอุปสมบท ต้องมีอุปสรรคมากมาย การนั่งเกี้ยวบนคานหามแล้วเขย่านั้นหมายถึงอุปสรรค ก่อนจะบวชเป็นพระ ซึ่งปัจจุบันการร้องเพลงแห่นาคประกอบการแห่นาคได้หายไปแล้ว ในปัจจุบันนั้นเป็นวงดนตรีทันสมัยมีเครื่องเสียงร่ายรำกันสนุกสนานส่วนการขึ้นคานหามนั่งเกี้ยวยังคงไว้ แต่การเขย่านั้นเอาตามความสนุกของเพื่อนนาคมากกว่า ประเพณีแห่นาคแบบขึ้นคานหามนั่งเกี้ยวเป็นเอกลักษณ์ของชาวนครไทยซึ่งมีแห่งเดียวในจังหวัดพิษณุโลก ส่วนเพลงร้องเล่นแห่นาคถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการร้องเล่นเพลงในศาสนา ที่หายไปจากสังคมชาวนครไทย พ่อเพลงแม่เพลงเป็นว่ามีความสำคัญจึงนำมาร้องเล่นในประเพณีปักธงชัยเพียงปีละครั้ง

จากการถอดทำนองร้องทั้งสร้อยเพลงและทำนองเนื้อร้อง ทราบว่าเพลงแห่นาค นั้นจัดอยู่ในอัตราจังหวะ 2 ชั้น อยู่ในบันไดเสียง ฟ ซ ล ดิ ริ ทั้งทำนองสร้อยที่ต้องใช้ร้องสลับกับเนื้อร้อง ทั้งทำนองเนื้อร้อง เมื่อถอดออกมาเป็นโน้ตกลางแล้ว ผลคือจัดอยู่ในบันไดเสียง ฟ ซ ล ดิ ริ เช่นกัน และเมื่อใช้หน้าทับวัดความยาวของสร้อยเพลง มีความยาว 4 หน้าทับ และทำนองเนื้อร้องมีความยาว 4 หน้าทับ เท่ากันกับทำนองสร้อย เว้นแต่จะมีเนื้อร้องเพิ่มเข้ามาด้วยปฏิภาณของผู้ร้อง เป็นทำนองง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนมากทำเนื้อหาของเนื้อร้องเป็นการบวชนาค หรือแฟนของนาคที่จะมาส่งนาคเข้าบรรพชาอุปสมบท รูปแบบกลุ่มเสียง ส่วนมาก -X-X เป็นส่วนใหญ่ ลักษณะรูปแบบ - 2 - 4 เป็นจังหวะยกกับจังหวะตก ซึ่งชี้ให้เห็นถึงทำนองง่ายตามจังหวะปรบมือของผู้ร้องเล่นเพลง

4) เพลงที่แต่งขึ้นใหม่ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม (เพลงรำโทน) เป็นเพลงร้องเล่นกันเป็นหมู่คณะ ตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ถึง 100 คน จากการสัมภาษณ์ แบบมีส่วนร่วมได้กล่าวถึงที่มาของเพลงกลุ่มนี้ เป็นเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นยุคที่มีการเล่นรำโทน กันแพร่หลายโดยนายเหมืองที่มาทำเหมืองแร่ในอำเภอนครไทย เพื่อให้ลูกน้องร้องเล่นกัน ต่อมาก็เป็นที่นิยมของคนในหมู่บ้านนครไทย จึงนำเพลงนี้มาร้องเล่นกันในประเพณีปักธงชัย รวมไปถึงใช้ร้องเล่นกันในโอกาสต่างๆ ของท้องถิ่น และนำเพลงเขาทะมึนไปถ่ายทอดให้นักเรียนในอำเภอนครไทยได้ร้องกันเป็นประจำ เรียกเพลงนี้ว่าเพลงประจำเมืองนครไทยและเพลงชักชวนชายงามก็เป็นอีกเพลงที่บรรยายถึงสถานที่ท่องเที่ยวของอำเภอนครไทยได้เป็นอย่างดี

เพลงเขาทะมึน ทราบว่ามี 2 บันไดเสียง คือ บันไดเสียง ฟ ซ ล ดํ รั กับ ด ร ม ซ ล รูปแบบของทำนองมี - X - X มากที่สุด เป็นรูปแบบ - 2 - 4 ซึ่งเป็นทำนองง่ายๆ ร้องง่าย และในท่อนที่ 2 กับ ท่อนที่ 3 ประโยคเพลงสุดท้ายเหมือนกัน แสดงให้เห็นถึงการซ้ำเพื่อให้จำได้ง่ายเรียกได้ว่าเพลงนี้มี 3 ท่อน รูปแบบโดยรวมของเพลงคือ ท่อน 1 ท่อน 2 ท่อน 3 ซึ่ง ท่อน 2 และท่อน 3 มีทำนองเหมือนกันในตอนท้าย สามารถแทนด้วยอักษร (ง.) แทนทำนองที่เหมือนกันของเพลง ในท่อนที่ 2 และท่อนที่ 3 สามารถสรุปได้เป็น (ก.)- (ข.) (ง.) - (ค.) (ง.)

เพลงชักชวนชายงาม มี 2 บันไดเสียง คือ บันไดเสียง ฟ ซ ล ดํ รั กับ ด ร ม ซ ล เหมือนเพลงเขาทะมึน รูปแบบของทำนองมี - X - X มากที่สุด เป็นรูปแบบ - 2 - 4 ซึ่งเป็นทำนองง่ายๆ ร้องง่าย และในท่อนที่ 2 เหมือนกับบรรทัดที่ 3 และ 4 ในท่อนที่ 1 แต่มีการย่ำเสียงย่ำทำนองในส่วน 4 ห้องท้าย เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสนุกสนานระหว่างการร้องประกอบจังหวะกลอง และการปรบมือ - มี่ - - / รั - ด / - / รั ด / - / มี่ - รั / เมื่อวิเคราะห์แล้ว เพลงนี้เป็นเพลงท่อนเดียว สาเหตุเพราะว่าท่อนที่ 2 ที่ปรากฏในโน้ตเพลงเหมือนกับ ท่อนที่ 1 สองบรรทัดสุดท้าย เพียงแต่มีการย่ำเสียงเพิ่มใน 4 ห้องสุดท้าย พร้อมการร้องซ้ำในเนื้อร้องวรรคสุดท้ายเช่นกัน

5.1.2. บทบาทหน้าที่ของเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย

บทบาทหน้าที่ของเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย เกิดขึ้นกับประเพณีปักธงชัย ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นในสังคมพื้นถิ่นนครไทย ไปจนถึงระดับจังหวัด ภูมิภาค และเป็นมรดกของประเทศชาติ หน้าที่ทางสังคมของเพลงร้องเล่น สามารถสร้างคุณค่าและคุณประโยชน์ ด้านวัฒนธรรม ด้านวิชาการ และด้านการศึกษา

1) ด้านวัฒนธรรม ประเพณีปักธงชัยเป็นประเพณีพื้นบ้านที่ถือได้ว่ามีความเป็นอัตลักษณ์ประจำถิ่นอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และพื้นที่ในแถบภาคเหนือตอนล่าง อีกทั้งยังเป็นการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทยที่แสดงให้เห็นการแพร่กระจายของวัฒนธรรม องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยจึงเป็นข้อมูลที่ควรค่าต่อการอนุรักษ์ในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่นับว่าจะถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมเมือง

2) ด้านวิชาการ ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับดนตรีพื้นบ้านและวัฒนธรรมพื้นถิ่นในประเทศไทย รวมถึงการผลิตผลงานทางวิชาการลักษณะต่างๆ เช่น สื่อการสอน เอกสารประกอบการสอน ตำรา หนังสือ ทั้งในระดับอุดมศึกษาและบัณฑิตศึกษาต่อไปได้

3) ด้านการศึกษา ในการศึกษาวิเคราะห์เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัยนั้น สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์เป็นสื่อสารสนเทศทางการศึกษาที่ใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ วิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีรวมถึงบทเพลงพื้นบ้านกลุ่มต่างๆ กลุ่มเพลงร้องเล่นระหว่างชายหญิง กลุ่มเพลงร้องเล่นกึ่ง

พิธีกรรม กลุ่มเพลงร้องเล่นในศาสนา และเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม (รำโทน) ให้แก่ผู้สนใจ อีกทั้งสามารถนำมาศึกษาเพื่อเชื่อมโยงการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมอื่นๆ ได้

5.2.อภิปรายผล

เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เป็นศิลปะวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาเรียกว่ามรดกทางวัฒนธรรม สุจิต บัวพิมพ์ (2537, หน้า 11) กล่าวถึงการสืบทอดเป็นการดำรงเพื่อความอยู่รอดโดยเฉพาะมรดกทางสังคมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้มนุษย์ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เพลงพื้นบ้านนครไทย เป็นเพลงร้องเล่นจนเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต กล่าวถึงความ เป็นนครไทย ซึ่งตรงกับ อเนก นาวิกมูล (2528, หน้า 65) ให้ความหมายของเพลงพื้นบ้านว่าเพลงพื้นบ้าน คือเพลงที่ชาวบ้านร้องเล่นกัน จนเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต มีลักษณะประจำถิ่น มีท่วงทำนอง แตกต่างกันไป ถ่ายทอดกันปากต่อปาก แต่ด้วยวัฒนธรรมต่างชาติหรือการวิวัฒนาการของโลกทำให้เพลง ร้องเล่นอำเภอนครไทยเกิดผลกระทบ จึงต้องทำการวิจัยเพื่อถอดบทเรียน และบันทึกไว้ในรูปแบบเอกสาร วิชาการ จากผลการวิจัยทั้งหมด 4 กลุ่มเพลง แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการร้องเล่น จากวัตถุประสงค์ใน การร้องเล่นนี้ ทำให้เห็นว่าการละเล่นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ถือเป็นวัฒนธรรม พื้นบ้านที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างวิถีชีวิตของคนในสังคมกับการดำรงอยู่แบบเรียบง่ายในการประกอบอาชีพ เกษตรกรรม เป็นเครื่องเฝ้าระวังกล่อมเกลาสภาพจิตใจของมนุษย์ ทั้งนี้ กาญจนา อินทรสุวานนท์ (2536, หน้า 57) กล่าวไว้ว่าเพลงพื้นบ้านหรือการละเล่นพื้นบ้านเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เป็นส่วนหนึ่งของสังคม

ผลการวิเคราะห์เพลงทั้งหมด 9 เพลง ที่ใช้ร้องเล่นในประเพณีปักธงชัยนั้น ซึ่งเมื่อถอดทำนองร้อง ออกมาเป็นรูปแบบโน้ตเพลงจะเห็นว่าเป็นเพลงร้องที่ไม่มีความซับซ้อนซึ่งเป็นเอกลักษณ์ รูปแบบเพลงส่วนใหญ่ -X-X แบบ -2-4 เป็นทำนองยกและตก เป็นส่วนใหญ่ บันไดเสียง ฟซล ดร กับ ดรม ซล เพลงร้อง เล่นนครไทยเป็นเพลงพื้นบ้าน สะท้อนไปยังการใช้ชีวิตของมนุษย์ในสมัยก่อนที่มีความเรียบง่าย พอเพียง แบบสังคมเกษตรกรรม มีวัฒนธรรมประเพณีเหน็บแนม เป็นต้น ทั้งหมดนี้ผ่านประเพณีวัฒนธรรมการปัก ธงชัย เป็นวิถีชีวิตมนุษย์ของแต่ละกลุ่มชน ตามที่พรรณราย คำโสภา (2542, หน้า 22) กล่าวเรื่องความ เรียบของทำนองเพลงพื้นบ้านว่า ลักษณะของเพลงพื้นบ้าน อาจเป็นเพลงร้อง หรือเป็นเพลงบรรเลงล้วน หรือทั้งสองประสมกัน ทำนองเพลงและเนื้อร้อง ไม่มีกฎเกณฑ์แบบแผนที่แน่นอน จะใช้เสียงไหน ส่วน ใหญ่ไม่มีกำหนดไว้ล่วงหน้า เป็นทำนองที่เรียบง่ายเข้าไปซ้ำมา

บทบาทหน้าที่ของเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัยเพลงร้องเล่นอำเภอนครไทย ในประเพณีปัก ธงชัย มุ่งถึงความบันเทิงเพื่อเป็นกิจกรรมหนึ่งของสังคม บอกเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ของท้องถิ่น ในคำ ประพันธ์ในเนื้อร้องด้วยความตั้งใจก็ดี ไม่ตั้งใจ ก็ดี ซึ่งตรงกับ สุกรี เจริญสุข (2538, หน้า 41) ได้กล่าวว่า เพลงพื้นบ้านเป็นมรดกของชาวบ้านที่เล่นกันเองและดูกันเอง เนื้อร้องของเพลงพื้นบ้านเกี่ยวข้องกับชีวิต

การทำงาน ความรัก ความสนุกสนาน การเกี่ยวพาราตี เนื้อร้องเกือบทั้งหมดเป็นเรื่องชีวิตของชาวบ้าน การเล่าเรื่องเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน เป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ของชีวิต ทำให้ทุกคนในหมู่บ้าน มีความผูกพันรู้ซึ่งกันและกัน

ความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของเพลงพื้นบ้าน ยังสามารถสร้างคุณค่า ทางวัฒนธรรม วิชาการ และด้านการศึกษา ซึ่งตรงกับ สุกัญญา ภัทรชัย (2540, หน้า 168-169) กล่าวว่า เพลงพื้นบ้านมีบทบาท ต่อสังคมในด้านต่างๆ เช่น ด้านการสร้างความเป็นหนึ่ง การเสริมสร้างความสามัคคี การให้การศึกษา ถือเป็น ผลงานส่วนร่วมของสังคมที่เอื้อต่อการส่งสารและรับสารได้เป็นอย่างดี

5.3. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ทำนองเพลงจากการถอดทำนองร้อง เพื่อการอนุรักษ์ แต่ยังคงขาดเรื่องการวิเคราะห์วรรณกรรมในการประพันธ์บทร้องต่างๆ ในเรื่องกลวิธีการร้องเล่น สัมผัสใน สัมผัสนอก รวมไปถึงการตีความในบทร้องที่สามารถสะท้อนวิถีชีวิตของมนุษย์ในท้องถิ่นนครไทย จะเป็น ประโยชน์ ด้านมานุษยวิทยา สังคมวิทยา และเรื่องของการใช้ภาษา

ในเรื่องเพลงร้องเล่นที่มีการร้องเล่นกันในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม (รำโทน) ในประเพณีปักธงชัยนั้น พ่อเพลงแม่เพลงนำมาร้องเล่นเพียง 2 เพลง คือเพลงเขาทะมึน และเพลงชักชวนชายงาม แต่ยังมีเพลงที่แต่งขึ้นใหม่อีกหลายเพลง และยังคงขาดการศึกษาวิจัยซึ่งเป็นคุณค่าทางวัฒนธรรม มีเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ รวมทั้งเป็นช่วงรอยต่อของวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านกับเพลงรำโทนในท้องถิ่นอำเภอนครไทย ทั้งนี้สามารถศึกษาวิจัยได้หลายประเด็น

ท้ายที่สุดการละเล่นดังกล่าวจัดเป็นการละเล่นที่สามารถบรรเทาหรือบันเทิงจิตใจมนุษย์ได้จึงสามารถศึกษาในด้านจิตวิทยา ทั้งนี้หวังว่าผลงานวิชาการนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจ สถาบันการศึกษา สังคม และประเทศชาติ

- จำลอง นักพ้อง. (2543). เส้นทางสู่นักบริหารมืออาชีพ. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
กระทรวงศึกษาธิการ.
- ณรงค์ชัย ปิฎกัธต์. (ม.ป.ป.). สารานุกรมเพลงไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้ว.
- ณัชชา ไสคติยานุรักษ์. (2542). สังคีตลักษณะและการวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ:
ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2548). วัฒนธรรมสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิษณุ เทอดดีง.
- นิยพรรณ วรรณศิริ. (2540). รากฐานวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผกาพันธ์.
- ประเวศ วะสี. (2536). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป
- ปราณี วงษ์เทศ. (2525). พื้นบ้านพื้นเมือง. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.
- ผ่องพันธ์ มณีรัตน์. (2521) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มานพ วิสุทธิแพทย์. (2533). ดนตรีไทยวิเคราะห์. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- ยศ สันตสมบัติ. (2556). มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). หลักการพัฒนารวมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- วิจิต นันทสุวรรณ. (2528). ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานพัฒนา. วารสารสังคมพัฒนา.
- สมศักดิ์ มากบุญ . (2544). ภูมิปัญญาชาวบ้าน : กระบวนการเรียนรู้และแนวคิดในการจัดการศึกษาของผู้
ทรงภูมิปัญญา จังหวัดลพบุรี. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สงัด ภูเขาทอง. (2532). การดนตรีไทยและทางเข้าสู่ดนตรีไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร:
เรือนแก้วการพิมพ์.
- สามารถ จันทร์สุรย์. (2536). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์
พรินต์ติ้งกรุ๊ป.
- สุจริต บัวพิมพ์. (2538). มรดกไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- สุกัญญา ภัทรราชย์ . (2540). วรรณกรรมท้องถิ่น (พิมพ์ครั้งที่ 2). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา สุจฉายา. (2545). วรรณกรรมพื้นบ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 2). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมาลย์ เรืองเดช.(2518). เพลงพื้นเมืองจากพนมทวน. กรุงเทพฯ : พิมพ์อักษร.

สุกรี เจริญสุข.(2538). เพลงชีวิต ภาษาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการ์พิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.(2541). ข่าวกับวิถีชีวิตไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2545). แผนการศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ. 2545-2559 .กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิคจำกัด

อรวรรณ บรรจงศิลป์. (2540) การวิเคราะห์โครงสร้างของทำนองเพลงภาษาในดนตรีไทย. กรุงเทพฯ :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อนง นาวิกมูล. (2528). สารานุกรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง หนังสือที่ระลึกเนื่องในงานพระราชทานเพลิง

ศพนางทองอยู่ รักษาพล (แม่เพลง) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.

อนง นาวิกมูล. (2547). ประเพณีวิถีไทย. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

เอกวิทย์ ณ ถลาง.(2539). วัฒนธรรมกับการศึกษา : ปัญหาที่รอการยกเครื่อง. นนบุรี : โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.

อ้างอิงสัมภาษณ์

แจ้ว ทรัพย์อยู่. นักดนตรีพื้นบ้าน : สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12,13,26 พฤศจิกายน 2559

ยุพิน คันธวาทร์. รองผู้อำนวยการโรงเรียนนครไทย : สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8,12,13,14,26 พฤศจิกายน 2559

สมร ศรีทอง. พ่อเพลง : สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12,26 พฤศจิกายน 2556

สรปรัชญ์ ไวกสิกรณ์. ผู้อำนวยการโรงเรียนนครไทย : สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2559

อำไพ แก้วมงคล. แม่เพลง : สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8,12,13,14,26 พฤศจิกายน 2556

พระครูสถิตชยานันท์. เจ้าอาวาสวัดกลาง : สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2559

สมาชิกเพลงพื้นบ้านนครไทย : สัมภาษณ์กลุ่ม เมื่อวันที่ 12,26 พฤศจิกายน 2559

อ้างอิงเว็บไซต์

ลักษณะทางกายภาพจังหวัดพิษณุโลก. (2560,ออนไลน์). สืบเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2560 : จากเว็บไซต์

<http://www.phitsanulok.go.th/data.html> .

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2558,ออนไลน์). สืบเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2560 : จากเว็บไซต์

<http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/>.

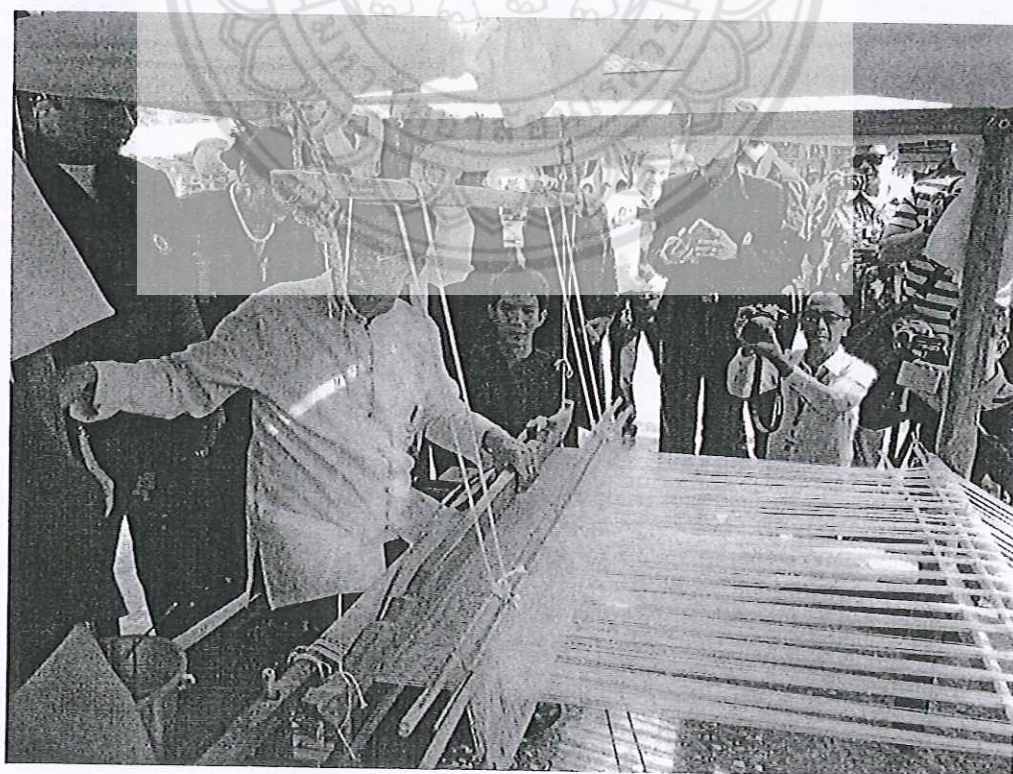
สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก (2560,ออนไลน์). สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2560

: จากเว็บไซต์ <http://district.cdd.go.th/nakhonthai/>

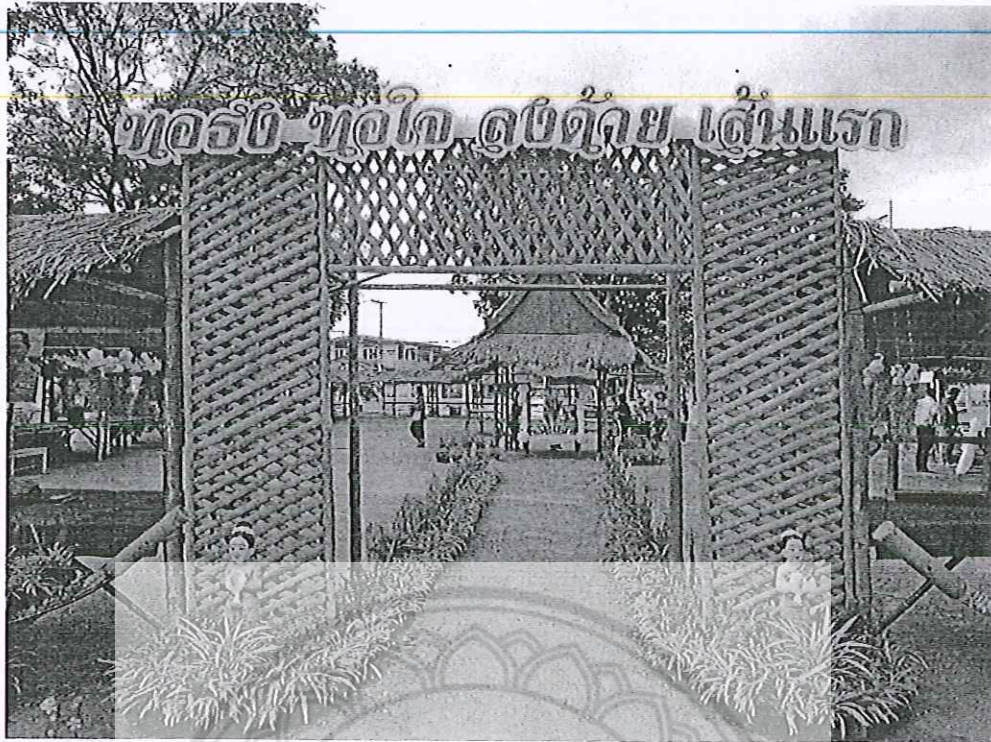

พิธีเปิดโครงการ "ทอง ทอใจ ลงด้ายเส้นแรก"
 โดยผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลก นายศุภชัย เอี้ยวสุวรรณ

กิจกรรมมาลงด้ายเส้นแรก ประเพณีปักธงชัย ปี 2559

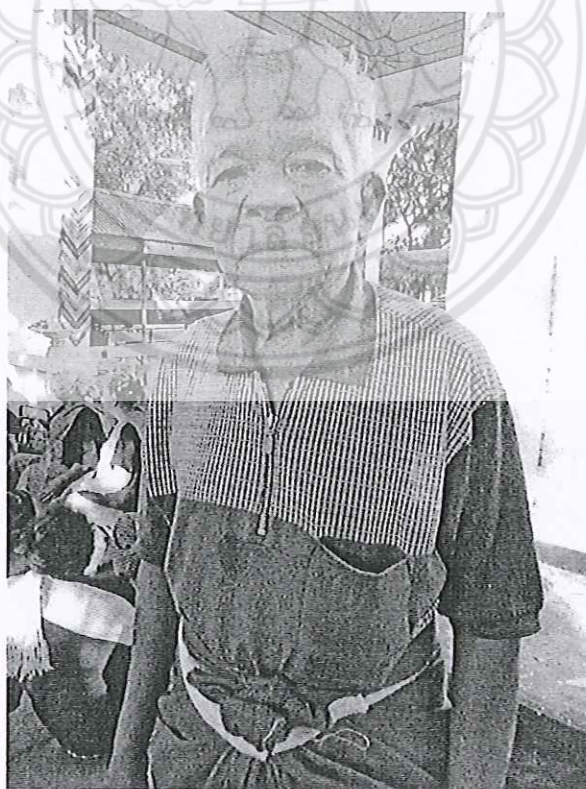
บริเวณจัดงาน ทอธง ทอใจ ลงด้าย เต็นแรก ประจำปี 2559

นางอำไพ แก้วมงคล (ยายอุ้น) แม่เพลงพื้นบ้านอำเภอนครไทย วัย 90 ปี

ครูยุพิน คันทาวีตรี รองผู้อำนวยการโรงเรียนนครไทย (วิทยากรให้ข้อมูล)

นายสมร ศรีทอง (ตาทมอน) พ่อเพลงพื้นบ้านอำเภอนครไทย วัย 80 ปี

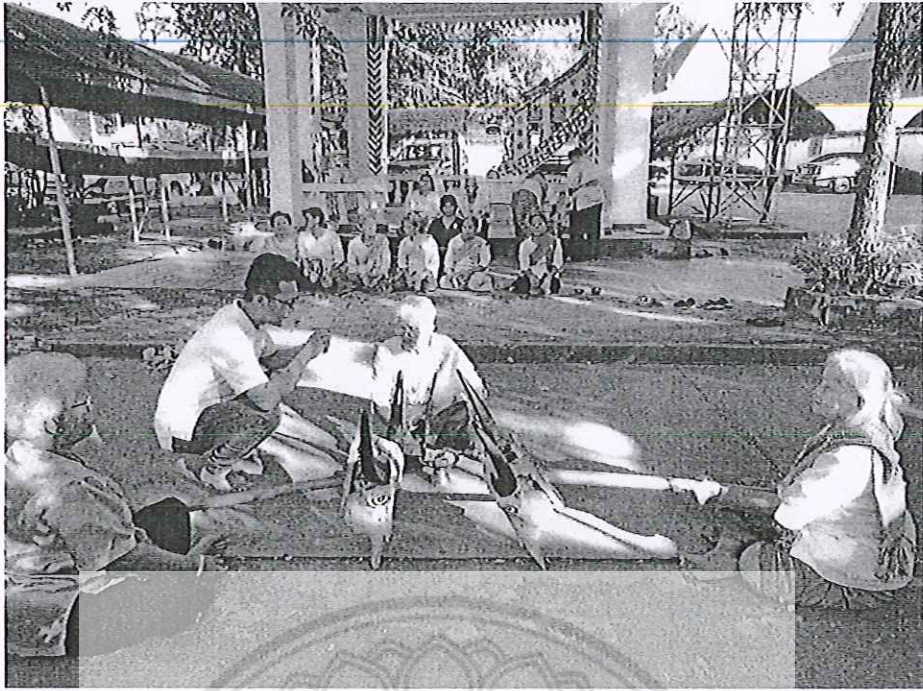

บรรยากาศการลงพื้นที่เก็บข้อมูล (สัมภาษณ์กลุ่มแบบมีส่วนร่วม)

บรรยากาศการลงพื้นที่เก็บข้อมูล (สัมภาษณ์กลุ่มแบบมีส่วนร่วม)

บันทึกภาพขณะเริ่มทำการแสดงนางควาย

บันทึกภาพร่วมวิทยาการเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย
อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
งบประมาณทุนวิจัย ประจำปี 2559

ชื่อผู้วิจัย อาจารย์ว่าที่ร้อยตรีโสภณ ลาวรรณ

อาจารย์ประจำภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

วัน เดือน ปี เกิด.....อายุ.....อาชีพ.....

ที่อยู่.....

วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์.....

เริ่มการสัมภาษณ์เวลา.....น. จบการสัมภาษณ์เวลา.....น.

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สัมภาษณ์

กรุณาเล่าประวัติโดยย่อเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวในด้านต่อไปนี้

ประวัติการศึกษา.....

การทำงาน.....

ครอบครัว.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ประสบการณ์การเล่นเพลงพื้นบ้านนครไทย

แนวประเด็นคำถาม

1. เริ่มร้องเล่นเพลงพื้นบ้านเมื่อใด ได้รับการสืบทอดมาจากผู้ใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. โอกาสในการร้องเล่นเพลงที่บ้านในปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. การสืบทอดรักษาไว้ให้คงอยู่

.....

.....

.....

.....

.....

5. ความคิดเห็นเรื่องความสำคัญและคุณค่าของเพลงร้องเล่นในงานปกรงชัย

.....

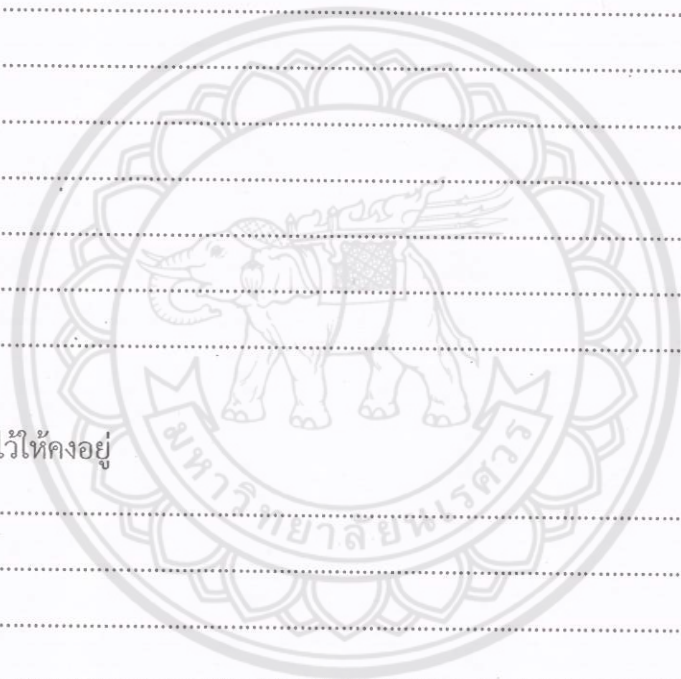
.....

.....

.....

.....

.....

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

99 หมู่ 9 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000 เบอร์โทรศัพท์ 05596 8642

เอกสารรับรองโครงการวิจัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ดำเนินการให้การรับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นมาตรฐานสากล ได้แก่ Declaration of Helsinki, The Belmont Report, CIOMS Guideline และ International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice หรือ ICH-GCP

ชื่อโครงการ : เพลงร้องเล่นในระแวกปักษ์ชัย
Study Title : Singing Songs in Pakthongchai Traditions
ผู้วิจัยหลัก : อาจารย์ว่าที่ร้อยตรีโสภณ ลาวรรณ
สังกัดหน่วยงาน : คณะมนุษยศาสตร์
วิธีทบทวน : แบบเร่งรัด (Expedited Review)
รายงานความก้าวหน้า : ส่งรายงานความก้าวหน้าอย่างน้อย 1 ครั้ง/ปี หรือ ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์หากดำเนินโครงการเสร็จสิ้นก่อน 1 ปี

เอกสารรับรอง

1. แบบรายงานความก้าวหน้าของโครงการวิจัย (AF01-14) เวอร์ชัน 1.0 วันที่ 25 ธันวาคม 2560

ลงนาม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วณววัลย์ ดาดี)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

วันที่รับรอง : 26 ตุลาคม 2559
วันหมดอายุ : 26 ตุลาคม 2560
วันที่รับรองต่อเนื่องครั้งที่ 1 : 03 เมษายน 2560
วันที่หมดอายุการรับรองครั้งที่ 1 : 26 ตุลาคม 2561

ทั้งนี้ การรับรองนี้มีเงื่อนไขดังที่ระบุไว้ด้านหลังทุกข้อ (ดูด้านหลังของเอกสารรับรองโครงการวิจัย)

นักวิจัยทุกท่านที่ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยต้องปฏิบัติตามดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการวิจัยตามที่ระบุไว้ในโครงการวิจัยอย่างเคร่งครัด
2. ใช้เอกสารแนะนำอาสาสมัคร ใบยินยอม (และเอกสารเชิญเข้าร่วมวิจัยหรือใบโฆษณาถ้ามี) แบบสัมภาษณ์ และหรือแบบสอบถาม เฉพาะที่มีตราประทับของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เท่านั้น และส่งสำเนาเอกสารดังกล่าวที่ใช้กับผู้เข้าร่วมวิจัยจริงรายแรกมาที่คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐาน
3. รายงานเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นหรือการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมวิจัยใดๆ ต่อคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในวิธีดำเนินการมาตรฐาน (SOPs)
4. ส่งรายงานความก้าวหน้าต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ตามเวลาที่กำหนดหรือเมื่อได้รับการร้องขอ
5. หากการวิจัยไม่สามารถดำเนินการเสร็จสิ้นภายในกำหนด ผู้วิจัยต้องยื่นขออนุมัติใหม่ก่อน อย่างน้อย 30 วัน ก่อนไปรับรองหมดอายุ
6. เอกสารทุกลฉบับที่ได้รับการรับรองครั้งนี้ หมดอายุตามอายุของโครงการวิจัยที่ได้รับการรับรองก่อนหน้านี้ (COA No. 434/2016)

* รายชื่อของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (ชื่อและตำแหน่ง) ที่อยู่ในที่ประชุมวันที่รับรองโครงการวิจัยได้แนบมาด้วย (หากร้องขอล่วงหน้า) เอกสารที่รับรองทั้งหมดจะถูกส่งไปยังผู้วิจัยหลัก

PROCEEDINGS

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4

สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

22 ธันวาคม 2560

ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
กลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

สารบัญ

การนำเสนอปากเปล่า สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

แนวทางการพัฒนาระบบการจัดซื้อจัดหาแบบทั่วไปและระบบการจัดซื้อจัดหาแบบสินค้า กรณีศึกษาห้างหุ้นส่วนจำกัดไทยทอยส์ พัชรวิทย์ ศิริสรณลักษณ์ กิตติพัฒน์ ชูสุวรรณ และนवल มะโน	1
ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการนวดแผนไทย ของผู้ใช้บริการในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก น้ำฝน สละโกสลา	8
ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ สุวรรณมา คุณดิลกณ์รัฐสา	20
การดำเนินงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุของหน่วยงานเทศบาลนครชุม: กรณีศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร อิสสรพร กล่อมกล้านุ่ม วงศกร เขียนเจริญ เกศินี อุบลคำ นิชกานต์ เหลาประดิษฐ์ ชญาณี โพธิ์ไกร และกรวิชัย ณ หลวงพระบาง	30
การปรับตัวทางวัฒนธรรมในโลกสมัยใหม่ของชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านกะเหรี่ยงน้ำตก ตำบลคลองลาน พัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร เกศศิริ วงศ์สองชั้น เกศศิณี เฟื่องอำไพ หนิดา สอนสุภาพ ลลิตา ทองทับ สุมาลี เอมแย้ม เสาวลักษณ์ บรรณสาร และ ภูริณัฐร์ โชติวารณ	43
การต่อรองการใช้ประโยชน์ที่ดินและการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ปะกาเกอญอ บ้านแม่หวะหลวง ตำบลแม่หวะหลวง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ภูริณัฐร์ โชติวารณ จิรสุตตา กาหนักดี สิริรัตน์ ลูกจันทร์ ก่อเกียรติ รุ่งเรืองเฉลิม ปราณี นวลทุ่ง และวันวิสา ทองแจ่ม	59
การศึกษาผลกระทบและการปรับตัวของผู้ประกอบการและแรงงานเพื่อนบ้าน หลังจากประกาศใช้ พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 ธัชินี ลาลิน กนกศักดิ์ ทับทอง วุฒินดา ศุภสว่าง เตชินท์ เสนงาน พรประภา ศุภดิษฐ์ ณัฐภัทร เกิดอุทัย ประวุฒิ สงวนศักดิ์ และเขตอุคม. หมุ่มมาก	77
กลยุทธ์ในการดำรงชีพทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังชุมชนบ้านหัวฟุ้งน้อย อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร ธัชินี ลาลิน รวีชระ พุทธเสมอ ขวลิศ รักสีขาว คมสันต์ สุรรัตน์ ลัดดาวลัย เกตุนาถ โชคชัย ชื่นชอบ คุณาธิป ผอยทอง และณัฐวุฒิ อินกัลดี	84
รูปแบบการพึ่งตนเองของชุมชนบนฐานประวัติศาสตร์วิถีวัฒนธรรมกะเหรี่ยง (โปว์และสะกอว์) ลัทธิตฤณี นิกายตะละกู๋ บ้านเลตองคู อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก สุขเกษม ขุนทอง	92
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยพิษณุโลก พริมรญา สุขคำภา สหรัฐ ตรีเนตร	106
นางตั้งนางควาย โสภณ ลาวรรณ แก้วกร เมืองแก้ว วีระวัฒน์ วีระวิทยานันต์ และพิจิภา เนศปองธรรม	115

นางดั่งนางควาย Nangdong-Nangkway

โสภณ ลาวรรณ¹ แก้วกร เมืองแก้ว² ชีรวัดน์ วีระวิทยานันต์³ พิชิกา เนศปองธรรม⁴
Sophon Lawan¹ Keowkorn Muangkeow² Thirawat Weravitayanan³ Phichika Netpongtham⁴

¹อาจารย์ประจำภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

²หัวหน้าภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

³อาจารย์ประจำภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

⁴อาจารย์ประจำสาขาศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเล่นนางดั่งนางควาย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เพื่อถอดทำนองร้อง และบันทึกในรูปแบบโน้ตเพลงไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม โครงการวิจัยเรื่องเพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลเกี่ยวกับ นางดั่งนางควายทั้งหมดได้จากการลงพื้นที่ภาคสนามในงานประเพณีปักธงชัย เดือน พฤศจิกายน 2559 ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วมของนักแสดงเพลงพื้นบ้านนครไทยเล่นสืบทอดกันมา จากบรรพบุรุษ โดยมีเป้าหมายการขอฝน อีกส่วนหนึ่งเพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้ชาวบ้านมีกำลังใจในการทำงาน และสร้างความบันเทิง ทำนองเพลงมีความเรียบง่ายแสดงให้เห็นเอกลักษณ์ของเพลงพื้นบ้านโดยกลุ่มเสียงมี 3 เสียง คือ โด เร มี ขึ้นด้วยเสียง เร ในต้นเนื้อร้องและจบด้วยเสียง โด นางดั่งนางควายเป็นเพลงที่ร้องง่าย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเพลงพื้นบ้านโดยแท้

คำสำคัญ : นางดั่ง / นางควาย / การเล่นพื้นบ้าน

Abstract

This article aims to study The flok plat "Nang Dong" "Nang Kway" Nakhon Thai district of Phitsanulok province for recorded to Lyric the melody and Thai Music Notation As part of the storage field research project on traditional music, singing, playing "Pak Thong Chai" Nakhon Thai District, Phitsanulok. The qualitative research about "Nang Dong" "Nang Kway" derived from the fieldwork of "Pak Thong Chai" Tradition on November 2016 to be compounded form interview with the participation of Nakhonthai Folk Music Performers for target to Rainmaking, will power for work and entertain after clock off. Melodies are simple to demonstrate the uniqueness of folk songs. The Group of Sound feature 3 Syn. C D E Tonic note is D on The Fist Lyric and The end Note is C "Nang Dong" "Nang Kway" be able to easy for practice absolutely is identity of Thai Folk Music.

Keywords : Nangdong / Nangkway / Traditional play

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาไม่ว่าจะด้วยวิธีใด การถ่ายทอดกับแบบ मुखปาถะ หรืออาจจะมีการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน แม้กระทั่งการจดจำพฤติกรรมสืบทอดกันมา จนเกิดเป็นประเพณีหรือ วัฒนธรรมนั้น ถือเป็นความสำคัญ เป็นมรดกของกลุ่มชน หรืออาจเป็นมรดกทางวัฒนธรรมประเพณีของชาติก็เป็นได้ วัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน ถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ สร้างความรักความสัมพันธ์ของมนุษย์ ในกลุ่มคน ปัจจุบันการรักษาไว้ศึกษาประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นกลุ่มคนชรา หรือกลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งวันรุ่นส่วนน้อย จะหันมาสนใจ เนื่องจากมีวัฒนธรรมต่างชาติและสื่อต่างๆที่เข้าถึงได้ง่าย ทำให้เยาวชนคนรุ่นหลัง มองไม่เห็นค่าประเพณี วัฒนธรรมของตนเอง และสิ่งที่บรรพบุรุษสร้างสรรค์สืบทอดกันมาก็พร้อมที่จะเลือนหายไปจากสังคม

อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีพื้นที่เป็นที่ราบสูงมีภูเขาเป็นส่วนใหญ่ กลุ่มประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร และยังคงต้องพึ่งพาดีนฟ้าอากาศ ชาวนครไทยยังคงมีประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม เช่น ประเพณีปักธงชัย ซึ่งเชื่อกันว่าได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาหลายร้อยปี นอกจากนี้ ยังมีการเล่นพื้นบ้านที่ยังคงเหลืออยู่ และนำออกมาเล่นในเทศกาลต่างๆ คือ เพลงพื้นบ้านของอำเภอไทย รวมไปถึงการเล่นเชิงพิธีกรรมที่มีชื่อว่า นางดั่งนางควาย ซึ่งจะนำมาเล่นกันก่อนฤดูการทำนา เนื่องจากเป็นพิธีกรรมการขอน้ำ ขอฝน เพื่อให้การทำนาเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับการเล่นนางดั่งนางควายนี้ มีความสนุกสนาน เป็นส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการเล่นนางดั่งนางควายสามารถสะท้อนถึงวัฒนธรรมอันดีงามของชาวนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ด้วยท่วงทำนองที่เรียบง่ายที่สืบทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น แบบมุขปาถะ สามารถจดจำและตีความง่ายสามารถร่วมร้องร่วมเล่นได้สะดวก ประกอบการเล่นกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่สามารถนำมาประกอบการเล่นได้อย่างลงตัว เรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรมประเพณีผ่านท่วงทำนองเพลงการเล่นพื้นบ้าน กับพิธีกรรมทางความเชื่อ สู่ความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้ได้ศึกษาวิจัย อนุรักษ์ และสืบทอดต่อไป

จากความสำคัญของท่วงทำนอง บทร้อง พิธีกรรม และวิธีการ ของการเล่นนางดั่งนางควาย อำเภอไทย จังหวัดพิษณุโลก ถูกหลอมรวมขึ้นเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่ควรศึกษาวิจัย เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ให้คงอยู่ในรูปแบบผลงานทางวิชาการ ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้ ประกอบกับปัญหาบางประการที่ผู้สืบทอดในปัจจุบันกำลังจะหมดไป ซึ่งหมายความว่าวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษจะเลือนหายไป เช่นกันการเล่นนางดั่งนางควายก่อนเคยเป็นการเล่นกึ่งพิธีกรรม จากข้อมูลสนามเบื้องต้นในการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม การเล่นนางดั่งนางควาย เป็นการเล่นที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษที่มีความเก่าแก่ที่สุด ซึ่งปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเรียกได้ว่า เป็นประเพณีวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตทางการเกษตรของชาวนครไทย ซึ่งปัจจุบันเพียงแค่นั้น การเล่นในงานสำคัญของชุมชนเพียงเท่านั้น จากความสำคัญและปัญหาการวิจัยดังกล่าวยังขาดการบันทึกข้อมูลเชิงวิชาการวิธีการเล่นเนื้อร้องจนไปถึงการถอดทำนองเพลงสำหรับการร้อง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลการเล่นนางดั่งนางควายรวมถึงการถอดทำนองและบันทึกในรูปแบบโน้ตเพลงไทยเพื่อสะท้อนวิถีชีวิตของชาวบ้านผ่านมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านผ่านผลงานทางวิชาการ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการเล่นนางดั่งนางควาย อำเภอไทย จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อถอดทำนองร้อง และบันทึกในรูปแบบโน้ตเพลงไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

บทความเรื่องนางดั่งนางควาย เป็นส่วนหนึ่งของการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามโครงการวิจัยเรื่อง “เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอไทย จังหวัดพิษณุโลก” ซึ่งเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลเกี่ยวกับนางดั่งนางควายทั้งหมดได้จากกรลงพื้นที่ภาคสนามในงานประเพณีปักธงชัย เดือน พฤศจิกายน 2559 ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วมของนักแสดงเพลงพื้นบ้านนครไทย โดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูลดังนี้

1. ศึกษาหาข้อมูลขั้นปฐมภูมิเกี่ยวกับข้อมูลที่จะลงพื้นที่ พร้อมทั้งประสานงานกับผู้นำชุมชนเพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลในวัน เวลา ที่จะแสดงจริง

2. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลสนามจริง ตามวันและเวลาที่ประสานงานไว้ โดยใช้เครื่องมือบันทึกข้อมูลดังนี้ กล้องถ่าย

ภาพนิ่ง กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหว เครื่องมือบันทึกเสียง สมุดบันทึก

3. การวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

- 1) การเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีปักธงชัย
- 2) การสังเกตบริบททางข้อมูล และสังเกตขั้นตอนประเพณี อย่างมีส่วนร่วม
- 3) การบันทึกด้วยเครื่องมือ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว จดบันทึก
- 4) การสัมภาษณ์อย่างมีส่วนร่วม

4. ลงพื้นที่เก็บข้อมูล โดยมีผู้ให้ข้อมูลจัดกลุ่ม ดังนี้

- 1) อาจารย์ในโรงเรียนนครไทย

- 2) ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนาวัดหัวร้อง วัดกลางและวัดหน้าพระธาตุ
- 3) พ่อเพลงแม่เพลง และนักดนตรี จำนวน 10 ท่าน โดยประมาณ
5. ขึ้นจัดกระทำข้อมูล เพื่อหาผล หลักจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลแล้วผู้วิจัยได้จัดเรียงลำดับตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ตามข้อมูลที่ปรากฏในสนาม ดังนี้
  - 1) ข้อมูลบริบทของข้อมูล
  - 2) ขั้นตอนการละเล่นนางดั่งนางควาย
  - 3) บทบาทหน้าที่ของการละเล่นนางดั่งนางควาย
  - 3) ถอดทำนองร้องเพื่อทำการบันทึกโน้ตเพลงไทย
  - 4) จัดเรียงข้อมูล บรรยายเชิงพรรณนาวิเคราะห์
  - 5) สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ
6. ขึ้นการคัดเลือกข้อมูลเพื่อเขียนงานวิชาการ
  - 1) จัดกลุ่มเพลงจากข้อมูลภาคสนาม ทั้งหมด 9 เพลง จำแนกกลุ่มเพลงตามวัตถุประสงค์ได้ 4 กลุ่มดังนี้

กลุ่มเพลงที่ 1 เพลงร้องเล่นระหว่างชายหญิง

เพลงที่ 1 เพลงพวงมาลัย

เพลงที่ 2 เพลงกุนซ้อนกุน

เพลงที่ 3 เพลงพินเลล

เพลงที่ 4 เพลงเกี่ยวสาว

กลุ่มเพลงที่ 2 เพลงร้องเล่นกึ่งพิธีกรรมทางการเกษตร

เพลงที่ 1 เพลงนางดั่ง

เพลงที่ 2 เพลงนางควาย

กลุ่มเพลงที่ 3 เพลงร้องเล่นในการศาสนา

เพลงที่ 1 เพลงแห่นาค

กลุ่มเพลงที่ 4 เพลงที่แต่งขึ้นใหม่ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม (เพลงรำไท)

เพลงที่ 1 เพลงเขาทะมึน

เพลงที่ 2 เพลงชักชวนชายงาม

- 2) ขึ้นพิจารณาคัดเลือกเพลงหรือกลุ่มเพลงเพื่อเขียนงานวิชาการ

ผู้วิจัยพิจารณาคัดเลือกจากกลุ่มเพลงร้องเล่นในงานประเพณีปักธงชัย อำเภอนครไทย

จังหวัดพิษณุโลก โดยคัดเลือกจากจำนวน 9 เพลง นำมาจัดกลุ่มตามวัตถุประสงค์การร้องเล่นได้จำนวน 4 กลุ่ม จากนั้นจึงคัดเลือกเพียงกลุ่มเดียวคือกลุ่มที่ 4 เพลงร้องเล่นกึ่งพิธีกรรมทางการเกษตร จากข้อมูลสนาม เบื้องต้นในการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม จนได้ข้อสรุปที่ว่า นางดั่งนางควาย เป็นการละเล่นที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษที่มีความเก่าแก่ที่สุด ซึ่งปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเรียกได้ว่า เป็นประเพณีวัฒนธรรมที่สะท้อน วิถีชีวิตทางการเกษตรของกลุ่มชนมาจนถึงยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงเลือกเขียนงานวิชาการเรื่องนางดั่งนางควาย

ผลการวิจัย

บทความวิชาการเรื่อง “นางดั่งนางควาย” เป็นส่วนหนึ่งของการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามโครงการวิจัยเรื่อง “เพลงร้องเล่นในประเพณีปักธงชัย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก” ซึ่งเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผ่านกระบวนการวิจัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การละเล่นนางดั่งนางควาย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2559 ที่วัดหัวร้องหรือวัดนครไทยวราราม หมู่ 9 ตำบล นครไทย อำเภอนครไทย พิษณุโลก 65120 วิทยากรให้สัมภาษณ์ดังนี้

- 1) นางยุพิน คันธาว์ตรี รองผู้อำนวยการโรงเรียนนครไทย
- 2) นางอำไพ แก้วมงคล (ยายอ้วน) แม่เพลงวัย 90 ปี
- 3) นายสมร ศรีทอง พ่อเพลงวัย 80 ปี

4) นายแจ้ว ทรัพย์อยู่ นักดนตรี

5) ลูกคู่และผู้มีส่วนร่วมในการละเล่นนางด้งนางควาย

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลผู้วิจัยใช้หลักการสังเกตและการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้ข้อมูลเกี่ยวกับการการละเล่นนางด้งนางควาย ดังนี้

1.1. ที่มาและโอกาสในการเล่น

การละเล่นนางด้งนางควายนี้ ยายอื้นให้ข้อมูลว่า เล่นสืบทอดกันมาสมัยเป็นเด็กก็เห็นปู่ย่าตายายเล่นกันแล้วหากปีไหนน้ำทำนาทำไรอุดมสมบูรณ์ดีก็จะได้เล่น ปีไหนน้ำน้อยทำการเกษตรไม่ดี หัวหน้าชุมชนก็จะไปตามพ่อเพลงแม่เพลงมาร้องเล่นกันที่วัดหัวร่องบ้าง วัดหน้าพระธาตุบ้าง วัดกลางบ้าง ก็แล้วแต่จะนัดหมายกัน บางครั้งบางที่นายสมร ศรีทอง กล่าวว่า บางปีมีน้ำก็คิดถึงไม่ได้เล่นนางด้งนางควาย ถึงคราวว่างจากงานนา ก็มาร้องเล่นกันก็มี วัตถุประสงค์ที่เล่นนางด้งนางควายก็เพื่อเชิญเทวดา ผีบรรพบุรุษ มาตามหาน้ำให้เพื่อทำนาทำไร่ ส่วนอีกข้อก็เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้ชาวบ้านมีกำลังใจทำนาร่วมกัน อีกประการก็คือสร้างความบันเทิงให้กับชาวบ้านที่มาร่วมงาน

จากการข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการสัมภาษณ์แบบกลุ่มและการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม พบว่าการละเล่นนางด้งนางควาย ได้รับการถ่ายทอดยาวนานและเก่าแก่ที่สุดระหว่างเพลงพื้นบ้านนครไทยเพลงอื่นๆ ด้วยเหตุที่ว่าเป็นการละเล่นที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางการเกษตร เนื่องจากสมัยก่อนการทำเกษตรกรรมต้องอาศัยน้ำเป็นตัวแปรหลัก เมื่อฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลหรือพื้นที่ทางการเกษตรขาดน้ำ ก็จะสร้างความเสียหายต่อการดำรงชีวิต การละเล่นนางด้งนางควายถือเป็นการละเล่นกึ่งพิธีกรรมที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นเป็นขวัญและกำลังใจ ด้วยทำนองเพลงที่เรียบง่ายและสนุกสนานก็สามารถพอมันคลายได้บ้าง ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจะเห็นว่าการเล่นนางด้งนางควาย เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถเยียวยาสังคมของกลุ่มชาวบ้านในเขตอำเภอนครไทย จากการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวบ้านสังคมเกษตรกรรม ที่แง่มุมของการสภาวะทางจิตใจ ผ่านเสียงเพลงพื้นบ้านประกอบการละเล่นที่เรียกว่านางด้งนางควาย

1.2. ขั้นตอนการละเล่นนางด้งนางควาย

ขั้นตอนที่ 1 เมื่อนัดหมายกันพร้อมแล้ว ผู้อาวุโสที่สุดประกอบพิธีบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทางบริเวณต้นไม้ใหญ่ในสถานที่นั้น โดยนำพานใส่หมากพลู ยาสูบ ดอกไม้ เทียนขี้ผึ้งแท่งจำนวน 2 เล่ม รูป 5 ดอก ไปเป็นเครื่องสักการะ เมื่อบอกกล่าวเสร็จแล้วผู้ประกอบพิธีก็นำดินบริเวณนั้นมาใส่ศีรษะของผู้ที่จะเล่นนางด้งนางควายเพื่อเป็นสิริมงคล

ขั้นตอนที่ 2 นำเทียนในพานสักการะเจ้าที่มาติดที่กระดั่งเมื่อจะเล่นนางด้ง ติดที่เขาควายเป็นเมื่อจะเล่นนางควาย แล้วจึงร้องเล่นตามเนื้อและทำนองเพลง ประกอบการเคาะกะลามะพร้าวให้จังหวะอย่างสนุกสนาน ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนเชิญเทวดา หรือผีบรรพบุรุษ หรือผีดี มาสิงสถิตในกระดั่งหรือเขาควาย ด้วยบทหรือที่พรรณนาเรียกหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มาช่วยเหลือมนุษย์ที่เดือดร้อนเรื่องการทำมาหากิน

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อการร้องประกอบพิธีกรรมดังกล่าวพอสมควร ผู้ที่ถือกระดั่งหรือเขาควายก็จะได้ไปตามหาแหล่งน้ำโดยกระโดดไปเสมือนกับมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิงสถิตในวัตถุกระดั่งหรือเขาควายนั่น จนได้ผลว่าพบแล้วเป็นที่เรียบร้อย จึงได้กลับมาบอกกล่าวกับผู้ร่วมพิธี สร้างขวัญและกำลังใจให้เข้มแข็งทำการเกษตรในฤดูกาลดังกล่าว

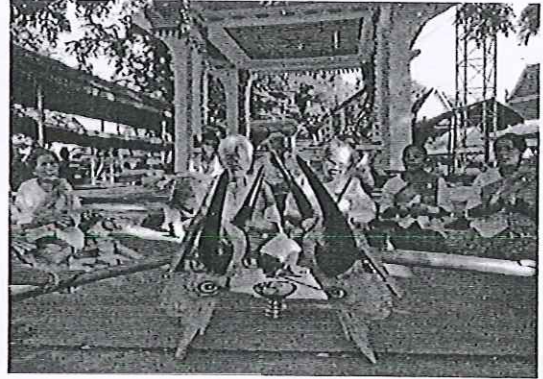
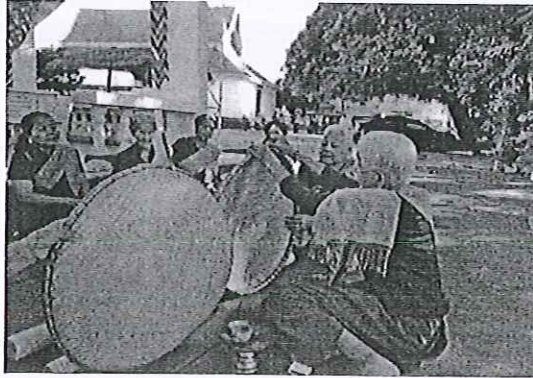
จากขั้นตอนการร้องเล่นนางด้งนางควายในขั้นตอนที่ 1 ด้วยวิธีการสังเกตเชิงควายหมายโดยนัยพบว่า สิ่งของต่างๆ เป็นเครื่องสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีในชีวิตประจำวัน เช่นหมากพลู ยาสูบ ดอกไม้ ส่วนเทียนขี้ผึ้งเป็นเครื่องนำพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาสิงสถิตยังวัตถุกระดั่งหรือเขาควายในขั้นตอนที่ 2 รูป 5 ดอกบูชาพระรัตนตรัย 3 ดอก อีก 2 ดอกบูชาบิดามารดาและครูอาจารย์ ในส่วนพิธีกรรมที่สำคัญก็นำดินบริเวณต้นไม้ใหญ่ที่ประกอบพิธีมาใส่ศีรษะผู้เล่นนางด้งนางควายทุกคน เมื่อสอบถามก็ได้คำตอบคล้ายกันที่ว่าทำตามกันมาปู่ย่าตายายบอกว่าเป็นสิริมงคล แต่เมื่อพิจารณาวิเคราะห์แล้ว การร้องเล่นกึ่งพิธีกรรมนี้ พบว่าการการละเล่นที่มีเป้าหมายข้อหนึ่งคือเพื่อนการเกษตรนอกจากน้ำแล้วสิ่งสำคัญที่สุดคือดิน ดังนั้นเป็นกุศโลบายของคนโบราณที่บอกไว้ว่า ดินถึงจะทำที่สุดถูกเหยียบย่ำแต่สอนคนรุ่นหลังให้รู้ว่าดินสูงที่สุด จึงนำมาใส่ไว้บนศีรษะ และได้ร้องเล่นนางด้งนางควายซึ่งก็เป็นการละเล่นกึ่งพิธีกรรมในการของให้ฝนตกหรือมีแหล่งน้ำมาทำการเกษตร ดังนั้น การร้องเล่นนี้ทำให้เห็นว่าดินและน้ำมีความสำคัญกับมวลชีวิตบนโลกใบนี้ ผ่านการละเล่นพื้นบ้านที่สะท้อนวิถีชีวิตมนุษย์จนเป็นประเพณีวัฒนธรรม

1.3. อุปกรณ์สำหรับการละเล่น

1) กระดั่งจำนวน 2 ใบ และสากตำข้าว 2 อัน เมื่อจะเล่นนางด้ง

2) เขาควยจำนวน 2 หัว เมื่อจะเล่นนางควย

ภาพที่ 1 อุปกรณ์การเล่นนางควย
ที่มา : ฐิติรัตน์ นันทาบุตร

3) เครื่องดนตรีประกอบการแสดง กลองสองหน้า ฉิ่ง กะลามาพร้าว

1.4. การแต่งกาย

ผู้แสดงนุ่งโจงกระเบนทั้งหญิงและชาย หญิงใส่เสื้อแขนกระบอกห่มสไบผ้าพื้นเมืองนครไทยเป็นเอกลักษณ์ ชายใส่เสื้อคอกลมคาดแอมด้วยผ้าพื้นเมืองนครไทยหรือผ้าขาวม้า

ภาพที่ 2 การแต่งกายประกอบการเล่นนางควย
ที่มา : ฐิติรัตน์ นันทาบุตร

1.5. เนื้อร้อง

1) เนื้อร้องการละเล่นนางควย

นางควยเอ๋ย
ลงมาเข้าคางไม้หมาก

ลงมาเข้าประหง
ลงมาเข้าสากไม้แดง

	ลงมาชมแสงแมงเม่า	กระดิ่งผัดข้าวผัดๆฝายๆ
	มาขงดินฟาย	มาให้นางดั่ง
(สร้อย)	นางดั่งเอ๋ย	ลงมาเร็วลา
	(รับ)ลงมากินปลา	เจ้าอย่าพินด่า
	ลงมาเล่นน้ำ	เจ้าปู่ดั่งเอ๋ย เจ้าพระยาดั่งเออย
	เชิญเอ๋ยเชิญลง	เชิญพระองค์เทวดา
	(รับ)องค์ไหนศักดิ์สิทธิ์	ให้เนรมิตลงมา
	เข้าตัวน้องข้า	เจ้าพระยาดั่งเออย (ซ้ำบรรทัดนี้)
(สร้อย)	ลงมาแล้วเว้ย	ลงมาแล้ววา
	(รับ)ลงมาไม่ได้	ให้ใต้ไม้ลงมา
	ลงมาไม่รอด	ให้ทอดไม้ลงมา
	หนามพุทธา	เตอะหน้าสายทอง
	ไอ้หมากก็กอง	ไอ้พลูก็กอง
	ผ้าเข็มทอง	มารองเช็ดหน้า
(สร้อย)	ลงมาแล้วเว้ย	ลงมาแล้ววา
	(รับ)นางเมขลา	ให้ลงมาจัดแจง
	เหตุใดฝนแล้ง	น้ำแห้งห้วยคลอง
	ทั้งฟักทั้งแฟง	ทั้งแตงน้ำเต้า
	ข้าวในนา	ปลาในน้ำ
	ปลาปากแก้มข้า	ร้องให้หาฝน
	สาวน้อยหน้ามน	ลงปลาหนองจอก
	วิ่งเข้าวิ่งออก	ไอ้ฝนก็เทลงมา
2)	เนื้อร้องการละเล่นนางควาย	
	นางควายเอ๋ย	นางควายหางดอก
	ขยอกเป็นบัน	จับหางยักคว
	จับควี่สายโบก	น้ำท่าวโคก ไหลมา สะๆ
	กะด๊ะเปลวฟิง	ชะกะหลั่น เคงๆ
	เคงๆ เอ๋ยเข้าหัวความเจ้า	เข้าหัวควายเอง
	ควายนักเลง	มาหาเพื่อนเล่น
	ควายเยาะควายเอ๋ย	เสมอควายเอย
	เชิญเอ๋ยเชิญลง	เชิญพระองค์เทวดา
	(รับ)องค์ไหนศักดิ์สิทธิ์	ให้เนรมิตลงมา
	เข้าตัวน้องข้า	เจ้าพระยาดั่งเออย (ซ้ำบรรทัดนี้)
(สร้อย)	ลงมาแล้วเว้ย	ลงมาแล้ววา
	(รับ)ลงมาไม่ได้	ให้ใต้ไม้ลงมา
	ลงมาไม่รอด	ให้ทอดไม้ลงมา
	หนามพุทธา	เตอะหน้าสายทอง
	ไอ้หมากก็กอง	ไอ้พลูก็กอง
	ผ้าเข็มทอง	มารองเช็ดหน้า
(สร้อย)	ลงมาแล้วเว้ย	ลงมาแล้ววา
	(รับ)นางเมขลา	ให้ลงมาจัดแจง
	เหตุใดฝนแล้ง	น้ำแห้งห้วยคลอง
	ทั้งฟักทั้งแฟง	ทั้งแตงน้ำเต้า

ข้าวในนา	ปลาในน้ำ
ปลาปกแก้มข้า	ร้องไห้หาฝน
สาวน้อยหน้ามน	ลงปลาหนองจอก
วังเข้าวังออก	ไ้ฝนก็เทลงมา

จากเนื้อร้องผู้วิจัยพบว่าบทขึ้นต้นจะกล่าวถึงกระดิ่งหรือเขาคายเป็นตัวแทนที่เหวตาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะลงมา จากนั้นก็จะกล่าวถึงความเดือนร้อนที่ไม่มีน้ำมาทำมาหากิน ในวรรครับสุดท้ายของนางดังและนางควายเหมือนกัน กล่าวคือความสำเร็จนางเมขลาเป็นนางฟ้าเรื่องฟ้าฝนลงมาจัดการให้มนุษย์มีน้ำใช้

2. ทำนองร้อง และบันทึกในรูปแบบโน้ตเพลงไทย

เมื่อพร้อมแล้ว ผู้เล่นจะร้องเพลงรางมีเนื้อหาเกี่ยวกับหมู่บ้าน หรือเกี่ยวพาราตีระหว่างชายหญิง จากนั้นจึงได้ร้องเพลงนางดังนางควาย ซึ่งการละเล่นทั้งสองแบบนี้มีทำนองร้องที่เหมือนกัน

ท่อนเนื้อ

-- รี้ รี้ - ตี - ม - รี้ มี่ ตี - รี้ - มี่ - รี้ ตี รี้ - มี่ - ตี - รี้ มี่ ตี - มี่ - รี้

- รี้ ตี รี้ - มี่ - ตี - - ตี รี้ - - มี่ ตี - - ตี ตี - - รี้ รี้ - - ตี ตี - - ตี รี้

- รี้ ตี รี้ - มี่ - ตี

ท่อน (สร้อย)

-- รี้ รี้ - - ตี มี่ - - รี้ รี้ - - รี้ ตี - - รี้ รี้ - - รี้ ตี - - รี้ ตี - - มี่ รี้

จากทำนองเนื้อร้องพบว่า กลุ่มเสียงมี 3 เสียง คือ โด เร มี ขึ้นด้วยเสียง เร ในต้นเนื้อร้องและจบด้วยเสียง โด รูปแบบมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ -- X X / - X - X / - X X X / ส่วนท่อนสร้อยก็เช่นเดียวกันกล่าวคือ อยู่ในกลุ่มเสียง โด เร มี ข้อสังเกตคือเป็นรูปแบบ -- X X เพียงรูปแบบด้วย

ซึ่งเมื่อถอดทำนองร้องออกมาเป็นรูปแบบโน้ตเพลงจะเห็นว่าเป็นเพลงที่ร้องง่ายไม่มีความซับซ้อน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเพลงพื้นบ้านโดยแท้ และสามารถถ่ายทอดกันมายังรุ่นสู่รุ่นแบบมุขปาฐะ ด้วยบทร้องและทำนองประกอบกับพิธีกรรม ทำให้เห็นว่าการละเล่นนางดังนางควายนี้ เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์สังคมตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสะท้อนภาพของสังคมก่อนเก่าอันมีมาให้คนรุ่นนี้ได้ศึกษาวิจัย หรือในรูปแบบอื่น ด้านภูมิปัญญาและความหมายโดยนัยที่สอดแทรกอยู่ทุกสัดส่วนของการละเล่นนี้

สรุปผลการวิจัย

การละเล่นนางดังนางควาย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เล่นสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งเป็น การละเล่นกึ่งพิธีกรรมการขอฝน โดยมีเป้าหมายเพื่อเชิญเหวตา ฝิบรรพบุรุษ มาตามหาน้ำให้เพื่อทำนาทำไร่ ส่วนอีกข้อ ก็เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้ชาวบ้านมีกำลังใจในการทำงาน อีกประการหนึ่งก็คือสร้างความบันเทิงให้กับชาวบ้านที่ มา ร่วมงาน การละเล่นนางดังนางควายมีขึ้นตอน 3 ขึ้นตอน เครื่องแต่งกายเป็นแบบพื้นบ้านท้องถิ่นนครไทย ส่วนการร้อง เล่นนั้นจะขึ้นด้วยเพลงจังหวะวังงสนุกสนานแล้วแต่โอกาส จากนั้นจึงเข้าเนื้อเพลงนางดังนางควาย ท่อนสร้อย ตามลำดับ ทำนองร้องของการละเล่นนางดังนางควายนั้นมีทำนองเหมือนกัน ซึ่งจากการถอดทำนองและบันทึกเป็นโน้ตเพลง พบว่า กลุ่มเสียงมี 3 เสียง คือ โด เร มี ขึ้นด้วยเสียง เร ในต้นเนื้อร้องและจบด้วยเสียง โด รูปแบบมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ - X X / - X - X / - X X X / ส่วนท่อนสร้อยก็เช่นเดียวกันกล่าวคือ อยู่ในกลุ่มเสียง โด เร มี ข้อสังเกตคือเป็นรูปแบบ -- X X เพียงรูปแบบด้วย ทำนองร้องเป็นทำนองเรียบง่ายสะดวกต่อการจดจำและสืบทอด ประกอบกับเนื้อร้องที่คล้องจอง จึงสามารถเป็นมรดกทางวัฒนธรรมมาถึงปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

การละเล่นนางด้งนางควาย เล่นสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ศิราพร ฐิติฐาน (ศิราพร ฐิติฐาน ณ ถลาง, 2537) ได้กล่าวไว้ว่า เพลงพื้นบ้านคือเพลงที่ชาวบ้านปฏิบัติสืบทอดกันมาปากต่อปากหลายชั่วอายุคน โดยอาศัยการบอกกล่าวหรือท่องจำ ไม่มีกำหนดที่แน่ชัด ไม่สามารถระบุผู้แต่งได้ ซึ่งชาวบ้านในกลุ่มชนมีการร้องเล่นกันอย่างแพร่หลาย การละเล่นนางด้งนางควายเป็นการละเล่นเชิงพิธีกรรมเพื่อขอฝน โดยมีเป้าหมายเพื่อเชิญเทวดา ผีบรรพบุรุษ ส่วนอีกข้อก็เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้ชาวบ้านมีกำลังใจในการทำงาน อีกประการก็คือสร้างความบันเทิงให้กับชาวบ้านที่มาร่วมงาน จากวัตถุประสงค์ในการร้องเล่นนี้ ทำให้เห็นว่าการละเล่นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ถือเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างวิถีชีวิตของคนในสังคมกับการดำรงอยู่แบบเรียบง่ายในการประกอบอาชีพ เกษตรกรรม เป็นเครื่องเยี่ยยากล่อมเกลาสภาพจิตใจของมนุษย์ ทั้งนี้ (กาญจนา อินทรสุนานนท์, 2534, หน้า 67-76) กล่าวไว้ว่าเพลงพื้นบ้านหรือการละเล่นพื้นบ้านเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เป็นส่วนหนึ่งของสังคม

การละเล่นนางด้งนางควายมีขั้นตอน 3 ขั้นตอน เครื่องแต่งกายเป็นแบบพื้นบ้านท้องถิ่นนครไทย ส่วนการร้องเล่นนั้นจะขึ้นด้วยเพลงจังหวะร่ำวงสนุกสนานแล้วแต่โอกาส จากนั้นจึงเข้าเนื้อเพลงนางด้งนางควาย ท่อนสร้อย ตามลำดับ เมื่อถอดทำนองร้องแล้วพบว่า มีกลุ่มเสียงมี 3 เสียง คือ โด เร มี ขึ้นด้วยเนียง เร ในต้นเนื้อร้องและจบด้วยเสียง โด รูปแบบมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ -- XX / - X - X / - XXX / ส่วนท่อนสร้อยก็เช่นเดียวกันกล่าวคือ อยู่ในกลุ่มเสียง โด เร มี ข้อสังเกตคือเป็นรูปแบบ - XX เพียงรูปแบบด้วย

ซึ่งเมื่อถอดทำนองร้องออกมาเป็นรูปแบบโน้ตเพลงจะเห็นว่าเป็นเพลงร้องที่ไม่มีความซับซ้อนซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเพลงพื้นบ้าน สะท้อนไปยังการใช้ชีวิตของมนุษย์ในสมัยก่อนที่มีความเรียบง่าย พอเพียง แบบสังคมเกษตรกรรม ผ่านประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านของแต่ละกลุ่มชน ตามที่ (พรรณราย คำโสภา, 2540) กล่าวเรื่องความเรียบง่ายของทำนองเพลงพื้นบ้านว่า ลักษณะของเพลงพื้นบ้าน อาจเป็นเพลงร้อง หรือเป็นเพลงบรรเลงล้วน หรือทั้งสองประสมกัน ทำนองเพลงและเนื้อร้อง ไม่มีกฎเกณฑ์แบบแผนที่แน่นอน จะใช้เสียงไหน ส่วนใหญ่ไม่มีกำหนดไว้ล่วงหน้า เป็นทำนองที่เรียบง่าย จำไปมา

บทความวิชาการนี้ เขียนขึ้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จากวัตถุประสงค์สามารถเป็นข้อมูลทั้งบริบททั่วไปและทำนองเพลงที่สามารถเป็นหลักฐานเพื่อนำออกแสดงหรืออภิปรายในวงวิชาการ เนื่องด้วยกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้อาจมองข้ามเพลงพื้นบ้าน บทความวิชาการเรื่อง นางด้งนางควายจะเป็นประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป อย่างไรก็ตามผลของการศึกษาวิจัย การละเล่นเพลงพื้นบ้านนางด้งนางควายจากการเขียนเชิงวิชาการได้คำตอบว่า การละเล่นนี้เป็นประเพณีวัฒนธรรมที่มีคุณค่า สามารถสะท้อนภาพวิถีชีวิตของสังคม ซึ่งมีคุณค่ายิ่งควรแก่การศึกษาในเชิงลึกและขยายผลให้เป็นมรดกของคนรุ่นหลังต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การละเล่นนางด้งนางควายนี้ศึกษาแต่เพียงบริบทของการละเล่น และทำนองเพลงในการร้องเล่น ในส่วนของเรื่องความงามของภาษาหรือที่เกี่ยวกับภาษาควรมีการศึกษาเพิ่มเติม อาจเป็นเรื่องภาษาศาสตร์หรือโครงสร้างการประพันธ์ ส่วนที่ควรศึกษาเพิ่มเติมอีกเรื่อง คือบทบาทของการละเล่นพื้นบ้านนางด้งนางควายที่มีในสังคม หมายความว่าศึกษาบทบาทหน้าที่ที่มุมมองที่เกิดขึ้นในสังคมที่มีผลกระทบกับการละเล่นพื้นบ้านนี้ ในทางกลับกันอาจศึกษาการละเล่นพื้นบ้านนางด้งนางควายที่มีบทบาทหน้าที่ของสังคมในปัจจุบัน อีกทั้งยังสามารถศึกษาในเชิงคติชนวิทยาด้านความเชื่อของมนุษย์ หายที่สุดการละเล่นดังกล่าวจัดเป็นการละเล่นที่สามารถบรรเทาหรือบันเทิงจิตใจมนุษย์ได้จึงสามารถศึกษาในด้านจิตวิทยา ทั้งนี้หวังว่าผลงานวิชาการนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจ สถาบันการศึกษา สังคม และประเทศชาติ

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา อินทรสุนานนท์. (2534). การร้องเพลงประกอบการแสดง หนังสือที่ระลึกงานส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรม ไทย. หน้า 67-76. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ : เม็ดทรายการพิมพ์.

พรรณราย คำโสภา. (2540). การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านกันตรึมของหมู่บ้านดงมันจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิราพร ฐิติฐาน ณ ถลาง. (2537). การศึกษาคติชนในบริบททางสังคมไทย. กรุงเทพฯ : มติชน.

รายชื่อคณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงาน
การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ 4
The 4th Kamphaeng Phet Rajabhat University National Conference
วันที่ 22 ธันวาคม 2560

ณ อาคารนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะครุศาสตร์

คณะกรรมการอำนวยการ

มีหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยการให้การจัดประชุมเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดประชุม ได้แก่ การให้คำปรึกษา การเสนอแนะ การวินิจฉัยและตัดสินใจ และแก้ปัญหาในการดำเนินงานของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เป็นต้น ประกอบด้วย

1. อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร	ประธานกรรมการ
2. รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา	รองประธานกรรมการ
3. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร	กรรมการ
4. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	กรรมการ
5. รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนพัฒนาและบริการวิชาการ	กรรมการ
6. รองอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรมและกิจการนักศึกษา	กรรมการ
7. ผู้ช่วยอธิการบดี	กรรมการ
8. ที่ปรึกษาอธิการบดี	กรรมการ
9. คณบดีคณะครุศาสตร์	กรรมการ
10. คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	กรรมการ
11. คณบดีคณะวิทยาการจัดการ	กรรมการ
12. คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	กรรมการ
13. คณบดีคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม	กรรมการ
14. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย	กรรมการ
15. ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยกำแพงเพชร แม่สอด	กรรมการ
16. ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน	กรรมการ
17. ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม	กรรมการ
18. ผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ	กรรมการ
19. ผู้อำนวยการสำนักประกันคุณภาพการศึกษา	กรรมการ
20. ผู้อำนวยการสำนักบริการวิชาการและจัดหารายได้	กรรมการ
21. ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผน	กรรมการ
22. ผู้อำนวยการกองกลาง	กรรมการ
23. หัวหน้าการเงิน	กรรมการ
24. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายวิชาการ

มีหน้าที่กำหนดรูปแบบ วิธีการสำหรับการรับลงทะเบียนบทความในเว็บไซต์ สำหรับผู้สมัครเข้าร่วมประชุมวิชาการ จัดทำหลักเกณฑ์การพิจารณา คัดเลือกผลงานวิจัยทั้งภาคบรรยายและภาคโปสเตอร์ พร้อมทั้งติดตามผลงานวิจัยที่นำเสนอให้มีการแก้ไข เป็นต้น ประกอบด้วย

1. ดร.สุภาพร พงศ์ภิญโญโอกาส	ประธานกรรมการ
2. ดร.มณฑา ทมิไพรพฤกษ์	กรรมการ
3. อาจารย์สุวิษญา บัวชาติ	กรรมการ
4. อาจารย์พลอยพรรณ สอนสุวิทย์	กรรมการ
5. อาจารย์อ่อนก หาลี	กรรมการ

*หมายเหตุ หากพบว่าบทความมีการคัดลอกส่วนหนึ่งส่วนใด ทางผู้จัดไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆทั้งสิ้น

6. นายเอกลักษณ์ หลิมมงคล	กรรมการ
7. นายสุรเชษฐ ขอนทอง	กรรมการ
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉิมภิกา ตันตีสันติสม	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายลงทะเบียน

มีหน้าที่จัดการเกี่ยวกับการรับลงทะเบียนบริเวณหน้างาน หน้าห้องนำเสนอผลงานวิชาการแบบปากและแบบโปสเตอร์ จัดเตรียมเอกสารสำหรับคณะกรรมการ ผู้นำเสนอ จัดทำคู่มือสำหรับผู้นำเสนอผลงานทุกคนและนำส่งให้กับพิธีกรแต่ละกลุ่ม พร้อมทั้งแจ้งผลการลงทะเบียนต่อฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม รวมทั้งพิธีกรประจำห้องนำเสนอ ประกอบด้วย

1. ดร.มณฑา หมีไพรพฤกษ์	ประธานกรรมการ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉิมภิกา ตันตีสันติสม	กรรมการ
3. อาจารย์นันทน์ชน ตนบุญ	กรรมการ
4. อาจารย์อรทัย บุญเที่ยง	กรรมการ
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ ก๊กก้อง	กรรมการ
6. อาจารย์ธัญรัตน์ บุญปัน	กรรมการ
7. อาจารย์อนันธิตรา ดอนบรรเทา	กรรมการ
8. อาจารย์คุณัญญา เบญจวรรณ	กรรมการ
9. อาจารย์อนุธิดา เพชรพิมูล	กรรมการ
10. นางสาวชุตินา ทอสาร	กรรมการ
11. นางสาวสุมาภรณ์ บดีรัฐ	กรรมการ
12. อาจารย์ศิริพร โสมคำภา	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายสถานที่และสื่อเทคโนโลยี

มีหน้าที่รับผิดชอบประสานงานเพื่อขอใช้สถานที่และการจัดสถานที่รอบบริเวณงานที่จัดประชุมวิชาการ โดยจัดเตรียมความพร้อมด้านการตกแต่งห้องพิธีเปิด ห้องนำเสนอแบบโปสเตอร์ ห้องนำเสนอแบบปากเปล่า พร้อมจัดเตรียมเครื่องใช้ที่คนละต่าง ๆ ให้มีความพร้อมในการใช้งาน เป็นต้น ประกอบด้วย

1. อาจารย์เสาวลักษณ์ ยอดวิญญูวงศ์	ประธานกรรมการ
2. นายเพ็ง วศินวงศ์สว่าง	กรรมการ
3. อาจารย์วันสนันท์ นุชนารถ	กรรมการ
4. ดร.จารุรัตน์ ขวัญแน่น	กรรมการ
5. อาจารย์ประภัสสร ท่อทอง	กรรมการ
6. อาจารย์ศิริพร โสมคำภา	กรรมการ
7. อาจารย์นันทน์ชน ตนบุญ	กรรมการ
8. นายทวิช ปิ่นวิเศษ	กรรมการ
9. นายสุรเชษฐ ขอนทอง	กรรมการ
10. ดร.สุรเชษฐ์ ตุ่มมี	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

มีหน้าที่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดงานประชุมวิชาการผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ อาทิ เว็บไซต์ ทำหนังสือเชิญผู้สื่อข่าวมาทำข่าวในวันจัดประชุมวิชาการ จัดทำโปสเตอร์เพื่อประชาสัมพันธ์ การจัดทำแผนผังสถานที่จัดงาน ทำป้ายงานประชุมติดตามสถานที่ต่างๆ ดำเนินการบันทึกเทปและเก็บบันทึกภาพระหว่างการจัดประชุมวิชาการ ประสานงานกับฝ่ายจราจรและรักษาความปลอดภัย เป็นต้น ประกอบด้วย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉิมภิกา ตันตีสันติสม	ประธานกรรมการ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พชรไพ ประภัสสร	กรรมการ

*หมายเหตุ หากพบว่าบทความมีการคัดลอกส่วนหนึ่งส่วนใด ทางผู้จัดไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆทั้งสิ้น

3.	นางมะลิวัลย์ รอดกำเหนิด	กรรมการ
4.	อาจารย์พลอยพรรณ สอนสุวิทย์	กรรมการ
5.	อาจารย์เอนก หาลี	กรรมการ
6.	นายเอกลักษณ์ หลิมมงคล	กรรมการ
7.	นายสุรเชษฐ ขอนทอง	กรรมการ
8.	อาจารย์สุวิชญา บัวชาติ	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม

มีหน้าที่วางแผน ควบคุม ตลอดจนประสานงานด้านการจัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่มตลอดการจัดงานประชุมวิชาการ และจัดสถานที่รับประทานอาหาร งานเลี้ยงรับรองสำหรับคณะกรรมการ วิทยากร และผู้เข้าร่วมงานประชุม เป็นต้น ประกอบด้วย

1.	อาจารย์เสาวลักษณ์ ยอดวิญญูวงศ์	ประธานกรรมการ
2.	ดร.จารุพันธ์ ขวัญแน่น	กรรมการ
3.	อาจารย์ประภัสสรา ท่อทอง	กรรมการ
4.	นางสาวชุตินา ทอสาร	กรรมการ
5.	นางสาวสุมาภรณ์ บดีรัฐ	กรรมการ
6.	ดร.สุรเชษฐ์ ตุ่มมี	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายต้อนรับและการแสดง

มีหน้าที่ในการต้อนรับการจัดห้องรับรอง การจัดของว่างประจำห้อง การจัดการแสดง การสอบถามเรื่องการเดินทางเข้าร่วมประชุมของคณะผู้บริหาร คณะผู้ทรงคุณวุฒิ สื่อมวลชนและผู้เข้าร่วมการประชุม เป็นต้น ประกอบด้วย

1.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉิมภิกษา ดันดีสันติสม	ประธานกรรมการ
2.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พชรไพ โประภัสสร	กรรมการ
3.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์เยาวลักษณ์ ใจวิสุทธิ์พรรษา	กรรมการ
4.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์แดนชัย เครื่องเงิน	กรรมการ
5.	อาจารย์สุวิชญา บัวชาติ	กรรมการ
6.	อาจารย์พลอยพรรณ สอนสุวิทย์	กรรมการ
7.	อาจารย์เอนก หาลี	กรรมการ
8.	ดร.สุรเชษฐ์ ตุ่มมี	กรรมการ
9.	ดร.จารุพันธ์ ขวัญแน่น	กรรมการ
10.	อาจารย์ประภัสสรา ท่อทอง	กรรมการ
11.	อาจารย์มนตรี ใจแน่น	กรรมการ
12.	อาจารย์พิมพ์กานดา จันดาห้วง	กรรมการ
13.	อาจารย์ชุตินา สังวรินทะ	กรรมการ
14.	นายทวิช ปิ่นวิเศษ	กรรมการ
15.	นายสุรเชษฐ ขอนทอง	กรรมการ
16.	อาจารย์เสาวลักษณ์ ยอดวิญญูวงศ์	กรรมการและเลขานุการ

*หมายเหตุ หากพบว่าบทความมีการคัดลอกส่วนหนึ่งส่วนใด ทางผู้จัดไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆทั้งสิ้น

คณะกรรมการฝ่ายพิธีการ

มีหน้าที่กำหนดรูปแบบภาพรวมในพิธีการด้านต่างๆ ทั้งก่อนการประชุม ระหว่างการประชุมและหลังเสร็จสิ้นการประชุม ร่างคำกล่าวรายงาน คำกล่าวเปิดงาน จัดทำป้ายชื่อของคณะกรรมการ ผู้เข้าร่วมนำเสนอผลงาน พิมพ์แบบฟอร์มรายงานตัว จัดหาของที่ระลึกให้แก่คณะกรรมการ พิธีการ เป็นต้น ประกอบด้วย

1. ดร.มณฑา หมีไพรพฤกษ์	ประธานกรรมการ
2. อาจารย์เสาวลักษณ์ ยอดวิญญวงค์	กรรมการ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญล้อม ตังวิเศษ	กรรมการ
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ ก๊กก้อง	กรรมการ
5. อาจารย์จารุกิตติ์ พิบูลนฤดม	กรรมการ
6. อาจารย์พนัสนิรม ฌรงควิทย์	กรรมการ
7. อาจารย์ศุภรดา สุขประเสริฐ	กรรมการ
8. อาจารย์ปาริชาติ สายจันดี	กรรมการ
9. ดร.จารุพันธ์ ขวัญแน่น	กรรมการ
10. อาจารย์ประกัสสรา ท่อทอง	กรรมการ
11. อาจารย์นันทนัช ตนบุญ	กรรมการ
12. นางสาวชุตินา ทอสาร	กรรมการ
13. นางสาวสุมาภรณ์ บดีรัฐ	กรรมการ
14. นายเอกลักษณ์ หลิมมงคล	กรรมการ
15. นายสุรเชษฐ์ ขอนทอง	กรรมการ
16. อาจารย์ศิริพร โสมคำภา	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายการเงินและพัสดุ

มีหน้าที่วางแผน ควบคุมการจัดซื้อจัดจ้าง จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ประกอบการจัดประชุม การเตรียมเอกสารหลักฐานการเบิกจ่ายงบประมาณ ควบคุมการเบิกจ่ายให้เป็นไปตามระเบียบทางราชการ ประสานงานกับคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เกี่ยวกับการเบิกจ่าย การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายและงบดุล รวมทั้งสรุปค่าใช้จ่ายหลังเสร็จสิ้นการดำเนินงาน เป็นต้น ประกอบด้วย

1. ดร.สุภาพร พงศ์ภิญโญโอกาส	ประธานกรรมการ
2. นางสาวนฤมล ส่งต่าย	กรรมการ
3. นางสาวเกศกนก ไทยแท้	กรรมการ
4. อาจารย์เสาวลักษณ์ ยอดวิญญวงค์	กรรมการ
5. อาจารย์กนกวรรณ เขียววัน	กรรมการ
6. ดร.มณฑา หมีไพรพฤกษ์	กรรมการ
7. นางสาวชุตินา ทอสาร	กรรมการ
8. นางสาวสุมาภรณ์ บดีรัฐ	กรรมการ
9. นายทวิช ปิ่นวิเศษ	กรรมการ
10. นายเอกลักษณ์ หลิมมงคล	กรรมการ
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉิมภิกษา ตันตีสันติสม	กรรมการและเลขานุการ

*หมายเหตุ หากพบว่าบทความมีการคัดลอกส่วนหนึ่งส่วนใด ทางผู้จัดทำมีส่วนเกี่ยวข้องใดๆทั้งสิ้น

คณะกรรมการฝ่ายจัดทำเอกสาร

มีหน้าที่จัดเตรียมและรวบรวมเอกสารต่างๆ ที่ต้องใช้ในการจัดงานและใช้ในการดำเนินงานตามที่ฝ่ายงานต้องการ เป็นต้น ประกอบด้วย

1. ดร.สุภาพร พงศ์ภิญโญโอกาส	ประธานกรรมการ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉั่มภิษา ตันตีสันติสม	กรรมการ
3. อาจารย์พลอยพรรณ สอนสุวิทย์	กรรมการ
4. อาจารย์เอนก हालี	กรรมการ
5. อาจารย์สุวิชญา บัวชาติ	กรรมการ
6. อาจารย์กนกวรรณ เขียววัน	กรรมการ
7. นางสาวชุตินา ทอสาร	กรรมการ
8. นางสาวสุมาภรณ์ บดีรัฐ	กรรมการ
9. นายทวิช ปิ่นวิเศษ	กรรมการ
10. นายเอกลักษณ์ หลิมมงคล	กรรมการ
11. นายสุรเชษฐ ขอนทอง	กรรมการ
12. อาจารย์ประภัสสรฯ ห่อทอง	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายประเมิน

มีหน้าที่ออกแบบประเมินผล เก็บรวบรวมข้อมูล สรุปผลการประเมินโครงการ พร้อมทั้งจัดทำรายงานสรุปโครงการและข้อมูลอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการจัดโครงการครั้งต่อไป เป็นต้น ประกอบด้วย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉั่มภิษา ตันตีสันติสม	ประธานกรรมการ
2. อาจารย์พลอยพรรณ สอนสุวิทย์	กรรมการ
3. อาจารย์เอนก हालี	กรรมการ
4. นายเอกลักษณ์ หลิมมงคล	กรรมการ
5. นายสุรเชษฐ ขอนทอง	กรรมการ
6. อาจารย์สุวิชญา บัวชาติ	กรรมการและเลขานุการ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาผลงานวิจัย.
การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ 4
The 4th Kamphaeng Phet Rajabhat University National Conference
วันที่ 22 ธันวาคม 2560

คณะกรรมการตรวจบทความวิจัย มีหน้าที่ในการตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ ตามหลักการของบทความ
วิชาการ และบทความวิจัย ก่อนนำเสนอผลงาน ประกอบด้วย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

1. รศ.ดร.อภิรักษ์ จันทะนี
2. รศ.ดร.สุนทรี ดวงทิพย์
3. รศ.ดร.สุชาติ แสงทอง
4. รศ.ดร.สัมพันธ์ โมฬ่วง
5. รศ.ดร.วารินทร์ แก้วอุไร
6. รศ.ดร.วันดี วัฒนชัยยิ่งเจริญ
7. รศ.ดร.วรางคณา จันทร์คง
8. รศ.ดร.รวี ลงกาณี
9. รศ.ดร.โยธิน แสงวงศ์
10. รศ.ดร.ปานฉัตต์ อินทร์คง
11. รศ.ดร.ปรุ่งศักดิ์ อัดทุฒ
12. รศ.ดร.บุญทวารธรรม วิงวอน
13. รศ.ดร.ธีรพร กงบังเกิด
14. รศ.ดร.ธีรณี อจลากุล
15. รศ.ดร.เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย
16. รศ.ดร.ทรงวุฒิ เอกวุฒิวงศา
17. รศ.ดร.เดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ
18. รศ.ดร.ชูชีพ พุทธประเสริฐ
19. รศ.ดร.โกศล โอฬารไพโรจน์
20. รศ.อเนก ศิริพานิชกร
21. ผศ.ดร.เอี่ยมพร หลินเจริญ
22. ผศ.ดร.อาภรณ์ จรรย์รัตนศรี
23. ผศ.ดร.อัญชณา ปรีชาวารพันธ์
24. ผศ.ดร.อริศรา เจริญปัญญาเนตร
25. ผศ.ดร.สุภาภรณ์ สุดหนองบัว
26. ผศ.ดร.สุภาพ นัทรภรณ์
27. ผศ.ดร.สุชาติ ลีตระกูล
28. ผศ.ดร.สมบูรณ์ ตันยะ
29. ผศ.ดร.สมเกียรติ ชัยพิบูลย์
30. ผศ.ดร.ศุภลักษณ์ วิรัชพินทุ
31. ผศ.ดร.ศุภพงษ์ ปิ่นเวหา
32. ผศ.ดร.ศิริสุภา เอมหยวก
33. ผศ.ดร.ศิริเพ็ญ ดาบเพชร
34. ผศ.ดร.วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์
35. ผศ.ดร.วิชญ์ ธงชัย
36. ผศ.ดร.เรखा อรัญวงศ์

*หมายเหตุ หากพบว่าบทความมีการคัดลอกส่วนหนึ่งส่วนใด ทางผู้จัดไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆทั้งสิ้น

37. ผศ.ดร.รุจโรจน์ แก้วอุไร
38. ผศ.ดร.รชนิมุข หิรัญสังจาเลิศ
39. ผศ.ดร.ไพศาล ธีวธงชัย
40. ผศ.ดร.พีรธร บุญยรัตพันธ์
41. ผศ.ดร.พรทิพพา พิญญาวงศ์
42. ผศ.ดร.พงษ์เทพ รักผกาวงศ์
43. ผศ.ดร.บุษยากร ธีระพฤติกุลชัย
44. ผศ.ดร.ธনীช กนกเทศ
45. ผศ.ดร.ธนพชร นุตสาระ
46. ผศ.ดร.ทองสุข วันแสน
47. ผศ.ดร.ทวีร์ศม์ พรหมรัตน์
48. ผศ.ดร.โชคชัย สุทธาเวช
49. ผศ.ดร.ชินานาฏ วิทยาประภากร
50. ผศ.ดร.เจริญวิษณุ สมพงษ์ธรรม
51. ผศ.ดร.ขวัญชัย ไกรทอง
52. ผศ.ดร.กิตติพงษ์ สุวรรณราช
53. ผศ.ดร.กันต์ อินทวงศ์
54. ผศ.ดร.อนันต์ชัย อยู่แก้ว
55. ผศ.สุภาพร ดอกไม้ทอง
56. ผศ.นฤมล เตือนกุล
57. ดร.อังคณา ขาดิก้อน
58. ดร.วิติยา ปัดตังนาโพธิ์
59. ดร.ภัทรพร พงศาปรมัตต์
60. ดร.พิสิษฐ์ มณีโชติ
61. ดร.นงนุช เกตุย
62. ดร.ธิดารัตน์ วุฒิศรีเสถียรกุล
63. ดร.ณพฐ์ โสภักพันธ์

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

1. รศ.ดร.ทวนทอง เขาวงกิตพงศ์
2. รศ.ดร.ปจรรย์ ผลประเสริฐ
3. ผศ.ดร.นิรุต พิพรรณจินดา
4. ผศ.ดร.ฉิมภิษา ต้นตีสันติสม

*หมายเหตุ หากพบว่าบทความมีการคัดลอกส่วนหนึ่งส่วนใด ทางผู้จัดไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับใดๆทั้งสิ้น

กองบรรณาธิการจัดทำรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ
การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ 4
The 4th Kamphaeng Phet Rajabhat University National Conference
วันที่ 22 ธันวาคม 2560

กองบรรณาธิการภายนอกมหาวิทยาลัย

1. ผศ.ดร.ไชยรัตน์ ปรานี	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. ผศ.ดร.เอี่ยมพร หลินเจริญ	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
3. นาวาเอก ดร.บุญเรือง เกิดอรุณเดช ร.น.	สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
4. ดร.นงนุช เกตุย	สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

กองบรรณาธิการภายในมหาวิทยาลัย

1. รศ.ดร.สุณี บุญพิทักษ์	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. ดร.สุภาพร พงศ์กัญญาโอภาส	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
3. ดร.จารุวรรณ ขวัญแน่น	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
4. ผศ.ดร.ขัมภิษา ตันติสันติสม	สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
5. ดร.มณฑา หมีไพรพฤกษ์	สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
6. ดร.สุรเชษฐ์ ตุ่มมี	สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

คณะกรรมการวิพากษ์การนำเสนอบทความ
การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ 4
The 4th Kamphaeng Phet Rajabhat University National Conference
วันที่ 22 ธันวาคม 2560

คณะกรรมการวิพากษ์บทความแบบปากเปล่า (Oral Presentation)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

1. ผศ.ดร.ไชยรัตน์ ปราณี	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. ผศ.ดร.เอื้อมพร หลินเจริญ	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
3. ผศ.ดร.ปรีชา ศรีเรืองฤทธิ์	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
4. ผศ.ดร.นิเวศน์ คำรัตน์	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
5. ผศ.ดร.ศิรินุช จินดารักษ์	สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
6. นาวาเอก ดร.บุญเรือง เกิดอรุณเดช ร.น.	สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
7. ดร.นงนุช เกตุ้ย	สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

1. รศ.ดร.ทวนทอง เขาวีร์ดิพงษ์	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. รศ.ดร.สุนทรี ดวงทิพย์	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
3. ผศ.ดร.ณัฐรดา วงษ์นายะ	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
4. ผศ.ปรัชญา ชะอุ่มผล	สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

คณะกรรมการวิพากษ์บทความแบบโปสเตอร์ (Poster Presentation)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

1. ดร.สามารถ กมขุนทด	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. ดร.รัฐิพร เจาะจง	สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

1. ผศ.ดร.ชัยรัตน์ บุนี	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. ผศ.ดร.ขวัญดาว แจ่มแจ่ม	สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
3. ผศ.มบุญ บุญประมุข	สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี